

Bundel – 04 Commissie Waterketens en Emissies van 22 november 2024

Agenda bijlagen

CWE 24-45_00 Agenda 2024-11-22

- 01 Opening
- 02 Actualiteiten
– *Stand van zaken WOO-verzoeken*
– *Stand van zaken Netcongestiedeal (zie ook mededeling 9.5)*
– *Stand van zaken gezamenlijke brief PFAS motie (zie ook mededeling 9.7)*
- 03 Verslag van de CWE-vergadering van 4 oktober 2024
(bijlage CWE 24-46. Ter vaststelling)
CWE 24-46_3 Verslag (concept) van de vergadering van de CWE van 14 oktober 2024
- 04 Interne Position Paper 8e actieprogramma
(bijlagen CWE 24-47 a en b. Ter besluitvorming).
Mondelinge toelichting door Karin Sant (UvW)
Gevraagd besluit:
1. Vaststellen van het Interne Position Paper over het 8e NAP vanuit de waterschappen.
2. Het mandaat om dit Interne Position Paper op korte termijn te publiceren als een publiek Position Paper.
CWE 24-47a_4a Oplegnotitie Interne Position Paper 8e NAP
CWE 24-47b_4b Bijlage Interne Position Paper 8e NAP_28T024_2
- 05 Samenwerkingsafspraken versterken VTH-stelsel
(bijlagen CWE 24-48 a t/m c. Ter besluitvorming).
++
++
Mondelinge toelichting door Jacqueline Jonkhout (UvW)
Gevraagd besluit:
1. In te stemmen met de samenwerkingsafspraken versterking VTH-stelsel.
2. De samenwerkingsafspraken versterking VTH-stelsel met een positief advies ter besluitvorming voor te leggen aan de Ledenvergadering.
3. In te stemmen dat na ondertekening van de samenwerkingsafspraken dit onderwerp wordt overgedragen aan de CBDF.
CWE 24-48a_5a Oplegnotitie Samenwerkingsafspraken versterking VTH-stelsel definitief
CWE 24-48b_5b Samenwerkingsafspraken versterking VTH-stelsel
CWE 24-48c_5c Bijlage Narratief VTH stelsel
- 06 Voorstel CWE voor vervolgesprekken waterkwaliteit 2025
(bijlage CWE 24-49. Ter besluitvorming).
Gevraagd besluit:
1. Kennis te nemen van het aanbod van de Unie voor vervolgsessies waterkwaliteit in 2025 en hiermee in te stemmen.
CWE 24-49_6 Voorstel Vervolgsessies waterkwaliteit
- 07 STOWA-pitches KRW
(presentatie door Tessa van der Wijngaart (STOWA). Ter informatie/oordeelvorming)
Toelichting:
De KRW-doelen worden in het ijkjaar 2027 lang niet overal gehaald. Hoe komt dat? Bij de STOWA lopen twee nauw samenhangende onderzoeken die de waterbeheerders helpen daarin duidelijkheid te verschaffen en waarvan de resultaten hen bijstaan bij optimaliseren van het waterbeheer. Vanuit STOWA wordt een toelichting gegeven op beide onderzoeken (a en b).
a. Juridische en bestuurskundige vormgeving
Onderzoek naar hoe de KRW juridisch en bestuurskundig is vormgegeven in Nederland en wat de opties zijn om dat na 2027 doelmatiger en efficiënter te doen. De STOWA financiert twee promovendi bij de Universiteit van Utrecht en verzorgt de interactie met de praktijk daarbij via een 'gebruikspoor'.
b. Knelpunten nauwkeurig in beeld krijgen
De ontwikkeling van een systematiek waarmee waterbeheerders een nauwkeurig beeld kunnen krijgen van de knelpunten die er zijn bij het bereiken van de chemische én biologische KRW-doelen op basis van, veelal bestaande, analyses van chemische stoffen en levende organismen. Dat inzicht is nodig om de juiste verbeteringsmaatregelen te kunnen benoemen. Een onderdeel van het project is het (grafisch) in beeld brengen van de voor bestuurders relevante informatie.
Gevraagd besluit:
1. Kennis te nemen van de lopende STOWA onderzoeken en hierop te reflecteren.
2. De opmerkingen mee te nemen in het vervolgtraject.
- 08 Krachtenbundeling Circulaire Economie

(bijlage CWE 24-50 Ter informatie/oordeelvorming)

Presentatie door Ruud van Esch (UvW)

Gevraagd besluit:

1. Reflecteren op de presentatie over het Plan van Aanpak Krachtenbundeling overheden voor Circulaire economie in de Regio.

2. De opmerkingen mee te geven aan de Unie-vertegenwoordiging in het (bestuurlijke) overhedenoverleg.

CWE 24-50_8 Oplegnotitie PvA Krachtenbundeling CE overheden

09 Mededelingen

(bijlagen CWE 24-51 t/m 24-58. Ter kennisname).

9.1 Vernieuwen afspraken bevoegde gezagen met betrekking tot de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Wgb)

9.2 Korte weergave bestuurlijk overleg Ctgb en Unie d.d. 12 september 2024

9.3 Klimaatmonitor Waterschappen

9.4 Kernboodschap en beleidsinzet Circulaire waterschappen 2024

9.5 Stand van zaken Netcongestieideal (1 bijlage)

9.6 Annotatie WWE-vergadering van 25 oktober 2024

9.7 Stand van zaken PFAS moties (3 bijlagen) - nazending bijlage d

9.8 Stand van zaken visie Waterketen - nazending

CWE 24-51_9.1 Mededeling stavaza vernieuwen afspraken bevoegde gezagen Wgb

CWE 24-52_9.2 Mededeling terugkoppeling BO Ctgb en Unie

CWE 24-53_9.3 Mededeling Klimaatmonitor Waterschappen verslagjaar 2023

CWE 24-54_9.4 Mededeling kernboodschap en beleidsinzet CE 2024

CWE 24-55a_9.5a Mededeling Netcongestieideal

CWE 24-55b_9.5b Mededeling Bijlage Intentieovereenkomst netcongestie Waterschappen

CWE 24-56_9.6 Mededeling Annotatie WWE 25-10-2024 DEF

CWE 24-57a_9.7a Mededeling Stand van zaken PFAS moties

CWE 24-57b_9.7b Mededeling Bijlage WWE Oplegnotitie PFAS-motie

CWE 24-57c_9.7c Bijlage met voorbeeldmoties PFAS

CWE 24-57d_9.7d Brandbrief PFAS versie 12 november 2024

CWE 24-58_9.8 Mededeling Visie op de Waterketen

BEZOEKADRES

Koningskade 40
2596 AA Den Haag
070 351 97 51
Nederland

POSTADRES

Postbus 93218
2509 AE Den Haag
Nederland

Commissie Waterketens en Emissies

Datum	ons kenmerk	contactpersoon
1 november 2024	123625/kh	Sandra Reynaers
Betreft	uw kenmerk	e-mail
vergadering d.d. 22 november 2024 -		sreynaers@uvw.nl

AGENDA voor de vergadering van de Commissie Waterketens en Emissies te houden op:

vrijdag 22 november 2024, 10:00-12:30 uur (aansluitend lunch)
Het Waterschapshuis, Amersfoort

1. Opening

2. Actualiteiten

- Stand van zaken WOO-verzoeken
- Stand van zaken Netcongestiedeal (*zie ook mededeling 9.5*)
- Stand van zaken gezamenlijke brief PFAS motie (*zie ook mededeling 9.7*)

3. Verslag van de CWE-vergadering van 4 oktober 2024

(bijlage CWE 24-46. Ter vaststelling)

BESPREEKPUNTEN

4. Interne Position Paper 8^e actieprogramma

(bijlagen CWE 24-47 a en b. Ter besluitvorming).

Mondelinge toelichting door Karin Sant (UvW)

Gevraagd besluit:

1. Vaststellen van het Interne Position Paper over het 8^e NAP vanuit de waterschappen.
2. Het mandaat om dit Interne Position Paper op korte termijn te publiceren als een publiek Position Paper.

5. Samenwerkingsafspraken versterken VTH-stelsel

(bijlagen CWE 24-48 a t/m c. Ter besluitvorming).

Mondelinge toelichting door Jacqueline Jonkhout (UvW)

Gevraagd besluit:

1. In te stemmen met de samenwerkingsafspraken versterking VTH-stelsel.
2. De samenwerkingsafspraken versterking VTH-stelsel met een positief advies ter besluitvorming voor te leggen aan de Ledenvergadering.
3. In te stemmen dat na ondertekening van de samenwerkingsafspraken dit onderwerp wordt overgedragen aan de CBDF.

6. Voorstel CWE voor vervolgesprekken waterkwaliteit 2025

(bijlage CWE 24-49. Ter besluitvorming).

Gevraagd besluit:

1. Kennis te nemen van het aanbod van de Unie voor vervolgsessies waterkwaliteit in 2025 en hiermee in te stemmen.

INFORMATIEF

7. STOWA-pitches KRW

(presentatie door Tessa van der Wijngaart (STOWA). Ter informatie/oordeelvorming)

Toelichting:

De KRW-doelen worden in het ijkjaar 2027 lang niet overal gehaald. Hoe komt dat? Bij de STOWA lopen twee nauw samenhangende onderzoeken die de waterbeheerders helpen daarin duidelijkheid te verschaffen en waarvan de resultaten hen bijstaan bij optimaliseren van het waterbeheer. Vanuit STOWA wordt een toelichting gegeven op beide onderzoeken (a en b).

a. Juridische en bestuurskundige vormgeving

Onderzoek naar hoe de KRW juridisch en bestuurskundig is vormgegeven in Nederland en wat de opties zijn om dat na 2027 doelmatiger en efficiënter te doen. De STOWA financiert twee promovendi bij de Universiteit van Utrecht en verzorgt de interactie met de praktijk daarbij via een 'gebruikspoor'.

b. Knelpunten nauwkeurig in beeld krijgen

De ontwikkeling van een systematiek waarmee waterbeheerders een nauwkeurig beeld kunnen krijgen van de knelpunten die er zijn bij het bereiken van de chemische én biologische KRW-doelen op basis van, veelal bestaande, analyses van chemische stoffen en levende organismen. Dat inzicht is nodig om de juiste verbeteringsmaatregelen te kunnen benoemen. Een onderdeel van het project is het (grafisch) in beeld brengen van de voor bestuurders relevante informatie.

Gevraagd besluit:

1. Kennis te nemen van de lopende STOWA onderzoeken en hierop te reflecteren.
2. De opmerkingen mee te nemen in het vervolgtraject.

8. Krachtenbundeling Circulaire Economie

(bijlage CWE 24-50 Ter informatie/oordeelvorming)

Presentatie door Ruud van Esch (UvW)

Gevraagd besluit:

1. Reflecteren op de presentatie over het Plan van Aanpak Krachtenbundeling overheden voor Circulaire economie in de Regio.
2. De opmerkingen mee te geven aan de Unie-vertegenwoordiging in het (bestuurlijke) overhedenoverleg.

9. Mededelingen

(bijlagen CWE 24-51 t/m 24-58. Ter kennisname).

- 9.1 Vernieuwen afspraken bevoegde gezagen met betrekking tot de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Wgb)
- 9.2 Korte weergave bestuurlijk overleg Ctgb en Unie d.d. 12 september 2024
- 9.3 Klimaatmonitor Waterschappen
- 9.4 Kernboodschap en beleidsinzet Circulaire waterschappen 2024
- 9.5 Stand van zaken Netcongestiedeel (1 bijlage)
- 9.6 Annotatie WWE-vergadering van 25 oktober 2024
- 9.7 Stand van zaken PFAS moties (3 bijlagen) - *nazending bijlage d*
- 9.8 Stand van zaken visie Waterketen - *nazending*

10. Rondvraag.

11. Sluiting.

van de vergadering van de Commissie Waterketens en Emissies gehouden op vrijdag 4 oktober 2024, 10:00-12:30 uur, Het Waterschapshuis (HWH), Amersfoort

AANWEZIG: Monique Plantinga (WF), Bas Peeters (De Dommel), Robert Tieman (Delfland), Gijs Stigter (HDSR), Hans Schouffoer (Rijnland), Arnold Jansen (WL), Jennifer Bloemberg (AGV), Anne Mollema (WSHD), Esther Groenenberg (WSRL), Jo Caris (Zuiderzeeland), Karst Spijkervet (Vechtstromen), Suzanne de Zoeten (Aa en Maas), Marianne Poissonnier (Scheldestromen), Miranda Wesselink (WDOD), Inge Eshuis (Hunze en Aa's), Wim van Heemst (HHSK), Henk Veldhuizen (Vallei & Veluwe), Wessel de Beer (BD), Marjan Leijen (HHNK), Dennis Wolsink (WRIJ), Mark van der Werf (STOWA), Gritta Nottelman (UvW), Anna Veldhoen (UvW), Michaël Bentvelsen (UvW), Jacqueline Jonkhout (UvW), Peter de Putter (Sterk Consulting), Judith van Zuijlen (I&W), Leen Oosterom (I&W), Ruud Theunissen (I&W), Cor Roos (Vz. WWE), Sander Mager (Vz. CWE) en Sandra Reynaers (Sc. UvW).

AFMELDINGEN: Herman Beerda (Noorderzijlvest)

1. Opening

Wessel de Beer is aangewezen als vaste vervanger van Niels Mureau in de CWE.

Men heeft vooraf geen vragen/opmerkingen over de geagendeerde Mededelingen. WRIJ wil bij de Actualiteiten graag iets inbrengen over Kaamera. Delfland wil graag nog iets zeggen over ontwikkelingen op het gebied van Medicijnresten en de Green Deal Duurzame zorg.

2. Actualiteiten (Mondeling)

- Aandachtspunten regeerprogramma/Prinsjesdag
  - De Unie heeft met IPO en VNG aan tafel gezeten met kabinet Schoof in de aanloop naar Prinsjesdag en het regeerprogramma. Daar zijn beelden en ambities gedeeld.
  - In november is het volgende overhedenoverleg gepland over de samenwerking in de uitvoering van het regeerprogramma. Het Uniebureau is bij de voorbereiding van het overhedenoverleg betrokken.
  - Het Uniebestuur heeft diverse kennismakingsgesprekken gevoerd met nieuwe bewindspersonen, Barry Madlener (minister Infrastructuur & Waterstaat) en Zsolt Szabó (staatssecretaris van Koninkrijksrelaties en Digitalisering). Op de planning staat nog een gesprek met andere relevante bewindspersonen, waaronder Mona Keijzer (minister Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening)
  - Krimp in ambtenaren en nieuwe politieke wind zorgt voor veel onrust onder Haagse ambtenaren.
  - De Unie heeft analyses gedeeld van het regeerprogramma en de begrotingen. Deze zijn eveneens in het jaarlijkse webinar van de Unie gepresenteerd.
  - Er is veel media-aandacht geweest voor onze persberichten.
- ⇒ Oproep vanuit de CWE leden om Water en Bodem sturend uitdrukkelijk aan bod te laten komen in de vervolgesprekken met de nieuwe bewindsliden.
- Stand van zaken NIS2/CER

Met betrekking tot de Europese richtlijnen NIS2 en CER, die gaan over de digitale en fysieke veiligheid, is er in de zomer een internetconsultatie is geweest over de invoeringswetten. De Unie heeft daarop een reactie ingebracht met input van waterschappen. Dat is geweest op 9 juli in een brief aan de bewindspersonen van Justitie en Veiligheid, BZK en IenW. We vragen hierin onder meer om een Uitvoerbaarheidstoets Decentrale Overheden (=UDO),

Deze week is duidelijk geworden dat zeer waarschijnlijk het ILT wordt aangewezen als toezichthouder voor de waterschappen. Verder wordt er bij de Unie een themagroep ingesteld met medewerkers van de waterschappen vanuit verschillende disciplines. Daarnaast gaat PWC in opdracht van IenW dit jaar nog een kick off en 2 workshops organiseren over de vraag of het proces afvalwater als vitaal kan worden aangemerkt.

Ook hierbij wordt de CER betrokken omdat daarin het proces afvalwater als kritieke entiteit expliciet wordt genoemd. In 2019 luidde het oordeel nog niet vitaal. Dit stemmen we af met de VNG (rioolbeheer).

De hele veiligheidsproblematiek rondom afvalwater is vorige week aan de orde geweest bij de Vereniging van Zuiveringsbeheerders (VvZB).

- PFAS-motie

De Unie is op de hoogte gebracht van een motie over PFAS in de AB's waarin wordt opgeroepen tot het sturen van een brandbrief naar het Rijk over dit onderwerp. Deze is op meerdere plekken in het land ingediend en/of aangenomen.

Concrete vragen vanuit WSRL:

- *Bij welke besturen is deze motie in behandeling/ aangenomen?*
- *Is de UvW voornemens regie te pakken op de uitvoering van de motie's, zo ja is al nagedacht over de wijze waarop?*

Opmerkingen vanuit de CWE:

- Brede steun voor een brandbrief. Niet voor een rechtszaak.
- Oproep aan de Unie om met elkaar een brandbrief sturen.
- Verzoek om tot een actieplan te komen en om dit vanuit de Unie te coördineren.
- Men gaat intern bij HHSK ook kijken wat zij zelf kunnen doen. Bij WSRL bijna in dezelfde lijn.
- Bij Vallei en Veluwe is de motie niet aangenomen.
- Bij WSHD moet de motie nog worden besproken. Er wordt een oproep gedaan tot introspectie. Hebben we het zelf wel goed gedaan?
- Bij Brabantse Delta en de Dommel is de motie ook aangenomen.
- Bij Scheldestromen niet. Wel alle energie voorwaarts om PFAS te bannen.
- In Limburg vindt men de strekking van de motie goed, maar gaat men hem wel ontraden. Liever met de Unie in beweging.
- Geconstateerd wordt dat de motie soms wel, en soms niet is aangenomen.
- Er heerst een breed gevoel dat een signaal afgeven belangrijk kan zijn, maar ook dat we dat signaal beter gezamenlijk af kunnen geven.
- Ook ruimte voor introspectie. Wat hebben wij zelf beter te doen?
- Wijzen op het gebrek aan handelingsperspectief.
- Ook aan de WWE input vragen om hier een goede reactie op te geven.

De Unie kijkt graag samen met de betrokken waterschappen wat een goed vervolgproces zou zijn en welke aandachtspunten zo'n brandbrief zou moeten omvatten. Om die reden wordt aan de WWE leden van 25 oktober gevraagd om te reflecteren op het proces en de inhoud van een dergelijke brief. Het uiteindelijke doel is om iets op schrift zetten namens alle WS waarin we een indringende oproep doen aan het Rijk om meer actie te ondernemen in relatie tot de PFAS problematiek. De Unie denkt na over een concreet procesvoorstel en een conceptbrief. **(ACTIE)**

- WRIJ geeft aan dat de coöperatie Kaamera BV is opgericht. Met RHDHV willen zij dit verder in de markt gaan zetten. WRIJ biedt aan om dit een keer in de CWE te agenderen.
- Delfland zou graag een keer een uitgebreidere update in de CWE willen over wat er gebeurd op het gebied van Medicijnresten. Er staat een handtekening onder de Green Deal Duurzame zorg, er zijn diverse rapporten vanuit het RIVM hierover en de ketenaanpak medicijnresten wordt voortgezet. Hoever staan we hier nu mee? Oproep om dit een keer centraal op de CWE agenda te zetten. **(ACTIE)**

3. Verslag vergadering CWE gehouden op 31 mei 2024

Anna Mollema ontbreekt op de aanwezigenlijst. Dat zal nog worden aangepast.

Alle actiepunten zijn uitgevoerd met uitzondering van actiepunt 6. Op donderdag 10 oktober as. vindt er weer een Cluster MRE plaats. Daar zal dit punt worden ingebracht.

Het verslag wordt verder ongewijzigd vastgesteld.

BESPREEKPUNTEN

4. Tussenevaluatie KRW en actielijn 3 KRW Impuls

Vanuit I&W presenteren Judith van Zuijlen en Leen Oosterom de stand van zaken Tussenevaluatie KRW. Aansluitend licht Ruud Theunissen actielijn 3 (stoffenmaatregelen) kort toe. Vervolgens is er gelegenheid voor de CWE leden om hierop te reageren. Vanuit de RBO's heeft men wellicht al kennis kunnen nemen van de stukken.

Vanuit het ministerie van IenW worden de volgende, met elkaar samenhangende punten nader toegelicht:

- a. de Tussenevaluatie KRW (actielijn 5 KRW-impulsprogramma), waarmee de waterbeheerders gezamenlijk evalueren of we met het huidige beleid op koers zitten om eind 2027 aan de KRW te voldoen en welk resterend handelingsperspectief er is.
- b. de mogelijke maatregelen voor 42 chemische stoffen waarvan reeds bekend is dat deze nog in veel oppervlaktewaterlichamen de KRW-normen overschrijden en waarvoor aanvullende inzet nodig is om aan de KRW te kunnen voldoen (actielijn 3 KRW-impulsprogramma).

Belangrijkste aandachtspunten in de presentaties:

- a. Tussenevaluatie KRW
  - Het betreft een hele feitelijke rapportage waar de waterschappen zich als het goed is in herkennen.
  - Actielijn 6 zit hier niet in dit rapport. Dit is een vervolgstap.
  - Waar komen we vandaan en waar gaan we naartoe? Welke maatregelen kunnen we nog nemen?
  - Het Webinar wat laatst hierover is gegeven bevat een uitgebreider verhaal. De terugkijlink hiervoor is nog beschikbaar. Het is niet de bedoeling om deze breed te verspreiden.
  - Veel inrichtingsmaatregelen moeten nog worden genomen.

- Er is een top 10 geformuleerd van knelpunten. Verschillend gevoel van urgentie. VTH komt vaak naar voren.
  - Het concept rapport is al gedeeld en besproken in het BO KRW. De Minister hanteert als lijn, om alles op alles te zetten om de doelen zoveel mogelijk te behalen.
  - Meer aandacht voor regionale aspecten. Niet teveel focus op one-out-all-out.
  - De boodschap over grondwater is te positief.
  - Het gesprek over het tweede deel van het rapport, komt in een extra BO KRW in november aan bod.
  - Op regionaal niveau kun je al van alles doen.
- b. Actielijn 3 van het KRW Impulsprogramma:
- Wat zijn de handelingsperspectieven ten aanzien van chemische stoffen in water? Welke concrete maatregelen kunnen we daaraan koppelen?
  - Het gehele systeem is lek. Er wordt veel naar elkaar gewezen in de keten. Belangrijk om het stelsel goed te analyseren. Waar in de keten is het handig om in te grijpen?
  - Maatregelen die waterschappen kunnen nemen:
    - Vergunningen bezien/herzien
    - VTH intensiveren
    - Snelle terugkoppeling meetcijfers
    - Bronnenonderzoek (m.n. Stedelijk afvalwater).
    - Normoverschrijding via stedelijk afvalwater?
    - Waar kun je de eigen verordening inzetten? Gebieds-specifiek.
  - Wat gebeurt er al en hoe kunnen we daarbij aansluiten?
  - De stroomgebieden zijn ook enthousiast hierover.
  - We moeten programmeren wat we gaan doen.
  - De routekaart wordt meer geconcretiseerd in het najaar.
  - De aanpak wordt in het BO KRW van 17 oktober verder behandeld.

Opmerkingen vanuit de CWE:

- Positief over deze aanpak. In het bijzonder over het advies om VTH op orde te brengen. Dat gaat alleen niet lukken voor 2027. Suggestie om de opgave centraal te zetten.
- Waardevolle toelichting op de aanpak. Voor de hand liggend dat we mee willen werken. Men kan de vraag ook andersom stellen. Wat gaat het Rijk zelf doen? In volgende versie zien we ook graag een actieplan vanuit het Rijk toegevoegd. Iedereen moet dezelfde beweging maken.
- Oproep tot een extra streep onder het VTH stelsel. Het probleem van het gebrek aan grip op indirecte lozingen is actueel. Het is een gevecht met één arm op de rug.
- Handelingsperspectief moet realistisch gekoppeld zijn aan perspectief. Welke scenario's ga je doorrekenen? Voor de uitvoering van de perspectieven zijn we afhankelijk van een aantal schakels. Generiek beleid is er hier één van.
- Handelingsperspectieven ontbreken in het rapport. Voor veel stoffen is het handelingsperspectief beperkt. Het zou mooi zijn als we meer kunnen sturen aan de voorkant.
- Hoe kunnen we aan de voorkant nog invloed uitoefenen op deze plannen?
- De focus ligt wel heel sterk op ons. Wat gaan anderen doen om ons te helpen?
- In de volgende versie van het rapport zien we graag handelingsperspectief terug. Moeilijke gesprekken moeten we ondertussen wel gaan voeren.
- Er wordt teveel verwezen naar de toestand. We hebben geen tijd om nog heel lang te wachten.

- Van belang om positieve communicatie te organiseren.
- De handelingsperspectieven erkennen we, maar het is allemaal heel zacht. Urgentie op het handelingsperspectief is noodzakelijk. Vol gas toelatingsnormen in lijn brengen met KRW-normen.
- Het is allemaal heel negatief als je het zo leest. Er is op veel plekken wel degelijk veel vooruitgang geboekt.
- Welke maatregelen zitten nog in de pijplijn voor 2027? Een heleboel zaken zijn in ontwikkeling.
- Vooral focussen nu op de KRW. Waarom dit verhaal nu nog groter maken? Er ligt al een hele opgave.
- Aandacht voor water uit buitenland. Emissies uit Duitsland en België bijvoorbeeld.
- Brononderzoek is heel duur onderzoek. Daar zou het Rijk een financieringsprogramma voor op kunnen zetten. Zware metalen en ammonium worden onderbelicht in het rapport.
- Het is een helder en compact verhaal. Bereidheid tot actie bij de waterschappen is er zeker. Dit vergt wel extra fte. Graag ook aandacht daarvoor.
- Er is al van alles geprogrammeerd om actie te vergroten. Maak inzichtelijk welke maatregelen effectief zijn, zodat waterschappen daar op aan kunnen haken.
- Het is herkenbaar op hoofdlijnen. De urgentie voor sommige maatregelen zal wel per waterschap verschillen.
- Sommige waterschappen hebben al een eigen actieplan met wat we kunnen uitvoeren tot 2027. Hoe sluit dat hierop aan? Het belang van bronaanpak wordt benadrukt.
- Wat betreft CTGB normeringen, wordt geadviseerd om ook te kijken naar stoffen die eerder geaccordeerd zijn.
- Stoffen zijn een grote bron van problemen. We missen een duidelijk handelingsperspectief. Dit vergt tijd maar heeft de aandacht. Gaat dit nu allemaal leiden tot het gewenste resultaat?
- Sommige waterschappen, waaronder AGV, gebruiken andere meet- en rekengegevens. Daar is contact over met I&W die de tussenevaluatie heeft uitgevoerd.
- Er is veel behoefte aan meer regie van het Rijk, als het gaat om verbieden van generieke probleemstoffen.
- De maatregelen op de RWZI's kunnen rekenen op steun, maar ook extra maatregelen bij bedrijven en VTH zijn noodzakelijk.
- De tussenevaluatie schetst een goed beeld. In de communicatie moet er ook aandacht zijn voor wat er allemaal wel goed gaat. Goed om aandacht te besteden aan zeer zorgwekkende stoffen, niet alleen maar aandacht voor PFAS.
- Een visie op zuiveren is cruciaal. Onze voorkeur gaat uit naar zuiveren aan de bron.
- De handelingsperspectieven zijn herkenbaar. Inrichtingsmaatregelen zijn nodig zodat je de vertaling naar je eigen WS eenvoudiger kunt maken.
- Punten zijn herkenbaar uit de eigen tussenevaluatie. Hoe verhoudt zich dit tot de governance structuur? Prioritering van de kosten die hiermee gemoeid zijn is aan de eigen AB's. Niet overal is zomaar extra fte beschikbaar. En waar zijn die mensen? Heeft het Rijk daar ideeën over?
- Extra zuiveringen verbouwen duurt lang. We gaan het daar niet mee halen. Aanpak aan de bron blijft van groot belang. De generieke maatregelen gaan wel het verschil maken.

De voorzitter vat samen. Dit is een wezenlijk vraagstuk voor ons allemaal. Daarom laten we de discussie ook wat langer doorgaan. Het is belangrijk om ook regionale verschillen te laten zien. Een tandje erbij zetten willen we allemaal wel, maar dit omzetten in daden leidt tot praktische complicaties, waaronder capaciteit in de markt en de gevraagde snelheid. Er is een duidelijke behoefte aan handelingsperspectief. Voor ons zelf, maar ook van anderen. Wij adviseren om in de keten heel goed

te kijken naar de bron en naar de regio's van het Rijk. De Unie stuurt verder ook op een landbouwprogramma dat KRW proof is.

Judith van Zuylen licht toe dat dit een concept-rapport betreft en dat het niet wenselijk is om dit breed openbaar maken. Er zijn veel goede dingen gezegd hier, die wij zullen meenemen in het vervolg. Opgemerkt wordt dat het Impulsprogramma al een actieprogramma is. Ten slotte, wordt opgemerkt dat er met betrekking tot het buitenland al belangrijke stappen worden gezet. Het Rijk kan daarbij helpen.

Leen Oosterom geeft aan dat de regionale nuances hier nog niet inzitten, maar dat komt in de volgende versie iets meer terug. Je vindt concrete handvatten in het volgende rapport. De effectiviteit van maatregelen hangt ook af van praktische zaken. De vraag wordt gesteld of dit ook allemaal wordt doorgerekend? Dat is voor dit rapport niet het geval.

Ruud Teunissen is blij met de steun voor waar hij mee bezig is. Er is een lijstje met acties voor het Rijk. We zijn met alle dertien maatregelen bezig. Hoe ver kunnen we komen? Samenwerking met bedrijfsleven en LTO is van groot belang. Dit is iets wat een samenwerking moet worden. Werken aan schoon water. Neem je AB goed mee zodat we weer een blaadje aan de boom hebben. Het Rijk neemt het initiatief. Geef je verbeterpunten mee aan het BO KRW. Dan komen we als Rijk met een voorstel om het hele stelsel te verbeteren. Aan de voorkant zit het stoffenbeleid. Daar kan het Rijk een stapje extra zetten.

Naar aanleiding van deze bespreking is er behoefte om als CWE leden bij elkaar het net op te halen. We gaan nog kijken hoe dit het beste kan worden georganiseerd. **(ACTIE)**

5. Impactanalyse overdracht indirecte lozingen

Peter de Putter (Sterk Consulting) en Jacqueline Jonkhout (UvW) zijn aanwezig om een toelichting te geven en vragen te beantwoorden.

Aan de CWE wordt gevraagd om:

1. In te stemmen met de bevindingen en de aanbevelingen uit dit rapport (zie hst. 12 bijlage).
2. Als uitgangspunt voor het vervolg te hanteren dat nu nog geen definitief besluit genomen kan worden over de overdracht van VTH-taken m.b.t indirecte lozingen, maar dat een besluit afhankelijk is van de randvoorwaarden waaronder dit plaats zou vinden.
3. In te stemmen met een vervolgproces waarbij o.b.v deze impactanalyse samen met andere partners een voorstel wordt ontwikkeld om te komen tot een structurele verbetering van de VTH-taken m.b.t indirecte lozingen, inclusief de daarvoor mogelijke wijziging van verantwoordelijkheidsverdeling.

Toelichting Peter de Putter:

Uit het rapport blijkt dat ongeveer 75% van de waterschappen een overdracht van bevoegdheden ziet zitten, maar alleen onder bepaalde randvoorwaarden. Op sommige plekken gaat samenwerking met de Omgevingsdiensten al wel goed.

2 opties:

1. Formeel juridische weg van een bevoegdheidsoverdracht. Het gaat een aantal jaren kosten voor dit echt in wetgeving is verankerd
2. Meer contact en samenwerking met de Omgevingsdiensten en als bestuurder met de opdrachtgever van de Omgevingsdiensten. *Vb. Gelderland.*

Welke variant je ook kiest, je zult aan de bak moeten met de opdrachtgevers van de Omgevingsdiensten. Er zijn al goede dingen gaande, waaronder binnen het Actieprogramma KRW bedrijfsleven. Daarbinnen werkt men ook aan sessies met Bedrijfsleven, OD's en Waterschappen.

De voorzitter merkt op dat er geen formele vraag ligt of de bevoegdheid voor indirecte lozingen terug willen, of dat we deze willen delen. Daar gaan we zelf ook niet over. Uit het rapport kan geconcludeerd worden dat de waterschappen het op dit punt nog niet helemaal eens zijn. Wara we het wel over eens zijn, is dat zoals het nu gaat, het niet goed genoeg gaat, dus er moet iets gebeuren. Dat kan door het verbeteren van het contact met de Omgevingsdiensten, maar er is ook bereidheid om na te denken over een governance aanpassing. We hoeven dat niet persé, maar we staan hier wel voor open. Als we dat doen, dan gebeurt dat wel onder voorwaarden. Is dat een mandaat wat de CWE kan meegeven, om in die lijn verdere gesprekken te voeren met Omgevingsdiensten en andere partijen?

Opmerkingen vanuit de CWE:

- Een wijziging van de verantwoordelijkheden moet niet het uitgangspunt zijn. Kijken naar doelrealisatie. Brengt KRW doelen van 2027 niet dichterbij. Dat is een korte termijn traject. Overdracht is niet het uitgangspunt en heeft sowieso pas effect op lange termijn.
- Opdrachtgevers worden soms al aangesproken. Vb. Rijnland.
- We moeten ook de vraag durven stellen aan Omgevingsdiensten: hoe vinden jullie zelf dat het gaat? Zelf dat is soms problematisch om te achterhalen.
- Het is belangrijk om hierop te handelen. Of we de bevoegdheid terug willen is afhankelijk van de randvoorwaarden. Onze eigen lozingen moeten we ook op orde houden.
- We beslissen nu niet hierover, maar wanneer komt dit dan wel op de beslistafel?
Reactie Unie: Er is geen moment te noemen. Versterking VTH-stelsel is onderwerp van de KRW impuls. Maar het Rijk zou hier ook iets over kunnen beslissen, en dan komt het sowieso niet bij ons terug. Een eigen koers meegeven is daarom belangrijk.
- Er komt een nieuw belastingstelsel. We moeten met veel van die bedrijven aan tafel. Kunnen we dit niet aan elkaar koppelen?
- Met de Richtlijn Stedelijk afvalwater is er toestemming van de RWZI beheerder nodig voor het lozen van industrieel afvalwater. Dat zou een goed moment kunnen zijn om hierover in gesprek te gaan.
- In het rapport is er onvoldoende aandacht voor de meerwaarde van het integraal beoordelen van lucht, bodem en water. Deze afweging komt onder druk te staan als je dit weer over zou hevelen.
- Kijk ook naar het perspectief van gemeenten en provincies. Het moment waarop we nu dit gesprek aangaan is een beetje ongelukkig. We moeten nu samen aan de bak op de korte termijn.
- Duidelijkheid over de rollen en bevoegdheden van de verschillende partijen helpt.
- Doorgaan met het vervolgtraject want het probleem is urgent.
- I&W gaat directief wellicht ook het een en ander doen, dus daar moet wel aandacht voor zijn. Dit is een complicerende factor.
- Er wordt aandacht voor vraag voor wederkerigheid. Moeten wij als WS met onze zuiveringen ook niet voldoen, net als bedrijven, en wat zijn dan de implicaties? Zou dit kunnen leiden tot sluiting van de zuivering? Hier graag aandacht voor, alsmede voor integraliteit. Houd ons bestuurlijk goed aangehaakt.
- Oproep om vooral hiermee aan de slag te gaan. Er ligt een groot opgave en de tijd dringt.
- Niet alle waterschappen steunen het uitgangspunt dat we deze bevoegdheid niet persé terug willen. Zuiderzeeland zit daar echt anders in. Zij vinden het echt een weeffout dat de bevoegdheid ooit is afgenomen. Wat nu geen gevaarlijke lozing is, kan dat in de toekomst wel zijn.
- Ongeacht de uitkomst van de gesprekken moeten we sowieso aan de slag en de Omgevingsdiensten zelf zijn nog niet zo actief. Dat is een punt van zorg.

- Brede instemming voor vervolggesprekken over dit onderwerp met de partners in de keten. Hierbij ook aandacht hebben voor het eigen VTH-traject.

De voorzitter dankt de CWE voor het mandaat om gesprekken te voeren met andere partners over een mogelijk vervolgproces. We gaan als waterschappen niet zitten wachten tot het einde van deze discussie, maar zelf aan de slag. Een stelselwijziging gaat op korte termijn dit probleem niet oplossen, maar in het nu kun je wel al van alles doen. Sander Mager is namens de Unie bereid om het gesprek met andere partijen hierover te voeren. Dat hoeft overigens niet persé, want er is geen eenduidigheid over welke kant het op moet. Ongeveer 3/4 van de waterschappen willen wel graag een overdracht van bevoegdheden of vinden dat dat moet. Daarmee kan de Unie verder.

Afgesproken wordt dat de CWE op de hoogte wordt gehouden van de voortgang van de gesprekken in dit kader. Er staat al een informeel gesprek met de VNG hierover gepland. **(ACTIE)**

6. Visie waterketen

Michaël Bentvelsen (UvW) is aanwezig om een en ander toe te lichten en om vragen te beantwoorden.

De CWE wordt gevraagd zich te buigen over de volgende besluiten:

1. In te stemmen met vaststellen van de visie voor de waterketen (exclusief de uitvoeringsagenda en het voorstel voor een regieteam) in het BO Water.
2. In te stemmen dat de visie na vaststelling aan alle waterschappen wordt aangeboden met de aanbeveling om de strekking van de visie ook in de eigen planvorming (waterbeheerplannen) te verwerken.
3. Te reflecteren op een mogelijke vervolg via een vorm van samenwerking met de waterketenpartners en uitvoeringsagenda.

De opgave is urgent. Visie is misschien niet het goede woord. Het is eerder een Waterketen rapport waar ook andere partners aan hebben meegeschreven. We willen dit in het BO Water laten vaststellen met elkaar.

Reacties vanuit de CWE:

- Hunze en Aa's gaat akkoord met beslispoint 1 en 2. Wat betreft punt 3 is men bezig met een samenwerkingsovereenkomst. Succesvolle samenwerkingsprojecten worden onderzocht. Ook wordt gekeken of dit in een stichting kan worden belegd.
- Opgemerkt wordt dat de input vanuit de VVZB nog verwerkt moet worden in het rapport. De bronaanpak komt maar mager terug in het stuk. Hoe gaat de regie er nu uit zien? Hoe gaan we nu samenwerken? In de visie zou ook aandacht moeten zijn voor energie- en grondstoffen terugwinning.
- Het betreft een goede opsomming van uitgangspunten. Dit voegt echter weinig toe aan een eigen visie. Hoe gaan we nu met de markt communiceren? Daar zit de meerwaarde in. Deze gedachtewisseling moet nader uitgewerkt worden.
- Er moet meer regionaal aangepakt worden. Dit stuk is zeer gericht op de huidige aanpak en niet op gamechangers. Gezamenlijk beslissen over de uitvoeringscapaciteit leidt niet tot meer capaciteit.
- Het mag wel wat ambitieuzer. Kaamera wordt genoemd als voorbeeld. We moeten meer toespitsen op initiatieven die bij ons leven en waar we van collega's over kunnen leren.
- De bronaanpak en het marktprobleem moeten steviger terugkomen in het stuk. Beslispoint 3 moet meer uitgekristalliseerd voordat we hiermee kunnen instemmen.
- We missen een zekere hardheid ten aanzien van wie waarvan is. Steun voor de oproep om energie- en grondstoffenwinning terug te laten komen in het stuk.

- WRIJ kan hier nog niet mee instemmen. Het is te algemeen geformuleerd en men mist de nuanceverschillen. Voorbeeld: we kunnen niet al het RWZI water vasthouden. Wij nemen al het afvalwater af van gemeenten. We kunnen niet nog veel meer afvalwater kwijt. Wij kunnen niet klakkeloos al het water afnemen. Er geldt een afnameplicht van gemeentelijk water, andersom niet. Er wordt ook meer ruimte gevraagd voor innovaties.

De voorzitter stelt voor om te onderzoeken of dit ambtelijk opgelost kan worden, door het stuk op punten nog aan te passen.

- Het mag allemaal wel iets ambitieuzer. Gaan we de risico's samendragen? Daar moeten we goed over nadenken. Waarom is het afgevlakt qua ambities?
- Men worstelt met het woord Visie. Afstemming met de eigen afvalwaterstrategie is nodig. De vraag wordt gesteld of onze ketenpartners dit ook oppakken? Een regieteam is op dit moment nog te ambitieus.
- Duurzaamheid en informatiemanagement ligt gevoelig. Circulariteit heeft bij Scheldestromen een hogere prioriteit dan energie.
- Het stuk is eigenlijk geen Visie, maar een document voor samenwerking en regie. Waterschappen moeten niet teveel met elkaar gaan concurreren. Dan volgt een prijsopdrijvend traject. Er is behoefte aan samenwerking met ruimte voor autonomie. Er moeten geen nieuwe verplichtingen ontstaan ten opzichte van nu. Ook is er behoefte aan ruimte voor meer dan regenwater, bijvoorbeeld ook voor aquathermie. Dit is een kans om hier te handelen als één overheid. Dit moet gezamenlijk onderzocht worden, ook keten-overstijgend. Dit vraagt om een sterk regieteam. Daarbinnen is er ruimte om op zoek te gaan naar regionale ambities.
- Waterschap Vechtstromen vraagt zich af of dit een visie is of een stelling? Altijd voldoende water is niet overal het geval. Daar gaat dit stuk wel vanuit. Wij gaan alle afvalwaterstromen zuiveren. Gemeenten hebben geen leveringsplicht. Waardevolle stukken gaan er straks uit en wij blijven met de rotzooi zitten. Gaan we ook de randvoorwaarden stellen (financieel) zodat we dit kunnen blijven doen? De capaciteit wordt niet vergroot. Is er een visie op potentieel wat we nu niet benutten (vanuit het MKB). Voor Vechtstromen is dit niet hun visie. Wel een goede aanzet. Vanuit de VVZB is al opgemerkt dat als we hier meer op gaan samenwerken, we de discussie moeten voeren over autonomie.
- Het stuk is niet strijdig met onze eigen visie. Hoe meer partijen aan tafel, hoe vlakker de tekst. Overall zitten drinkwaterbedrijven aan tafel. Zij hebben geen visie op hun eigen drinkwaterproductie. Dit is wel nodig, want je kunt niet meer alles uit de grond halen. Overheid vs. Markt => als een deel van het zuiveringsproces rendabel wordt, dan is het prima dat aan de markt te laten. Voor de troep kunnen we belasting heffen.
- Disruptieve technieken zitten er nu minder in. Waarom is dat? Mooi om met zoveel partners samen iets tot stand te brengen. Er wordt bijna niets gezegd over industrieel afvalwater. De afweging ontbreekt hierin. Neem meer op over het decentraal zuiveren van industriewater. Wij missen dat nu in het stuk en daar zit ook het voorbehoud. Je kunt industrieel afvalwater er niet altijd meer bijhebben. De stap om te gaan van per WS naar landelijk is wel een hele grote. Kun je dat niet beter per regio bekijken?
- Bij een van de laatste bijeenkomsten over de visie waren er aannemers aanwezig, met meer kennis over aanbestedingsprocedures. Daar zitten we nu mee om de tafel om onze strategie te bespreken. Dat voelt ongemakkelijk.
- De visie is heel erg gericht op alleen de keten. Energie en duurzaamheid missen wij nog. Als dit een visie is van de hele keten, dan is het wel heel erg gericht op de operationalisering van ons als WS. Is dit echt de definitieve versie van de keten?
- Wat vinden onze partners van deze visie? Welke waarde hechten zij daaraan? Er moeten nog een aantal vragen beantwoord worden voordat we kunnen instemmen met alle beslispunten.

- Wat is de status van het stuk als we het vaststellen in het BO Water? Kunnen alle partijen elkaar aanspreken op deze punten? Moet het vaststellen dit jaar nog of kan het ook later? Instemmen is lastig terwijl er nog zoveel vragen zijn.
- We kunnen niet wachten op innovatie, terwijl we nu aan de slag moeten. We moeten het slimmer samen doen. We moeten naar het gehele gebied kijken en meer gaan samenwerken. Ieder voor zich, kan niet meer. Het financiële plaatje is te optimistisch. Samenwerken met de markt moet.
- Het net is hierin opgehaald. Dat geeft vooral inspiratie voor een eigen visie op de Waterketen. In welke mate is dit nu bindend voor alle WS? Voor de visie van WDOD maakt men gebruik van scenario-denken. Er zijn dan vier mogelijk uitkomsten. Waarvan twee geld-gedreven en twee waarde-gedreven. We kiezen ervoor om wendbaar te blijven. We hebben moeite met een hele centrale aanpak.

De voorzitter vat samen. Men vraagt zich af of visie wel het goede woord is voor dit document. Het is een document dat onze opgaven beschrijft. Het geeft aan waar we het al over eens zijn en wat we nog met elkaar te doen hebben. Op de inhoud en op aanpak moet het nog geconcretiseerd worden. De visie is per definitie niet ambitieus genoeg. Veel vragen moeten nog geadresseerd worden. Een aantal zaken die disruptief kunnen zijn, hebben we nog niet voldoende met elkaar besproken en afgestemd. Steviger innovatiespoor nodig versus een systeem waarin we nu moeten handelen.

Ambtelijk zullen de volgende zaken nog aangescherpt worden in het stuk. De input van de VVZB, meer aandacht voor Bronaanpak, de spanning op de Energietransitie en Grondstoffen en Industrieel Afvalwater. Als er op die punten zaken ontbreken, dan moeten we dit nog verwerken in het document. Zo'n verwerkingsslag kunnen we organiseren. Dit zit hem vooral op de inhoud van de visie.

De regievraag is spannender. De markt is kleiner dan de opgave. We hebben te maken met concurrentie van andere ketenpartners. Hoe ziet die regie eruit? Het antwoord daarop is er nog niet. Er moet nog uitgewerkt worden hoe die regie eruit zou kunnen zien. Wat moet er daarvoor nationaal geleverd worden? Op Unieniveau, maar ook op ketenniveau. Hoe doen we dat met de markt? Wat zal hen helpen daarin? Dat is inclusief het punt hardheid in de keten. Die zaken komen in het vervolg van dit document aan bod.

De eigen afvalwatervisie kan verdergaan en ambitieuzer zijn dan dit. Mooi als dat zo is. Waar mag het dan ambitieuzer? Op het gebied van Onderzoek en Innovatie. Maar dat moet je dan wel instrumenteel maken. De governance en financiering hiervan is dan weer een vervolgvraag. Het is niet alleen document, maar een gezamenlijk document.

Vanuit Vechtstromen wordt opgemerkt dat we in een andere tijd zitten dan 10 jaar geleden. In hoeverre kunnen andere partijen aanspraak maken op de verplichtingen in dit stuk?

Michaël Bentvelsen antwoordt dat de visie naar eer en geweten is opgesteld. Deze bevat geen nieuwe afspraken en geen extra verplichtingen. Het is een beschrijving van huidige situatie en bestaande maatregelen. Er staan geen bindende zaken in waarover we nog niet eerder hebben besproken en besloten. Ook IPO, VEWIN en VNG bespreken dit stuk met hun achterban. Al deze partijen hebben weer hun eigen uitdagingen. VNG zit bijvoorbeeld met het ravijnjaar. IPO heeft minder uitvoerende taken op dit vlak, dus waarschijnlijk zijn zij wel tevreden met dit document. VEWIN heeft ook weer zijn eigen uitdagingen.

Er zijn veel verschillende opmerkingen gemaakt. Enige aanpassingen in de tekst acht Michaël Bentvelsen wel mogelijk, maar het moet ook weer niet te ver gaan qua wijzigingen want dan zijn andere partners wellicht niet meer aan boord. We gaan in het stuk uit van centrale zuivering. Als je allemaal regionale zuiveringen gaat ontwikkelen is dat ingewikkeld. Toch zal dit niet overal mogelijk zijn. Zo reëel moet je ook

zijn. Andere technieken moeten ook de ruimte krijgen. Dat kan allemaal in de onderzoeks-agenda aan bod komen.

De Unie gaat aan de slag met tekstuele aanpassingen waarin de gemaakte opmerkingen zoveel mogelijk terugkomen. Het stuk is richtinggevend en geeft een inspanningsverplichting weer. Het bevat geen nieuwe (juridische) verplichtingen. In het BO Water moeten we dit expliciet maken in de oplegnotitie.

Het is een gezamenlijk vertrekpunt voor vervolggesprekken over de inhoud en de regie hierop. Inclusief de vraag over de autonomie van de WS. Het is van belang dat het stuk naar het BO KRW gaat zodat er commitment is van alle partijen. Als er twijfel ontstaat over de juridische verplichtingen dan brengen we het stuk terug in de CWE.

De vraag wordt gesteld wat we hier nu aan hebben? Hoe komen we vanuit dit stuk nu met die andere partijen in gesprek?

Als er een regieteam is, dan kunnen zij dit soort zaken oppakken. We nemen nu geen besluit over een regieteam. Als we dit aannemen dan noopt dat wel tot het uitzoeken van een regieteam om een uitvoeringsagenda te kunnen vaststellen.

Het is de basis voor het goede gesprek. We zitten nergens aan vast. Het komt niet in de Ledenvergadering van de Unie. De vraag ligt nog open of we het terug willen laten komen na bespreking in het BO Water?

Als we het nu niet in BO water brengen, weten we ook niet hoe het zit qua commitment. Het stuk staat niet ter discussie, maar hoe verder? Hangt af van wat er in het BO gebeurt. We moeten hier absoluut nog niet over naar buiten toe communiceren. We moeten verder met de vragen die tijdens deze bespreking aan bod zijn gekomen, en letten op verwijzingen naar het regieteam. Die moeten zoveel mogelijk uit het stuk worden gehaald.

Besluit: Het stuk zal tekstueel op onderdelen naar aanleiding van de opmerkingen vanuit de CWE nog worden aangepast. Het mag wel door naar het BO om daar het gesprek te voeren. Dat is het mandaat. **(ACTIE)**

7. Besluitvorming commissie Toekomstbestendige Vereniging

De CWE wordt gevraagd:

Te adviseren over de voorstellen van het Uniebestuur over de naamgeving van en portefeuillevverdeling over de commissies zoals opgenomen in de bijlage.

HHNK merkt op dat het te lang stil is gebleven rondom dit traject. Betrokkenheid van bestuurders op deze manier is in de toekomst niet vanzelfsprekend. Er moet meer aandacht zijn voor communicatie richting de deelnemers van zo'n commissie.

Niet iedereen is blij met het feit dat de onderwerpen Klimaat en Energie uit de CWE gaan. Dat is echter niet helemaal zo. Alles wat met Klimaat en Energie in de keten te maken heeft blijft gewoon langskomen in de CWE.

Er is wel één commissie leidend. Dat is in dit geval de CWS, want het programma Klimaat en Energie valt onder de portefeuille van Erik den Hertog. Regie op de inhoud kan soms nog wel bij de CWE liggen, afhankelijk van het onderwerp.

8. Mededelingen

- 8.1 Actualiteiten PFAS
- 8.2 Advies aan ministerie van LVVN als reactie op het CDM advies over P maatregelen (voor NV-gebieden die enkel zijn aangewezen vanwege het niet halen van de fosfornorm) (2 bijlagen)
- 8.3 Voortgangsrapportage Stimuleringsbudget open teelten en veehouderij
- 8.4 Proces 8^e Actieprogramma Nitraatrichtlijn
- 8.5 Stand van zaken visserijvrije zones
- 8.6 Stand van zaken dossier uitheemse rivierkreeften
- 8.7 Uniereactie op beleidsregel Ctgb (3 bijlagen)
- 8.8 Propositie landelijk gebied (2 bijlagen) – *bespreking in de CWS*
- 8.9 Impressie bestuurlijke sessie KRW NPLG – *bespreking in de CWS*
- 8.10 Stand van zaken NPLG – *bespreking in de CWS*
- 8.11 Actualiteiten Bodemdossiers – *bespreking in de CWS*
- 8.12 Werkprogramma Stroomgebiedsbeheerplannen 2028-2033 (SGBP4) (2 bijlagen)
- 8.13 Annotatie vergadering WWE gehouden op 6 september 2024

Geen opmerkingen over de Mededelingen.

9. Rondvraag

Er zijn zorgen over het feit dat Water Bodem Sturend voor het nieuwe kabinet niet meer leidend lijkt te zijn.

Sluiting

Actielijst

Nr.	Actie	Termijn	Actiehouder(s)
1	Tekstueel aanpassen visie waterketen, check op juridische verplichtingen en doorgeleiding naar het BO Water	Zsm.	Uniebureau (Michaël Bentvelsen)
2	Opstellen gezamenlijke brandbrief PFAS namens alle waterschappen plus input hiervoor ophalen in de WWE	Zsm.	Uniebureau (Sandra Reynaers)
2	CWE op de hoogte houden van de voortgang van het traject indirecte lozingen	Doorlopend	Uniebureau (Jacqueline Jonkhout)
3	Nadenken over Follow up tussenevaluatie KRW: met elkaar het net ophalen	Zsm.	Uniebureau (Sandra Reynaers/Michaël Bentvelsen)
4	Aandacht vragen voor het onderwerp PFAS monitoringsvraagstukken (inclusief het financieringsvraagstuk), in het cluster MRE	Zsm.	Uniebureau (Sandra Reynaers/Michaël Bentvelsen)
5	Agenderen stand van zaken Medicijnresten /Green Deal Duurzame Zorg	NNB	Uniebureau (Sandra Reynaers/Michaël Bentvelsen)

Interne Position Paper 8e Actieprogramma Nitraatrichtlijn (Bijlage)

Sander Mager/Karin Sant en Jantine Haverkamp

Bijlagen

- Interne Position Paper 8e NAP (CWE 24-47b)

Bespreekstuk (besluitvormend)

Gevraagd besluit

1. Vaststellen van het Interne Position Paper over het 8^e NAP vanuit de waterschappen.
2. Het mandaat om dit Interne Position Paper op korte termijn te publiceren als een publiek Position Paper.

De kern van het advies

De Unie wordt komend half jaar door het Ministerie van LVVN betrokken bij stakeholdergesprekken over het 8e Actieprogramma Nitraatrichtlijn (NAP). De politiek heeft ook veel aandacht voor het mestbeleid in algemene zin. Om snel inbreng te kunnen leveren en te kunnen reageren op voorstellen heeft de CWE op 31 mei jl. besloten om een Position Paper op te stellen (bijlage 1). Dit helpt om de gezamenlijke positie van waterschappen en onze inzet richting LVVN t.a.v. het 8e NAP duidelijk naar voren te brengen, zowel in ambtelijke als bestuurlijke gesprekken.

Het Interne Position Paper is als volgt opgebouwd:

- Inleiding met de zorgen die de aanleiding voor het paper vormen;
- Wat is nodig voor waterkwaliteit op lange termijn;
- Wat is nodig in het 8^e NAP om de waterkwaliteitsdoelen te halen en wie neemt de regie;
- Onze verwachtingen van samenwerking met LVVN en partners aan het 8^e NAP.

Vanuit de waterschappen pakken we alle mogelijke bronnen van verontreiniging gelijkwaardig aan. In dit paper is afgebakend dat de focus ligt op de bijdrage van nutriënten vanuit landbouw op de ecologische toestand van de oppervlaktewaterkwaliteit. Er staat ook vermeld dat de waterkwaliteit onder druk staat door invloeden van stedelijk afvalwater en industrie.

De achtergrond over het 8^e Actieprogramma Nitraatrichtlijn is bij de CWE 4 oktober jl. toegelicht als mededeling. De passage met achtergrondinformatie is nogmaals aan het eind van deze oplegnotitie toegevoegd.

Toelichting op de gevraagde besluiten

1. Wij vragen of u onderhavig Interne Position Paper wilt vaststellen. U kunt daarbij nog voorstellen doen voor tekstuele wijzigingen. Met het vaststellen wordt het paper de communicatielijn vanuit de Unie en de 21 waterschappen over de inhoud en het proces van het 8^e NAP. We sturen deze versie van het IPP na vrijgave niet aan derden.
2. In de CWE van 4 oktober jl. is medegedeeld dat we werken aan het Position Paper. Destijds was het plan om direct een publiek Position Paper voor te leggen aan de CWE in november. Dat bleek niet haalbaar in de beschikbare tijd, bijvoorbeeld omdat het redactieproces ook voldoende aandacht nodig heeft. Om het proces van besluitvorming te versoepelen hebben we het paper

opgeknipt in twee stappen. Eerst laten we dit Interne Position Paper (IPP) voor intern gebruik (Unie en waterschappen) vaststellen door de CWE. Vervolgens zetten we dit om in een publiek Position Paper voor de Bühne. Het publieke paper zal qua inhoudelijke lijn niet meer wijzigen. Waarschijnlijk zal het korter en strakker vormgegeven zijn dan het IPP.

Graag houden we de vaart erin zodat we onze positie zo snel mogelijk openbaar kunnen maken bij LVVN en andere stakeholders (IPO, VNG, lenW, agrarische koepels). Daarom vragen we de CWE om Sander Mager mandaat te geven om het publieke Position Paper eind 2024 of begin 2025 te controleren en vrij te geven voor publicatie. Het publieke Position Paper zal dan alleen als mededeling verschijnen bij de CWE in de lente.

Bestuurlijke aandachtspunten

Het 8e NAP is onderdeel van het mestbeleid en ligt gevoelig in de agrarische sector, door o.a. de gebruiks- en productienormen voor mest. De nieuwe regering (Schoof) werkt op dit moment het regeerprogramma verder uit. Hierin zal het landbouwbeleid ook meer kaders krijgen die van invloed zijn op het 8e NAP, zoals doelsturing, inzet op behoud van derogatie en het verkennen van grondgebondenheid. Ook zal duidelijk worden hoe de regering verder gaat met de doelen uit het NPLG. Dat is van belang omdat in het addendum van het 7e NAP is opgenomen dat een deel van de maatregelen uitgewerkt zou gaan worden in het NPLG. De Commissie Watersystemen heeft op 4 oktober jl. ingestemd met de propositie landelijk gebied, waarin samenwerking op thema's in het landelijk gebied centraal staat, die eerder in het NPLG geborgd waren. De Position Paper 8e NAP is in lijn gebracht met de propositie.

Waterkwaliteit is veel in het nieuws en wordt steeds politieker. Eind dit jaar wordt de tussenevaluatie KRW naar de Tweede Kamer gestuurd, waar o.a. aandacht zal zijn voor de opgave van de landbouw. Uit eerdere ervaringen en informele gesprekken met LVVN krijgen we het beeld dat LVVN zich nog onvoldoende bewust is van de noodzaak om via het NAP ook de KRW-doelen voor oppervlaktewaterkwaliteit wat betreft nutriënten vanuit de landbouw na te streven. Het interne Position Paper, en daaruit volgende publieke Position Paper, duidt de opgave en wat nodig is om de waterkwaliteit te verbeteren.

Besproken in

De CWE is op 4 oktober geïnformeerd over het lopende proces van paper. Het paper is in september en oktober besproken in de Themagroep Landbouwemissies en de Werkgroep Waterketens en Emissies. Ook het bestuur van de Unie heeft het paper behandeld.

Vervolg/Communicatie

Indien het IPP vastgesteld wordt, dan delen we deze met de waterschappen. Als Unie gebruiken we de inhoud van het IPP als uitgangspunt voor onze inbreng bij gesprekken met LVVN, lenW en IPO.

Daarnaast gaan we aan de slag met het omvormen naar het publieke Position Paper. Deze versie bespreken we met Sander Mager. Samen met communicatiecollega's van de Unie stellen we een publicatiestrategie op. Na akkoord zal de publicatie in december '24 of januari '25 zijn. We publiceren het publieke paper op de website en delen deze actief met LVVN en lenW. Het position paper gebruiken we als vertrekpunt voor de gesprekken met LVVN over het 8e NAP. Het uitgangspunt is dat de waterschappen de positie ook uit zullen dragen.

Achtergrondinformatie over Actieprogramma Nitraatrichtlijn

De positie van het NAP

Er is Nederlandse wetgeving voor mest: de meststoffenwet. Daarnaast is er een Europese Nitraatrichtlijn waar Nederland aan moet voldoen. De Nitraatrichtlijn heeft tot doel om de

waterverontreiniging die wordt veroorzaakt of teweeggebracht door nitraten (nitraat en fosfor) uit agrarische bronnen te verminderen en verdere verontreiniging van dien aard te voorkomen. Ook moet Goede Landbouwpraktijk worden gestimuleerd en eutrofiëring van oppervlaktewater worden tegengegaan.

De Nitraatrichtlijn hangt onder de Kader Richtlijn Water (KRW). De KRW heeft als doel het bereiken en beschermen van een goede ecologische en chemische toestand van het oppervlaktewater, en een goede chemische en kwantitatieve toestand van het grondwater. In de KRW zijn doelen voor de waterkwaliteit opgenomen en een deadline waarop alle maatregelen die leiden tot doelbereik moeten zijn uitgevoerd, namelijk 2027. Landelijke actieprogramma's onder de Nitraatrichtlijn moeten bijdragen aan de doelen van de KRW, waar het nutriënten uit de landbouw betreft.

Het 8^e NAP

De Europese Nitraatrichtlijn wordt door het Min. LVVN uitgewerkt in het Actieprogramma Nitraatrichtlijn (NAP). Elke vier jaar wordt het NAP vernieuwd. Het 7e NAP loopt tot eind 2025. Het Min. LVVN is gestart met het opstellen van het 8e NAP. Dit gaat op basis van evaluatie van het huidige beleid en in afstemming met IPO, UvW, Min. IenW en andere stakeholders. De resultaten van de evaluaties en doorrekening van de effectiviteit van maatregelen in het NAP worden op korte termijn verwacht.

Intern Position Paper 8^e NAP

Versie : D1, 28 oktober 2024

Wanneer is het 8^e NAP een succes?

Het 8^e Actieprogramma Nitraatrichtlijn (NAP) is voor de waterschappen een succes als het Nederlandse mestbeleid eindelijk KRW-proof wordt: in overeenstemming met de doelen uit de Kaderrichtlijn Water. Niet omdat het van Europa moet, maar voor de gezondheid van mens en milieu. Een weloverwogen mix van verplichtende en stimulerende maatregelen, generiek en deels toegespitst op gebiedskenmerken, zorgt voor beleid dat werkt in plaats van frustreert. Het Rijk pakt haar verantwoordelijkheid voor beleidsvorming en -toelichting. De waterschappen zijn als waterkwaliteitsbeheerders tijdig en transparant meegenomen in het proces.

1. Waterkwaliteit en het 8^e Actieprogramma Nitraatrichtlijn

Een goede kwaliteit van het oppervlakte-, grond- en drinkwater is van levensbelang voor de gezondheid van mens en natuur. De waterkwaliteit staat onder druk door invloed van stedelijk afvalwater, industrie en landbouw. Nederland dreigt de KRW-doelen voor het bereiken en behouden van een goede ecologische toestand van oppervlaktewater niet te gaan halen voor 2027. Dit paper focust op de invloed van nutriënten vanuit de landbouw op de oppervlaktewaterkwaliteit.

Via bemesting en landbouwgrond komen nitraat (stikstof) en fosfaat (fosfor) in ons water terecht. Teveel kan schadelijk zijn voor mens en milieu. Dit zorgt bijvoorbeeld voor blauwalg in zwemwater, of aantasting van de visstand. Met de maatregelen uit het Actieprogramma Nitraatrichtlijn (NAP) reguleert het Rijk de afstroom van nitraat en fosfaat vanuit landbouw naar water. Het NAP valt onder de Europese Nitraatrichtlijn en moet daarom voor oppervlaktewaterkwaliteit voldoen aan de Europese KRW. Hierin staat dat 'de strengste norm geldt'. Het ministerie van IenW is verantwoordelijk voor de KRW. Het ministerie van LNV actualiseert het NAP elke vier jaar. Het 7^e NAP loopt nu. LNV is gestart met het opstellen van het 8^e NAP dat ingaat op 1 januari 2026.

De afgelopen jaren hebben waterschappen veel geïnvesteerd in het verbeteren van de Nederlandse oppervlaktewaterkwaliteit. Toch zijn we nog niet waar we willen en móeten zijn. Dit Interne Position Paper benadrukt wat er volgens de waterschappen nodig is in het 8^e NAP voor een wezenlijke bijdrage van de landbouw aan het verbeteren van de oppervlaktewaterkwaliteit. Dit stuk biedt houvast voor gesprekken vanuit de Unie en waterschappen met stakeholders in aanloop naar het 8^e NAP.

De waterschappen zien dat...

- **... de waterkwaliteit landelijk onder druk staat.** Samen met medeoverheden werken we aan het behalen van de KRW-doelen voor chemisch schoon en ecologisch goed water. Alle EU-lidstaten moeten deze 'goede toestand' uiterlijk in 2027 bereiken. De tussenevaluatie laat zien

dat de gemiddelde waterkwaliteit in Nederland gestaag verbetert. Maar om het doel van 2027 te halen is meer nodig, ook vanuit de landbouwsector.

- **... eerdere NAP's onvoldoende bijdragen aan de doelen voor oppervlaktewaterkwaliteit.** Evaluaties van de effecten van het 1e t/m 7e NAP laten zien dat met de huidige maatregelen het Nederlandse mestbeleid nog steeds niet KRW-proof is. LVVN lijkt zich niet verantwoordelijk te voelen voor de KRW-doelen, terwijl deze normen ook voor het NAP gelden én de minister het Nationaal Water Programma heeft ondertekend.
- **... er een restopgave ligt door het wegvalen van het NPLG.** Na publicatie van het 7e NAP zijn er meerdere aanpassingen doorgevoerd via het addendum en de derogatiebeschikking (nutriënt-verontreinigde -gebieden [NV-gebieden] en bufferstroken). In het addendum staat dat de 'restopgave' aangepakt wordt via de gebiedsprocessen in het NPLG. Met de streep door het NPLG ligt de restopgave weer terug op tafel.
- **... veel agrariërs het belang van goede landbouwpraktijk inzien.** Het sturen op nagenoeg geen verliezen van meststoffen is hier onderdeel van. Dit draagt bij aan de oppervlaktewaterkwaliteit. Tegelijkertijd doen de complexiteit en veranderlijkheid van het mestbeleid afbreuk aan het draagvlak voor de maatregelen.
- **... het proces van het 7^e NAP en derogatiemaatregelen geen recht deed aan de kennis en betrokkenheid van de waterschappen.** Waterschappen en de Unie leverden via de ambtelijke en bestuurlijke weg inhoudelijk advies en gegevens. Er was gebrek aan transparante besluitvorming en uitleg over maatregelen door LVVN. Waterschappen worden aangesproken op Rijksbeleid. Het proces deed en doet nog steeds afbreuk aan de effectiviteit van de verplichte maatregelen en het draagvlak van ondernemers om bovenwettelijke maatregelen te treffen.

2. Een toekomstbestendig landbouwsysteem is nodig voor een goede waterkwaliteit in de toekomst

Als het Rijk doorgaat op dezelfde weg, is de kans groot dat Nederland met het 8e NAP wederom de doelen voor waterkwaliteit uit de Nitraatrichtlijn en de KRW niet gaat halen. In het 9e NAP of eerder zijn dan weer aangepaste maatregelen nodig. Het gevolg is zwabberbeleid waar de ecologie én de agrarische ondernemers keer op keer de dupe van worden.

Een transitie naar een toekomstbestendig landbouwsysteem kan daar verandering in brengen. Hierbij zijn mestproductie en -toediening in balans met nagenoeg geen mestverliezen naar het oppervlaktewater. Dat betekent investeren in zowel bronaanpak als weerbaarheid van het bodem- en watersysteem. Denk daarbij aan:

- Overgang op grondgebonden en kringlooplandbouw¹;
- Ecosysteemdiensten lonend maken;
- Type landbouw sluit aan op gebied (water en bodem als basis);
- Precisiebemesting stimuleren;
- Aangepast beheer en onderhoud van watergang, natte oever, droge oeverzone en perceelrand met langjarige vergoeding uit Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) en begeleiding vanuit experts;
- Integreren van versnipperd landbouw-water-bodem-natuurbeleid: afstemmen en versimpelen van wet- en regelgeving en normen voor grond- en oppervlaktewater.

---

¹ Strategisch kader Water en Kringlooplandbouw, UvW, 2021

Opname van bovenstaande punten in het 8^e NAP of ander Rijksbeleid draagt wezenlijk bij aan waterkwaliteit op de lange termijn. Goede samenwerking en afstemming van beleid tussen LVVN en lenW is hierbij randvoorwaardelijk.

3. Effectieve maatregelen op de juiste manier en plek

Voor het 8^e NAP moeten de landbouwmaatregelen op korte termijn effectiever en robuuster worden. Daarbij zijn op welke manier (wijze van sturing) en op welke plek (differentiatie op gebiedskenmerken) belangrijke factoren voor de effectiviteit van maatregelen. Een zorgvuldige afweging per maatregel maakt deze ook beter uitlegbaar aan agrariërs. Dat vergroot het draagvlak.

Belangrijke knoppen om aan te draaien bij uitwerking van een maatregel zijn generiek of gedifferentieerd, landelijke of regionale regie, verplichtend of stimulerend, en middel- of doelsturing. Hieronder lichten we onze belangrijkste standpunten toe.

A. Meer gebiedsgericht, Rijk blijft aan zet

De waterschappen willen dat het 8^e NAP een weloverwogen mix wordt van generieke landbouwmaatregelen, landelijk en zo nodig gedifferentieerd door LVVN. De uitdagingen voor het bereiken van de gewenste oppervlaktewaterkwaliteit verschillen sterk per gebied. Hierdoor hangt de effectiviteit van maatregelen deels af van gebiedskenmerken, zoals bodemtype, drainagesituatie en/of type waterloop en teelt. Het is daarom van belang dat waar mogelijk per gebied de juiste maatregelen worden gestimuleerd of verplicht.

Wij pleiten daarbij voor een sterke regie door het Rijk om maatregelen te differentiëren. Het vertalen van de Europese Nitraatrichtlijn naar regelgeving en mestbeleid is een taak van LVVN. Zij raadpleegt experts en wetenschappers voor onderbouwing van maatregelen. LVVN en lenW borgen de samenhang tussen de landbouwmaatregelen van het 8^e NAP en overige maatregelen om de KRW-doelen te halen.

Waterschappen hebben geen wettelijke taken binnen het mestbeleid. Ze zetten zich in voor bovenwettelijke initiatieven zoals het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) en ANLb (zie B). Onze inzet voor inrichtingsmaatregelen en gebiedsprocessen komt voort uit taken voor de KRW. Onder de Omgevingswet hebben waterschappen, provincies en gemeenten instrumenten om aanvullende, gebiedsspecifieke regels te stellen.

De Omgevingswet is niet het juiste instrument voor het uitvoeren van het mestbeleid. Ten eerste omdat het afschuiven van beleidskeuzes bij decentrale overheden leidt tot versnippering van beleid, wat weer kan leiden tot waterbedeffecten². Ten tweede omdat de landbouwsector veel meer omvat dan alleen waterkwaliteit. Daar hebben waterschappen geen grip op en daarom moet LVVN hier de koers voor uitzetten. Waterschappen kunnen vanuit hun rol als waterkwaliteitsbeheerder adviseren over doorwerking van landbouwmaatregelen in hun gebieden. Daarvoor is samenwerking essentieel.

---

² Afwegingskader voor juridische instrumenten om emissies van agrarisch grondgebruik te beperken, Arcadis, 4 juli 2024, CXW6YN746MAA-2098596692-207:6.

B. Verplichtend waar nodig, stimulerend waar mogelijk

Generieke, verplichtende maatregelen blijven nodig om een ondergrens te stellen voor alle ondernemers. Het zorgt ervoor dat de achterblijvers en de mensen die profiteren van de vrijwillige inspanningen van anderen, ook maatregelen nemen die nodig zijn.

Maar het beperken van verliezen kan niet alleen door het sturen op input via wettelijke normen. Het gaat om de balans met gewasopbrengsten en de goede landbouwpraktijk die veelal niet te vatten is in verplichtende maatregelen. Daarom werken wij op gebiedsniveau samen met agrariërs. We co-financieren stimulerende projecten binnen het DAW en het ANLb. Hier liggen verbeterkansen voor waterkwaliteit.

De huidige aanpak via het DAW loopt sinds 2013 en is gericht op bewustwording, kennisdeling en het stimuleren van agrariërs om vrijwillig maatregelen te nemen. Door de vrijblijvendheid dragen de initiatieven in veel gevallen niet meetbaar bij aan de oppervlaktewaterkwaliteit. We willen dat DAW meer verbindend wordt zodat agrariërs blijven deelnemen. Dit kan door langjarige afspraken vastleggen en meer sturing op het halen van SMART-doelen (Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch, Tijdsgebonden) per bedrijf en per gebied. Positieve voorbeelden zijn het BedrijfsBodemWaterplan en andere adviestools als hulpmiddelen om het maatwerk vorm te geven. Dit wordt onze inzet bij DAW.

Als uit scenariostudies en de bronnenanalyse voor het 8^e NAP blijkt dat een grotere inspanning nodig is om de waterkwaliteitsdoelen te halen, kunnen succesvolle maatregelen en pilots uit het DAW grootschaliger worden uitgerold en toch een verplichtend karakter krijgen. Deze maatregelen zijn doorgaans goed voor zowel de boer (goede gewasopbrengst) als het water (minder uitspoeling).

In het ANLb moet waterkwaliteit meer nadruk krijgen. Voor een goede ecologie in en om de sloot is langjarig en begeleid beheer nodig dat juist via het ANLb vorm kan krijgen. De waterschappen willen dat het ANLb de mogelijkheid biedt om langjarige afspraken te maken over het beheer van o.a. sloten en oevers. Extra middelen van het Rijk zijn hierbij noodzakelijk.

C. Doelsturing als aanvullend instrument

Het nieuwe kabinet wil toewerken naar doelsturing op bedrijfsniveau. LVVN verkent samen met o.a. IPO de toepassing van dit instrument. Onze voorlopige positie op dit punt is:

- We onderkennen dat het inzetten op meer doelsturing in plaats van middelsturing een agrariër meer vrijheid geeft om zelf te bepalen op welke manier hij een waterkwaliteitsdoel wil halen. Het vergroot het 'waterbewustzijn', erkent vakmanschap en kan koplopers ontlasten.
- Tegelijkertijd geeft het de ondernemer een grotere verantwoordelijkheid, kan het te vrijblijvend zijn om de KRW-doelen te halen en betekent het mogelijk iets voor de wijze van monitoring en handhaving.
- De [WUR](#) onderscheidt vier vormen van doelsturing, variërend van stimulerend tot normerend en beprizen. Om stappen te zetten verwachten wij methodes met heldere, meetbare doelen met een duidelijk tijdspad.
- Doelsturing als instrument voor oppervlaktewaterkwaliteit is lastig doordat er vaak geen direct verband is tussen meting en de bron. Het instrument moet goed worden uitgezocht en onderbouwd. Waterschappen willen hieraan meewerken. Daarbij willen we ervaringen van initiatieven met doelsturing op gebiedsniveau meenemen.

- Voor het halen van de doelen van de KRW in 2027 is het nodig om al op korte termijn aanvullende maatregelen te nemen. Er is geen tijd om daarvoor volledig op doelsturing te vertrouwen. Voor de korte termijn is middelsturing noodzakelijk.

D. Vergroot effectiviteit van derogatievoorwaarden

In principe dragen de randvoorwaarden uit de derogatiebeschikking bij aan de vermindering van uitspoeling van nutriënten naar het oppervlaktewater. Maar in sommige gebieden slaan ze de plank mis. Om de effectiviteit en het draagvlak van de maatregelen na het vervallen of de verlenging van de derogatie per 1 januari 2026 te borgen, adviseren wij om ook voor deze maatregelen de afweging 'juiste manier, juiste plek?' te maken. Waterschappen vragen hierbij speciale aandacht voor het behoud van graslandareaal en aanvullende eisen over 'jaarronde groene' bufferstroken, uiteraard met oog voor de gebiedskenmerken en teelt. We pleiten voor het heroverwegen van de definitie van de NV-gebieden en daarbij passende maatregelen. Want hier leiden de aangepaste gebruiksnormen niet altijd tot verbeterde waterkwaliteit. Wel veroorzaken ze soms verminderde gewasopbrengst en minder draagvlak bij agrariërs om stimulerende maatregelen uit te voeren.

E. Differentieer tussen maatregelen fosfor en stikstof

Een belangrijk voorbeeld van differentiatie is het onderscheid tussen maatregelen voor stikstof (N) en voor fosfor (P). Het verlagen van de stikstofgebruiksnormen in NV-gebieden op basis van fosfor draagt niet bij aan waterkwaliteit maar frustreert wel, of vice versa. Met name fosfaatmaatregelen moeten langdurig worden uitgevoerd. Dit omdat het lang duurt voordat effecten in verbetering van de (ecologische) waterkwaliteit te zien zijn. Gebiedsspecifiek kan wel binnen enkele jaren een groot effect van de juiste maatregel worden bereikt. Als generieke maatregel zou een maximalisering van de directe P-beschikbaarheid in de bodem (P-CaCl₂) moeten worden opgenomen in de gebruiksnormen. Overigens zijn er ook maatregelen, zoals oeverbeheer, die bijdragen aan beide nutriënten. De titel '8e Actieprogramma Nutriënten' uit de landbouw zou beter passen, gezien de inhoud van de Nitraatrichtlijn gericht op nitraat én eutrofiëring door nutriënten.

F. Vergroot naleving door versterkt Toezicht en Handhaving

Maatregelen moeten geborgd zijn in beleid en in afspraken, zodat deze effectief en uitvoerbaar zijn. Handhaving is de laatste stap in de keten. Zeker niet minder belangrijk, want zichtbare toezicht en handhaving (T&H) draagt bij aan naleving en daarmee aan de effectiviteit van het NAP. T&H van het mestbeleid ligt bij de NVWA en Omgevingsdiensten, bijvoorbeeld voor bufferstroken of uitrijperiodes mest. Waterschappen zien dat de NVWA weinig toezicht houdt en handhaaft bij bijvoorbeeld bufferstroken. Signalen van waterschappen over misstanden worden regelmatig niet opgepakt.

We willen dat in het 8^e NAP meer aandacht komt voor de uitvoerbaarheid van T&H en intensiever toezicht. Gevraagde acties voortkomend uit de Uitvoerbaarheidstoets Decentrale Overheden (UDO) moet het Rijk oppakken. Extra afstemming tussen LNVN, NVWA, RVO, Omgevingsdiensten, provincies, gemeenten en waterschappen is nodig om hun aanpak voor T&H te stroomlijnen.

4. Samenwerking en communicatie 8e NAP

Samenwerken op basis van vertrouwen en kennis

Een gezamenlijke inspanning van LNVN, IenW, provincies en waterschappen is een voorwaarde om tot een breed gedragen en werkbaar NAP te komen. Om onze adviesrol zo goed mogelijk te kunnen

uitvoeren verzoeken we LNVN om een helder stakeholderproces met planning voor komend half jaar. Dit zodat we ruimte hebben om de juiste kennis te mobiliseren en de verwachtingen ambtelijk en bestuurlijk te kunnen afstemmen. Gedurende het proces bouwen we aan wederzijds vertrouwen door transparantie over de voortgang en afwegingen bij keuzes.

LNVN laat zich op technisch vlak adviseren door de Commissie Deskundigen Meststoffenwet (CDM). Om het vertrouwen in de afweging van maatregelen te vergroten adviseren we LNVN om de samenstelling van de commissie(s) van het CDM te wijzigen door aquatisch ecologen en adviseurs met (water)gebiedskennis toe te voegen. Dit voor een betere duiding van de effecten van maatregelen op de ecologische toestand van het oppervlaktewater (KRW-doelen) in verschillende gebieden.

Duidelijke voorlichting door LNVN

Voor draagvlak is het belangrijk dat maatregelen uitgelegd worden met onderbouwing en uitvoerbaar zijn. Dat leidt tot betere uitvoering. Er moet ook ruimte zijn voor 'het eerlijke verhaal', namelijk dat de waterkwaliteit in veel delen van het land onder druk staat en er extra inspanning nodig is. Deze taak ligt bij LNVN/RVO. Dit blijven we benadrukken. We koesteren onze band met de regio en haar ondernemers. We kunnen helpen bij het ontwikkelen van een heldere communicatielijn, bijvoorbeeld door bijdrage aan een Q&A op de RVO-website.

Verantwoordelijkheid Unie en waterschappen in proces (intern)

De **Unie van Waterschappen** adviseert LNVN over maatregelen voor oppervlaktewaterkwaliteit in het 8^e NAP. Het is de verantwoordelijkheid van Unie om de 21 waterschappen zo goed mogelijk mee te nemen in het (ad hoc-)proces van LNVN, zodat zij hun gebiedskennis kunnen inbrengen. De Unie is hiervoor op meerdere niveaus met LNVN in gesprek, en organiseert vlak na elke stakeholderbijeenkomst door LNVN een sessie met de Themagroep Landbouwemissies. Hiermee is elk waterschap snel op de hoogte van de ontwikkelingen. Het geeft ieder waterschap de kans om inbreng te leveren en – indien nodig – bestuurders te informeren. Ook bundelt de Unie de reacties van waterschappen voor LNVN. Om het gezamenlijke plan richting LNVN te benadrukken, overlegt de Unie met IenW en IPO.

Om de positie als waterschappen duidelijk te maken, communiceert de Unie bij het 8e NAP ook publiekelijk over deze rol in het proces. Van data aanleveren tot inhoudelijke standpunten via een publiek Position Paper 8e NAP en via de media.

Het mestbeleid is één van de thema's in het landelijk gebied. Ondanks het wegvallen van het NPLG zullen de doelen van het NPLG van stikstof, klimaat en water gehaald moeten worden. In lijn met de propositie landelijk gebied (vastgesteld door de CWS op 4 oktober jl.) stemmen we het proces van het 8e NAP zowel in Unieverband als met medeoverheden af met andere beleidslijnen en programma's in het landelijk gebied. Dit is nodig om in de regio tot een goede samenhangende uitvoering te komen.

Elk **waterschap** is verantwoordelijk voor het inbrengen van hun gebiedskennis bij de Unie van Waterschappen, zodat zij haar adviesrol in het proces van LNVN zo goed mogelijk kan uitvoeren. Om snel te reageren op vragen en voorstellen hebben de waterschappen voor hun beheergebied inzicht in:

- o het doelgat en de bijdrage en bronnen voor stikstof en fosfor (bijvoorbeeld een regionale bronnenanalyse);

- wat globaal nodig is om de doelen voor oppervlaktewaterkwaliteit te halen (wat werkt waarschijnlijk wel of niet hun gebied);
- wat het waterschap al doet en evt. aanvullend zou willen doen in relatie tot maatregelen uit het 8^e NAP.

Waterschappen leveren data over toestroomgebieden, waterlopen en waterkwaliteit aan het ministerie van LNV en RVO. De waterschappen blijven verantwoordelijk voor deze gegevens en geven aan waar deze voor gebruikt kunnen worden. Waterschappen ontvangen van Wageningen Environmental Research (WEnR)/LNVN de resultaten voor feedback en controle. Tijdige uitvragen om data op te halen bij waterschappen (via de Unie van Waterschappen) is noodzakelijk om te kunnen leveren. Besluitvorming over hoe de data van de waterschappen door WEnR/LNVN wordt gebruikt is open en transparant.

Samenwerkingsafspraken versterking VTH-stelsel (Bijlage)

Sander Mager/Jacqueline Jonkhout

Bijlagen:

1. Samenwerkingsafspraken versterking VTH-stelsel (CWE 24-48b)
2. Narratief VTH-stelsel (CWE 24-48c)

Bespreekstuk (ter besluitvorming)

Gevraagd besluit

1. In te stemmen met de samenwerkingsafspraken versterking VTH-stelsel.
2. De samenwerkingsafspraken versterking VTH-stelsel met een positief advies ter besluitvorming voor te leggen aan de Ledenvergadering.
3. In te stemmen dat na ondertekening van de samenwerkingsafspraken dit onderwerp wordt overgedragen aan de CBDF.

De kern van het advies

In Nederland zijn verschillende partijen verantwoordelijk voor vergunningverlening, toezicht en handhaving in de fysieke leefomgeving. In de afgelopen jaren hebben partijen zich ingezet om het VTH-stelsel te versterken door duidelijkere afspraken te maken en een efficiëntere en effectievere samenwerking. Zo wisselen partijen nu beter informatie uit, zijn er concretere afspraken over samenwerking tussen bestuursrecht en strafrecht en is de onafhankelijkheid van toezichthouders en handhavers versterkt. Er is veel bereikt, maar er is nog werk te doen. We moeten blijven investeren in een sterk VTH-stelsel, om ervoor te zorgen dat wij samen met andere partijen bijdragen aan een betere fysieke leefomgeving. Schone lucht, water en bodem zijn fundamenteel voor ons allemaal. Zie bijlage (CWE 24-48c) (Narratief VTH-stelsel).

Om het stelsel van VTH te versterken werd ongeveer twee jaar geleden het interbestuurlijk programma VTH (IBP VTH) in het leven geroepen. Naast het Rijk zijn VNG en IPO partij. Een breder aantal partijen (waaronder de Unie) werkt samen in zgn. pijlers om onderdelen van het VTH-stelsel te versterken. Het IBP VTH is geëindigd in september 2024. Het IBP VTH heeft veel georganiseerd, acties in gang gezet en veel producten opgeleverd ter versterking van het VTH-stelsel. Voor een groot deel zijn de voorgenomen acties en producten afgerond. Een aantal acties is nog niet afgerond. Voor alle partijen geldt dat het belangrijk is om heldere afspraken te maken over de borging van deze producten na afronding van het IBP VTH in september 2024. Hiervoor wordt gedacht aan het borgen van de opbrengsten in een set samenwerkingsafspraken. Daarin kan dan ook gezamenlijk een agenda voor de komende periode worden opgenomen.

De voorliggende samenwerkingsafspraken (bijlage CWE 24-8b) hebben als doel om ook na 1 oktober 2024 te blijven samenwerken aan de versterking van het VTH-stelsel. Dit wordt voortgezet in het Bestuurlijk Omgevingsberaad (Bob) waarin afgevaardigden zitten van de koepelorganisaties IPO, VNG, UvW en het ministerie van I&W.

Via de stuurgroep IBP VTH zijn hiertoe samenwerkingsafspraken voorbereid. In de samenwerkingsafspraken worden de gezamenlijke ambities van alle partners van het IBP VTH vastgelegd voor de periode na afloop van het programma. Deze samenwerkingsafspraken markeren het einde van het IBP VTH met de behaalde resultaten en leggen uitgangspunten en afspraken vast op basis waarvan

alle partijen gezamenlijk blijven werken aan verdere versterking van het VTH-stelsel ten gunste van de leefomgeving. Tegelijkertijd markeren deze afspraken een nieuw begin op basis waarvan de partijen hun samenwerking voor het versterken van de VTH taken vastleggen.

Argumenten

De bedoeling is om de fragmentatie en vrijblijvendheid in het VTH-stelsel tegen te gaan en een passende governance met robuuste omgevingsdiensten en een sterke uitvoering van VTH door alle partijen in het VTH-stelsel noodzakelijk is. Waterschappen hebben belang bij een versterking van het VTH-stelsel in het milieudomein en de samenwerkingsafspraken biedt de kans om aan de bestuurlijke VTH-tafel mee te doen. Er loopt parallel aan dit traject een proces, waarbij onderzocht wordt om de indirecte lozingen beter te regelen met het oog op het halen van de doelen van de Kaderrichtlijn Water. Inadequate keuzes met betrekking tot indirecte lozingen leiden tot problemen bij de goede werking van RWZI's, achteruitgang van de waterkwaliteit en het niet halen van de opgaven om de waterkwaliteit te verbeteren. Waterschappen hebben belang bij robuuste omgevingsdiensten die op hun taak berekend zijn en bij een versterkt digitaal stelsel Milieu.

Samenwerkingsafspraken zorgen ervoor dat indirecte lozingen beter geregeld kunnen worden.

Voor de waterschappen is de samenwerkingsafspraken vooral relevant voor wat betreft de 'producten' die opgeleverd zijn en geïmplementeerd moeten worden. Het gaat dan vooral over indirecte lozingen, waarover nog nadere samenwerkingsafspraken gemaakt moeten worden. Tijdens de try-out indirecte lozingen is namelijk gebleken dat de indirecte lozingen niet goed geregeld zijn waardoor in gezamenlijkheid met andere IBP VTH partijen naar oplossingen gezocht moet worden. De CWE heeft op 4 oktober 2024 hierover een beslissing genomen op welke manier zij hierover het gesprek wil aangaan met partijen. Vooruitkijkend zijn met name de serie afspraken over het digitaal stelsel en bijbehorende financiële middelen van belang. Omdat de beelden hierover nogal uiteenlopen, is geprobeerd de ambitie en de stappen die we daarop willen zetten in (proces)afspraken te zetten. Deze samenwerkingsafspraken vormen een goede kapstok en intenties om het gesprek over de opgaven op het terrein van VTH en in het bijzonder op het terrein van water verder te kunnen voeren.

Bestuurlijke aandachtspunten

Het zou goed zijn om aandacht te geven aan de vrij zware ICT-consequenties die samenhangen met deze samenwerkingsafspraken. Het advies is om bij de voorbereiding van het standpunt in de eigen waterschaps-DB's de portefeuillehouder digitalisering nadrukkelijk te betrekken.

Risico's

De WWE heeft aangegeven de bedoeling te onderschrijven, maar de vraag opgeworpen in hoeverre de te ondertekenen samenwerkingsafspraken het karakter heeft van intenties en verplichtingen waarop nog principieel kan worden bijgestuurd of die nu al leiden tot een gebondenheid waarop niet kan worden teruggekomen. Anders gezegd, hoe hard zijn de elementen uit de afspraken en waar zit je aan vast? Hoe zorgen wij ervoor dat in het vervolgproces door ons voldoende kan worden bijgestuurd en waterschappen worden geconfronteerd met onwenselijke onomkeerbare gevolgen die voortvloeien uit de ondertekende samenwerkingsafspraken versterken VTH?

Het ondertekenen van de samenwerkingsafspraken dient een duidelijk doel namelijk, de ambitie van alle partijen ondersteunen om het VTH stelsel te versterken ten behoeve van een schone, veilige en gezonde fysieke leefomgeving. Daarmee is het ondertekenen niet vrijblijvend. Tegelijkertijd is er ook veel ruimte ingebouwd door de bewoordingen zorgvuldig te kiezen. Ook is bijsturing mogelijk doordat in artikel 6, lid 6 wordt genoemd dat er nog een business case wordt gemaakt en in artikel 6, lid 7 wordt gesteld dat er over beheer- en onderhoudskosten separaat een bestuursakkoord zal worden gesloten.

Hieronder per artikel een overzicht van de risico's.

Artikel 1 (Gezamenlijke ambitie)

Duiding Uniebureau: geen bestuurlijk risico, intentie.

Artikel 2 (Implementatie en borging producten IBP VTH)

Duiding Uniebureau:

Lid 1: Bestuurlijk aandachtspunt. Bestuurlijk onduidelijke bepaling. Partijen hebben afspraken gemaakt hoe de resultaten en producten van het IBP VTH geïmplementeerd worden. In de afspraken wordt niet verwezen naar een authentieke bron van deze resultaten en producten, waardoor er in een later stadium discussie kan ontstaan over wat er nu precies is afgesproken. Zie ook de opmerkingen onder artikel 12.

Lid 2: Geen bestuurlijk risico. Intentieverklaring partijen voor aanpak tot meer harmonisatie van interbestuurlijk toezicht in het VTH-stelsel.

Lid 3: geen bestuurlijk risico. Slechts vaststelling rol Omgevingsdienst.NL.

Lid 4: geen bestuurlijk risico. Intentieverklaring. Slechts onderschrijven belang fundamentele noodzaak om te komen tot een gezamenlijk versterkt digitaal VTH-stelsel.

Lid 5: geen bestuurlijk risico. Resultaatsverplichtingen bevoegde gezagen milieu (provincies en gemeenten) om desnoods na 1 april 2026 de robuustheid van omgevingsdiensten door een fusie te realiseren.

Lid 6: inspanningsverplichting voor bevoegde gezagen milieu (provincies en gemeenten) en voor zover van toepassing waterschappen om te streven naar het voorkomen van fragmentatie en vrijblijvenheid door het maken van afspraken over een uniforme implementatie van de in het IBP VTH ontwikkelde robuustheidscriteria, financieringssysteem, modelmandaten en -verordeningen en regionale beleidscyclus. Resultaatsverplichting om uitvoering te geven aan wettelijke verplichting ten aanzien van kwaliteitscriteria.

Artikel 3 (Informatievoorziening en digitaal VTH-stelsel milieu)

Duiding Uniebureau: geen bestuurlijk risico. Intentieverklaringen. Slechts vaststellingsbepalingen over het essentiële belang van eenheid van taal voor de versterking van het toekomstbestendige VTH-stelsel als geheel. Bovendien de vaststelling dat een versterking Digitaal VTH-stelsel milieu een langjarige opgave is met een nauwe relatie tot het digitaal stelsel Omgevingswet (DSO) en in een programmatische setting moet worden vormgegeven. Verantwoordelijkheid en inspanningsverplichting ministerie van Infrastructuur en Waterstaat om met andere partijen het programma Digitaal VTH-stelsel milieu op te starten voor de verdere doorontwikkeling van een versterkt Digitaal VTH-stelsel milieu.

Inspanningsverplichting en procesafpraak partijen tot verkennen wat verder nodig is en maken nadere afspraken over een inhoudelijke agenda.

Artikel 4 (Monitoring)

Duiding Uniebureau: bestuurlijk risico. Inspanningsverplichting en procesafpraak partijen om in 2025 en volgende jaren bij te dragen aan de door het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat op te stellen Staat van VTH. Commitment partijen aan de implementatie en doorontwikkeling van de door partijen in het IBP VTH opgeleverde producten zoals afgesproken en informatieplicht en procesafpraak over de voortgang via Bestuurlijk Omgevingsberaad. Procesafpraak om aanpassing gemaakte afspraak naar aanleiding van monitoring via Bestuurlijk Omgevingsberaad te laten lopen. Er is geen authentieke bron voor de door het IBP VTH opgeleverde producten, zodat er onduidelijkheid kan ontstaan wat nu precies is afgesproken.

Artikel 5 (Kennisinfrastructuur)

Duiding Uniebureau: geen bestuurlijk risico. Beperkt zich tot vaststellingen. Slechts vaststelling door partijen dat ontwikkeling van een kennisinfrastructuur VTH essentieel is voor de versterking van het toekomstbestendige VTH-stelsel als geheel. Bovendien slechts vaststelling door partijen dat Omgevingsdienst.NL de kennisinfrastructuur VTH ontwikkelt en uitbouwt met betrokkenheid van en ten dienste van alle partijen in het VTH-stelsel. Bovendien slechts vastgelegd dat de verantwoordelijkheid voor de inbreng/facilitering van expertise bij de bevoegde gezagen en relevante, aanpalende organisaties ligt. Stelselverantwoordelijkheid (niet zijnde de waterschappen) ligt bij de stelverantwoordelijke voor het laten werken van de structuur (het schakelvermogen) en de (digitale) ondersteuning.

Artikel 6 (Financiële afspraken)

Duiding Uniebureau: geen bestuurlijk risico. in deze samenwerkingsafspraken intentieverklaring Rijk voor incidentele kosten digitale stelsel. Intentie om in een af te sluiten bestuursafspraken de beheer- en onderhoudskosten te regelen. In bepaling zou kunnen worden opgenomen dat om na de samenwerkingsafspraken tot een bestuursafspraken te komen met instemming van alle partijen een business case wordt doorlopen om haalbaarheid en essentiële aandachtspunten te benoemen die bepalend (kunnen) zijn voor iedere partij om deel te nemen aan zo'n bestuursafspraken.

Lid 5: De € 18 miljoen van het Rijk zal niet genoeg zijn. De kosten zullen vermoedelijk oplopen tot een veelvoud daarvan. Wij zullen hier nadere afspraken over moeten maken tegen de tijd dat de ambities nader gepreciseerd en de daarbij behorende kosten bekend zijn.

- In lid 6 wordt de intentie uitgesproken dat het Rijk de incidentele kosten van het digitale stelsel zal dragen. Gezien de ervaringen rondom het Digitaal Stelsel Omgevingswet heeft dit veel weg van een open einde formulering, waarbij het Rijk mogelijk een deel van de ontwikkelkosten zal afschuiven naar de mede-overheden. Daarom is van belang om financiële afspraken te maken nadat een business case is opgesteld. Het uitgangspunt dat het Rijk de incidentele kosten draagt is daarbij positief.

- In lid 7 staat: voor de beheer- en onderhoudskosten wordt verwezen naar een met alle partijen later af te sluiten bestuursafspraken. In dit artikel is niet opgenomen dat er een business case wordt gemaakt, zoals genoemd in artikel 6, lid 7. Verwezen wordt naar de opmerkingen onder artikel 12. Beoogd is een digitaal stelsel te ontwikkelen dat de versterking van het VTH-stelsel ondersteunt. Dit is een vrij zware digitaliseringsopgave. Niet alleen moeten er diverse voorzieningen gebouwd worden, ook moeten deze door waterschappen worden gebruikt, waardoor aansluitingen op de eigen systemen moeten worden gerealiseerd en processen moeten worden ingericht. Een goede afstemming tussen VTH en digitalisering is daarom noodzakelijk. Bovendien zijn eerder afspraken gemaakt over afbouw en uitbouw van het DSO, waar waarschijnlijk overlap zit in functionaliteiten van het te ontwikkelen digitaal stelsel VTH.

Artikel 7 (Governance)

Duiding Uniebureau: Geen bestuurlijk risico. Procesafpraak over sturing op de ontwikkeling, verbetering en versterking van het VHT-stelsel via het besluitvormingsproces via Bestuurlijk Omgevingsberaad.

Artikel 8 (Toetredingsregeling)

Duiding Uniebureau: Geen bestuurlijk risico. mogelijkheid tot toetreding nieuwe partij met schriftelijke instemming van alle partijen. Procesafspraken. Publicatieplicht in Staatscourant.

Artikel 9 (Evaluatie):

Duiding Uniebureau: Geen bestuurlijk risico. Hoofdzakelijk procesafspraken, resultaatsverplichting kostenverdeling van de evaluatie desgewenst met inschakeling commissie met mogelijkheid

inschakeling extern bureau door partijen.

Artikel 10 (Wijziging)

Duiding Uniebureau: Geen bestuurlijk risico., Bevoegdheid van elke partij om de andere partijen te verzoeken de samenwerkingsafspraken te wijzigen. Overlegverplichting. Wijziging met instemming van alle partijen. Publicatieverplichting in Staatscourant.

Artikel 11 (Opzegging)

Duiding Uniebureau: Geen bestuurlijk risico. Opzegtermijn van drie maanden in acht nemen met vermelding van de verandering van zodanige omstandigheden dat de samenwerkingsafspraken billijkheidshalve behoort te eindigen. Motiveringsplicht. Geen schadevergoedingsplicht bij opzegging of beëindiging van de samenwerkingsafspraken.

Artikel 12 (Slotbepalingen): Deze samenwerkingsafspraken zijn niet in rechte afdwingbaar. Partijen spreken af om in **PM** nadere afspraken te maken als uitwerking van deze samenwerkingsafspraken.

Duiding Uniebureau: Geen bestuurlijk risico. Juridisch niet afdwingbaar, procesafspraken, inspanningsverplichting. De gemaakte opmerkingen over artikel 2 en artikel 6 zijn afgezet aan dit artikel minder zwaar.

Artikel 13 (Citeertitel): naamgeving samenwerkingsafspraken.

Duiding Uniebureau: slechts benaming afspraken. Geen bestuurlijk risico

Terugvalopties:

1. Niet deelnemen als partij aan deze samenwerkingsafspraken en het versterken van het VTH-domein milieu overlaten aan de andere overheidspartijen.
Het nadeel hiervan is dat niet meedoen betekent dat de waterschappen geen invloed hebben en dat er mogelijk een digitaal stelsel komt die mogelijk niet optimaal werkt voor waterschappen. En het betekent minder invloed bij indirecte lozingen waar waterschappen een groot belang bij hebben.
2. De samenwerkingafspraken ondertekenen onder voorbehoud van het opnemen van een authentieke bron voor de producten van het IBP VTH.
Op deze manier wordt het risico gemitigeerd dat in de loop van de tijd het niet meer duidelijk is wat er nu precies is afgesproken. Nadeel is wel dat de andere partijen dus ook een wijziging in de afspraken aan hun achterbannen zullen moeten voorleggen, wat doorgaans geen eenvoudige opgave is.

Besproken in

In de zomer is op ambtelijk niveau samengewerkt door IPO, VNG, UvW, Omgevingsdienst NL, het IBP VTH, JenV en IenW om te komen tot bijgevoegde Samenwerkingsafspraken. De stuurgroep IBP VTH heeft op 17 september besloten om de samenwerkingsafspraken door te geleiden naar het BO IBP VTH van 25 september. De tekst van de samenwerkingsafspraken wordt gedragen door alle leden van de stuurgroep. Voor UvW, VNG en IPO geldt dat zij deze na akkoord in het BO IBP VTH, nog ter instemming zullen moeten voorleggen aan hun achterban. De staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat ondertekent mede namens Rijkswaterstaat.

Opmerkingen vanuit de WWE:

- Staat in principe los van de Indirecte lozingen discussie.

Duiding Unie: Dat klopt in principe wel, tegelijkertijd hebben we met deze samenwerkingsafspraken wel een steviger plek aan tafel om het gesprek over indirecte lozingen te voeren.

- ICT-landschap zit nog in de jaren '80. Er is veel meer mogelijk met data als je die onder de goede architectuur brengt, zodat een goede data-uitwisseling mogelijk is. Dan kun je ook niet risico-gestuurd werken.

Duiding Unie: Hiermee worden de kansen voor samenwerken aan het versterken van een digitaal VTH stelsel ondersteund.

- Goede bedoelingen zijn duidelijk. Maar waar stappen we in? Stappen we niet in een fuik, waar we niet meer uitkomen.

Duiding Unie: Doordat er in artikel 6 aandacht is voor een separate business case en er nog een bestuursafspraken gesloten moet worden over de kosten, is er op dat moment ook de mogelijkheid om kosten en baten tegen elkaar af te wegen en eventueel tot een ander inzicht te komen.

- Zien we voldoende ruimte in de samenwerkingsafspraken om nog voldoende te kunnen bijsturen.

Duiding Unie: Door een plek aan tafel te claimen, is er ruimte bij te sturen in diverse ambtelijke en bestuurlijke overleggen. Als we niet aan tafel zitten, kunnen we zeker niet bijsturen.

- Waar stem ik nu precies mee in? Dat is een vraag die bestuurders kunnen stellen. Dat kun je niet uit het stuk halen.

Duiding Unie: Er wordt ingestemd met het maken van samenwerkingsafspraken die nader uitgewerkt worden in een business case en bestuursakkoord. Daarmee is het eindresultaat op dit moment nog niet helder. Wel helder is dat er nog nadere beslismomenten komen wanneer er wel meer inzicht komt over kosten en baten van op te leveren producten.

- Hoe hard zijn de elementen uit de afspraken en waar zit je aan vast?

Duiding Unie: De afspraak is dat de partners met elkaar gaan samenwerken omdat we met elkaar het belang zien van het versterken van het VTH stelsel. Dat vereist van alle partijen inzet op het gezamenlijke belang. Op dit moment zijn er nog geen financiële kosten vastgelegd, dat wordt later afgesproken in een eventueel te sluiten bestuursakkoord op basis van een business case, wat betreft de incidentele kosten (artikel 6 lid 6), maar niet wat betreft de beheer- en onderhoudskosten (artikel 6 lid 7) waar alleen wordt gesproken over een bestuursakkoord.

- Bij een risico hoort een beheersmaatregel. Hoe ziet die beheersmaatregel eruit? Dat moet je duidelijk maken. Anders is het tekenen bij het kruisje. Geef bestuurders materiaal om de risico-afweging te maken. Dan wordt het tastbaarder.

Duiding Unie: zie hiervoor terugvaloptie 1.

- Maak ook duidelijk wat het alternatief is. Is er een terugvaloptie?

Duiding Unie: zie hiervoor terugvaloptie 1

- Misschien is er een steviger juridisch advies op nodig. Gaat RWS tekenen?

Duiding Unie: alle partijen hebben de intentie de samenwerkingsafspraken te ondertekenen, net zoals bij de waterschappen. Rijkswaterstaat ondertekent niet zelfstandig, want die valt binnen het ministerie van I en W. Op inhoud positief, maar wel voldoende aandacht voor de risico's.

Duiding Unie, in deze notitie is per artikel weergegeven wat de bestuurlijke risico's zijn en is een alternatief gegeven (terugvaloptie 2) hoe deze te mitigeren.

De WWE stemt in met het gevraagd besluit en doorgeleiding naar de CWE onder het voorbehoud dat in de CWE-oplegnotitie de geplaatste kanttekeningen voldoende worden benoemd, uitgewerkt en geborgd.

Vervolg/Communicatie

De LV vergadert over dit agendapunt op 13 december 2024.

Achtergrondinformatie

Een van de producten die zijn opgeleverd, vloeit voort uit de zgn. try-out indirecte lozingen, waar in het Noord-Hollandse gekeken is naar verbetering van de samenwerking op het gebied van indirecte lozingen. De resultaten daarvan hebben hun weg gevonden naar het Landelijk Overleg hoofden Vergunningverlening en Handhaving (LOVH) van de waterschappen. Daarnaast is binnen het IBP VTH nagedacht over verbetering van de informatie-uitwisseling tussen de veelheid aan partijen. Hiervoor is een visie opgesteld, waar het digitaal stelsel VTH een centraal onderdeel in vormt.

Het IBP VTH heeft een Bestuurlijk Overleg, onder leiding van de staatssecretaris van IenW, waar de UvW geen deel van uitmaakte. Vanaf het voorjaar 2024 heeft de UvW wel deel uitgemaakt van de stuurgroep die bestaat uit directeuren. Ook is vanuit de UvW en de waterschappen deelgenomen aan ambtelijke werkgroepen van het IBP VTH.

Financieel

Op dit moment vloeien nog geen financiële gevolgen voort uit deze samenwerkingsafspraken. In de toekomst zullen nadere afspraken worden gemaakt over het VTH-stelsel met de daarbij behorende financiële consequenties. Belangrijk is dat er eerst nader onderzoek wordt gedaan naar de financiële consequenties van het digitaal stelsel VTH en er een business case wordt opgesteld. Daar zal vanuit de Unie ook op aangedrongen worden.

SAMENWERKINGSAFSPRAKEN VERSTERKING VTH-STELSEL

Partijen:

1. De Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat, de heer drs. C. Jansen, hierna te noemen: IenW, en
2. De Minister van Justitie en Veiligheid, de heer D.M. van Weel, hierna te noemen: JenV.

Beiden handelend in hun hoedanigheid van bestuursorgaan en als vertegenwoordiger van de Staat der Nederlanden, hierna samen te noemen: **het Rijk**;

3. Het Interprovinciaal Overleg, handelend als vertegenwoordiger van alle provincies, vertegenwoordigd door **PM**, hierna te noemen: **IPO/provincies**;
4. De Vereniging van Nederlandse Gemeenten, handelend als vertegenwoordiger van alle gemeenten, vertegenwoordigd door **PM**, hierna te noemen: **VNG/gemeenten**;
5. De Unie van Waterschappen, handelend als vertegenwoordiger van alle waterschappen, vertegenwoordigd door de heer S. Mager, vice-voorzitter Unie van Waterschappen, portefeuillehouder waterkwaliteit, hierna te noemen: **UvW**;
6. Omgevingsdienst NL, hierbij vertegenwoordigd door **PM**,

Hierna partijen 1 t/m 6 samen te noemen: **Partijen**

Overwegingen:

- Partijen hebben de gezamenlijke ambitie om te werken aan een schone, veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit met de daaraan verbonden maatschappelijke opgaven op het gebied van onder meer de fysieke leefomgeving en water, zoals dit in artikel 1.3 en artikel 2.2 van de Omgevingswet is verwoord.
- Waarbij Partijen zich binnen de grenzen van hun invloedssfeer en bevoegdheden en op basis van hun deskundigheid inzetten om schade aan de fysieke leefomgeving zo veel mogelijk te voorkomen;
- Partijen delen dat om aan de aanbevelingen uit het rapport van de commissie Van Aartsen en de Algemene Rekenkamer te kunnen voldoen en de maatschappelijke opgave waar te kunnen maken, het een fundamentele noodzaak is om te komen tot een gezamenlijk versterkt digitaal VTH-stelsel
- Partijen kunnen daarbij voortbouwen op een door het IBP VTH neergezet stevig fundament van verbinding en samenwerking en producten waarover bestuurlijke afspraken zijn gemaakt ter bescherming en benutting van de fysieke leefomgeving.
- Partijen de fragmentatie en vrijblijvendheid in het VTH-stelsel verder willen tegengaan, zodat omgevingsdiensten en vergunningverleners, toezichthouders en handhavers, ook binnen de strafrechtketen, hun werk goed kunnen doen.
- Partijen de handen ineenslaan om met elkaar te borgen dat de door partijen in het IBP VTH opgeleverde producten worden geïmplementeerd en doorontwikkeld. Ook blijven Partijen met het oog op een zo sterk mogelijk VTH-stelsel werken aan de continue versterking en doorontwikkeling van het stelsel.
- Om dit te bereiken, een sterk VTH-stelsel met een passende governance, met robuuste omgevingsdiensten en sterke uitvoering van VTH door alle partijen in het VTH-stelsel noodzakelijk is;

- Partijen hierover afspraken vastleggen in deze Samenwerkingsafspraken versterking VTH-stelsel en hiermee de gezamenlijke aanpak onderstrepen om het VTH-stelsel verder te ontwikkelen, verbeteren en versterken;
- Partijen treffen elkaar in het Bestuurlijk Omgevingsberaad, dat bestaat uit vertegenwoordigers van IPO, VNG, UvW, IenW, JenV, Openbaar Ministerie en ministerie Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Het komt drie keer per jaar bijeen en Partijen bespreken daar de stand van zaken van de samenwerkingsafspraken inclusief bijbehorende borgingsnotitie.
- Alle partijen nemen hun financiële verantwoordelijkheid in het versterken van het VTH-stelsel waarbij de uit het coalitieakkoord beschikbare middelen van IenW ingezet worden voor versterking van VTH bij alle partijen in het VTH-stelsel. Dit houdt in versterking van de informatievoorziening en de kennisinfrastructuur van het VTH-stelsel, een meerjarige financiering van Omgevingsdienst NL en een eenmalige bijdrage voor het robuust maken van de omgevingsdiensten.
- Het gewenste toekomstbeeld Digitaal VTH-stelsel is vastgesteld in het Bestuurlijk Overleg IBP VTH en dit de basis, c.q. de gezamenlijke ambitie is voor de ontwikkeling van het versterkt Digitaal VTH-stelsel.
- Partijen vaststellen dat de ontwikkeling van een versterkt Digitaal VTH-stelsel een meerjarige opgave betreft die in programmatische setting moet worden vormgegeven.
- IenW het initiatief heeft genomen om met partijen het Programma Digitaal VTH-stelsel milieu op te starten voor de ontwikkeling van het versterkt Digitaal VTH-stelsel;
- Omgevingsdiensten zijn opgericht als openbaar lichaam onder de wet gemeenschappelijke regeling en provincies en gemeenten hebben gezamenlijk eigenaarschap en collectief verantwoordelijkheid dragen voor de robuustheid en het goed functioneren van hun omgevingsdienst;
- Het gewenste toekomstbeeld van een robuuste omgevingsdienst is vastgesteld in het Bestuurlijk Overleg IBP VTH en dit de basis, c.q. de gezamenlijke ambitie is voor de ontwikkeling van robuuste omgevingsdiensten.
- De succesvolle samenwerking en verbinding en bundeling van krachten in het – inmiddels afgeronde - IBP VTH moet worden gecontinueerd;
- Partijen afspraken hebben gemaakt over de wijze waarop producten van het IBP VTH worden geïmplementeerd en doorontwikkeld en dat Partijen deze afspraken, opgenomen in bijlage 1, bekrachtigen met de ondertekening van deze samenwerkingsafspraken;
- Er bestuurlijke afspraken zijn gemaakt over de intensivering van de aanpak milieucriminaliteit en samenwerking bestuursrecht- strafrecht.
- De VNG, IPO, Omgevingsdienst NL en UvW de samenwerkingsafspraken met een positief advies aan haar leden hebben voorgelegd.

Spreken het volgende af:

Artikel 1 – Begrippen en afkortingen

In deze samenwerkingsafspraken wordt verstaan onder:

Digitaal VTH-stelsel: het toekomstbeeld voor de informatievoorziening in het VTH-stelsel zoals dit is vastgesteld in het Bestuurlijk Overleg van het IBP op 6 maart 2024. Hierin worden de stelselpartijen digitaal aan elkaar gekoppeld zodat zij zonder beperkingen met elkaar kunnen samenwerken als zijnde één overheid.

Programma Digitaal VTH-stelsel Milieu: de programma-organisatie onder IenW die per 1 oktober 2024 verantwoordelijk is voor het opstellen, afstemmen en laten vaststellen van het realisatieplan en het zorgen voor de opstart en uitvoering van projecten die het Digitaal Stelsel VTH bijdragen aan de realisatie van het Digitaal VTH-Stelsel.

Realisatieplan Pijler 3: Het door stelselpartijen (politiek-)bestuurlijk vastgestelde plan waarin is opgenomen welke projecten de komende jaren worden uitgevoerd en geïmplementeerd om (een deel van) het Digitaal VTH-Stelsel te realiseren. Onderdeel van dit plan zijn onder andere de scope, verdeling van kosten, afspraken over wie wat uitvoert, verantwoordelijkheden van partijen in deze, governance voor in ieder geval de looptijd van het Programma Digitaal VTH-stelsel Milieu, planning en programmabeheersing.

Staat van VTH: Het doel van de SvVTH is inzicht bieden in het functioneren van het VTH-stelsel zodat alle partners kunnen leren en bij kunnen sturen op een adequate uitvoering van de VTH-taken. De SvVTH draagt hiermee ook bij aan checks and balances over de kwaliteit van de VTH-taak uitvoering.

Verbindingsteam: Team, gehost door VNG, bestaande uit een coördinator, secretaris en digitaliseringsmedewerker dat zorgdraagt voor het coördineren, verbinden, samenhang bevorderen en nauw samenwerken met de partijen die in de samenwerkingsafspraken de nadere afspraken vastleggen over de implementatie van betreffende separate producten.

Artikel 2 – Gezamenlijke ambitie

1. Partijen hebben de gezamenlijke ambitie om te werken aan een schone, veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit met de daaraan verbonden maatschappelijke opgaven op het gebied van onder meer de fysieke leefomgeving en water.
2. Partijen onderstrepen het belang van een sterke, structurele samenwerking het komende decennium in het licht van de grote maatschappelijke opgaven, de structureel moeilijke arbeidsmarktsituatie en de financiële opgaven die nopen tot het versterken van het VTH stelsel als ook het blijvend verkennen van de vraag wat daarvoor nodig is.
3. Partijen zorgen samen voor de implementatie en borging van de producten van het IBP VTH zoals opgenomen in bijlage 1.

Artikel 3 – Implementatie en borging producten IBP VTH

1. Partijen hebben afspraken gemaakt hoe de resultaten en producten van het IBP VTH geïmplementeerd worden, wie dat gaat doen en wat daarvoor nodig is. Deze zijn opgenomen in bijlage 1. De Samenwerkingsafspraken zijn de leidraad voor verdere versterking van het VTH-stelsel.
2. Partijen hebben de intentie om de aanpak van interbestuurlijk toezicht in het VTH-stelsel meer te harmoniseren in samenspraak met het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
3. Omgevingsdienst NL werkt samen met bevoegde gezagen en omgevingsdiensten aan een nieuwe rechtsvorm van Omgevingsdienst NL om de gewenste doorontwikkeling van de omgevingsdiensten – en daarmee van het VTH-stelsel – te ondersteunen. De rechtsvorm doet recht aan de rol van de eigenaren/opdrachtgevers.

4. Betrokken partijen zorgen er voor dat op 1 april 2026 alle omgevingsdiensten voldoen aan de robuustheidscriteria zoals deze in juni 2023 bestuurlijk zijn vastgesteld. Als uit de tussentijdse monitoring van de door de omgevingsdiensten ingediende plannen van aanpak, en partijen de monitoringsuitkomsten met elkaar hebben besproken, blijkt dat de robuustheid niet kan worden gerealiseerd via uitbreiding van taken of opplussen van middelen dan nemen IPO/provincies en VNG/gemeenten de verantwoordelijkheid om na 1 april 2026 de robuustheid door fusie te realiseren.
5. Provincies, gemeenten en – voor zover van toepassing – waterschappen streven naar het voorkomen van fragmentatie en vrijblijvendheid. Daartoe maken zij afspraken in het verband van hun omgevingsdienst over een uniforme implementatie binnen de eigen organisaties van de in het IBP VTH ontwikkelde robuustheidscriteria, financieringssystematiek, modelmandaten en -verordeningen, en regionale beleidscyclus.

Artikel 3 – Informatievoorziening en Digitaal VTH-stelsel

1. Partijen stellen vast dat een versterkt en geüniformeerd Digitaal VTH-stelsel essentieel is voor de versterking van het toekomstbestendige VTH-stelsel als geheel.
2. Partijen stellen vast dat een versterkt Digitaal VTH-stelsel een langjarige opgave betreft die, die een nauwe relatie heeft met het digitaal stelsel Omgevingswet (DSO), en in programmatische setting moet worden vormgegeven.
3. IenW start met de Partijen en andere actoren het Programma Digitaal VTH-stelsel milieu op voor de verdere doorontwikkeling van een versterkt Digitaal VTH-stelsel.
4. Partijen verkennen wat verder nodig is en maken nadere afspraken over een inhoudelijke agenda.

Artikel 4 – Monitoring

1. Partijen dragen in 2025 en volgende jaren bij aan de door IenW op te stellen Staat van VTH.
2. Als uit de Staat van de VTH volgt dat gemaakte afspraken aanpassing behoeven, wordt dit via de lijn van het Bestuurlijk Omgevingsberaad afgestemd.

Artikel 5 – Kennisinstructuur

1. Partijen stellen vast dat de ontwikkeling van een uniforme kennisinfrastructuur VTH essentieel is voor de versterking van het toekomstbestendige VTH-stelsel als geheel.
2. Omgevingsdienst NL ontwikkelt en bouwt de kennisinfrastructuur VTH uit met betrokkenheid van en ten dienste van alle actoren in het VTH-stelsel.
3. De verantwoordelijkheid voor de inbreng/facilitering van expertise ligt daarbij nadrukkelijk bij de provincies en gemeenten en relevante, aanpalende organisaties; de verantwoordelijkheid voor het laten werken van de structuur (het schakelvermogen) en de (digitale) ondersteuning daarvan ligt bij IenW.

Artikel 6 - Financiële afspraken

1. Partijen hebben allen een verantwoordelijkheid om financieel bij te dragen aan de ontwikkeling, verbetering en versterking van het VTH-stelsel.
2. Provincies en gemeenten bekostigen structureel de uitvoering van de VTH-taken via het provincie- en gemeentefonds en waterschappen via de waterschapsbelastingen.
3. IenW zet de, in het coalitieakkoord benoemde rijks gelden voor VTH, tenminste in voor:
  - een subsidie aan Omgevingsdienst NL voor het programmabureau en het uitvoeren van overkoepelende zaken die alle partijen in het VTH-stelsel betreffen.
  - eenmalige bedrage voor het uitwerken van een realisatieplan pijler 3 en doorlopende activiteiten vanuit pijler 3 (in ieder geval eenheid van taal)
  - eenmalige bedrage in 2025 voor de implementatie van het modelmandaat, de kennisinfrastructuur, de regionale beleidscyclus (incl. financieringssystematiek), de kwaliteitscriteria en een verbindingsteam

4. Partijen voorzien dat de in het coalitieakkoord benoemde rijksmiddelen voor VTH voor de versterking van het VTH-stelsel niet voldoende zijn om een digitaal VTH-stelsel te versterken en/of op te richten en te beheren. In gezamenlijk overleg wordt bekeken welke middelen nodig zijn voor de uitwerking en financiering hiervan.
5. Voor de verdere bekostiging van een versterkt digitaal VTH-stelsel hebben partijen de intentie dat incidentele ontwikkelkosten voor rekening van het Rijk komen en vooralsnog bekostigd worden uit de eerder genoemde coalitieakkoordmiddelen. Partijen stellen binnen het Programma digitaal stelsel VTH milieu een businesscase op waarna het aan het Rijk is de inspanning te doen om voor de incidentele ontwikkelkosten dekking te vinden. De partijen zullen uiteindelijk de ambitie in de tijd passend moeten maken binnen de beschikbare middelen.
6. Over de beheer- en onderhoudskosten van een versterkt digitaal VTH-stelsel en de benodigde aanpassingen in de zaak- en IT-systemen wordt te zijner tijd met alle Partijen een separate overeenkomst gesloten.
7. Partijen bespreken voor de zomer van 2025 aan de hand van de stand van de ontwikkeling, verbetering en versterking van het VTH-stelsel welke gelden voor 2026 nodig zijn en wie hiervoor aan de lat staat.
8. Om zichtbaar te maken dat er plannen zijn voor de inzet van de middelen de komende jaren, maakt IenW een meerjarenagenda waarin op hoofdlijnen de bestedingen zijn opgenomen t/m 2028. IenW doet dit in afstemming met de deelnemers van het Bestuurlijk Omgevingsberaad met oog voor ieders verantwoordelijkheid. Partijen erkennen dat de verantwoordelijkheid voor de inzet van deze Rijksmiddelen bij IenW ligt.

Artikel 7 – Governance

1. Partijen nemen deel aan twee nieuwe overleggen te weten in de werkgroep Versterking VTH en in de stuurgroep Versterking VTH. De werkgroep overlegt 1 maal per twee weken en de stuurgroep overlegt 1 maal per 6 weken op directieureniveau.
2. IenW is voorzitter van beide overleggen. Beide overleggen dragen zorg voor afstemming en voortgang van de gemaakte samenwerkingsafspraken en borgingsnotitie.
3. Voor de ontwikkeling van versterkt en geüniformeerd Digitaal VTH-stelsel nemen de Partijen deel aan een overlegstructuur waar separate afspraken over worden gemaakt binnen het Programma Digitaal VTH-stelsel Milieu.
4. Partijen zijn het erover eens dat sturing op de ontwikkeling, verbetering en versterking van het VTH-stelsel plaatsvindt door het Bestuurlijk Omgevingsberaad.
5. De aanbevelingen van de evaluatie van het Bestuurlijk Omgevingsberaad worden door de deelnemers gebruikt om de effectiviteit en inhoudelijke kwaliteit van het Bestuurlijk Omgevingsberaad te versterken.

Artikel 8 – Toetredingsregeling

1. Er kunnen nieuwe Partijen toetreden tot de Samenwerkingsafspraken.
2. Een nieuwe Partij maakt haar verzoek tot toetreding schriftelijk bekend aan het Bestuurlijk Omgevingsberaad. Zodra alle Partijen schriftelijk hebben ingestemd met het verzoek tot toetreding, ontvangt de toetredende Partij de status van Partij van de samenwerkingsafspraken en gelden voor die Partij de voor haar uit de samenwerkingsafspraken voortvloeiende rechten en verplichtingen.
3. Het verzoek tot toetreding en de verklaringen tot instemming worden in afschrift als bijlagen aan de samenwerkingsafspraken gehecht.
4. Van de toetreding wordt melding gemaakt in de Staatscourant.

Artikel 9 – Evaluatie

1. De Partijen evalueren jaarlijks de samenwerkingsafspraken. Op basis van de evaluatie kan het Bestuurlijk Omgevingsberaad besluiten tot:
  - a. voortzetting van de Samenwerkingsafspraken versterking VTH-stelsel,
  - b. actualisering of aanpassing van de Samenwerkingsafspraken gevolgd door voortzetting hiervan, of
  - c. beëindiging van de Samenwerkingsafspraken.
2. De evaluatie en de verslaglegging hiervan kan worden uitgevoerd door een commissie. Deze commissie bestaat uit een nader te bepalen aantal door de Partijen te benoemen leden. De commissie kan worden ondersteund door een extern bureau.

3. De kosten van de evaluatie worden door de Partijen onderling verdeeld.
4. Indien de meningen binnen de commissie over de uitkomsten van de evaluatie verschillen, vermeldt het verslag de verschillende meningen.
5. De commissie biedt haar evaluatieverslag ... aan.

Artikel 10 – Wijziging

1. Elke Partij kan de andere Partij(en) schriftelijk verzoeken de Samenwerkingsafspraken te wijzigen. De wijziging behoeft de schriftelijke instemming van alle Partijen.
2. Partijen treden in overleg binnen twee maanden nadat een Partij de wens tot wijziging aan de andere Partij(en) schriftelijk heeft meegedeeld.
3. De wijziging en de verklaring(en) tot instemming worden als bijlage aan de samenwerkingsafspraken gehecht.
4. De wijziging wordt gepubliceerd in de Staatscourant.

Artikel 11 – Opzegging

1. Elke Partij kan de Samenwerkingsafspraken met inachtneming van een opzegtermijn van drie maanden schriftelijk opzeggen, indien een zodanige verandering van omstandigheden is opgetreden dat de Samenwerkingsafspraken billijkheidshalve op korte termijn behoort te eindigen. De opzegging moet de verandering in omstandigheden vermelden.
2. Wanneer een Partij de Samenwerkingsafspraken opzegt blijven de Samenwerkingsafspraken voor de overige Partijen in stand voor zover de inhoud en de strekking ervan zich daartegen niet verzetten. De overgebleven Partijen kunnen ook besluiten dat de Samenwerkingsafspraken dienen te worden beëindigd.
3. In geval van opzegging of beëindiging van de Samenwerkingsafspraken is geen van de Partijen jegens een ander tot schadevergoeding gehouden.

Artikel 12 - Slotbepalingen

1. Deze samenwerkingsafspraken treden in werking op de dag na ondertekening door Partijen en hebben een looptijd van vijf jaar. Partijen treden uiterlijk zes maanden voor laatstgenoemde datum in overleg over voortzetting van deze samenwerkingsafspraken.
2. Partijen evalueren deze Samenwerkingsafspraken eind 2025. Uiterlijk 1 juli 2026 wordt een evaluatie uitgevoerd specifiek gericht op de robuustheid van de omgevingsdiensten.
3. Deze Samenwerkingsafspraken zijn niet in rechte afdwingbaar.
4. Binnen tien dagen na ondertekening worden deze Samenwerkingsafspraken gepubliceerd in de Staatscourant.

Artikel 13 - Citeertitel

Deze afspraken kunnen worden aangehaald als Samenwerkingsafspraken versterking VTH-stelsel

Aldus overeengekomen en ondertekend te Den Haag op 16 januari 2025

Narratief VTH- stelsel

Aan Stuurgroep IBP VTH
Van Programmteam IBP VTH
Datum 17 september 2024
Betreft Narratief VTH-stelsel laatste versie voor BO

Samen voor een schone, veilige en gezonde leefomgeving

Dankzij het VTH-stelsel (Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving) is en blijft onze omgeving schoon, veilig en gezond. VTH-professionals zorgen dat bedrijven zich aan de regels houden, zodat onze lucht, bodem en water niet worden vervuild. Hierdoor kunnen we zwemmen in schone rivieren, ademen we gezonde lucht en hoeven we ons geen zorgen te maken over de veiligheid in onze omgeving.

In Nederland werken we met allerlei stoffen die een risico vormen voor onze gezondheid of het milieu, maar die we niet zomaar kunnen missen. Denk aan chemicaliën die nodig zijn om producten zoals verf of plastic te maken of afval dat overblijft na staalproductie. Die stoffen mogen niet op een plek terecht komen waar ze mens en natuur schaden. Tegelijkertijd willen bedrijven weten hoe ze met deze stoffen moeten omgaan zodat ze efficiënt en veilig kunnen werken en groeien. Om lucht en water te beschermen en bedrijven duidelijkheid te bieden, zijn er milieuregels opgesteld die met vergunningen vastleggen wat wel en niet mag.

Zorgen dat vergunningen kloppen, bedrijven controleren en helpen zich aan de vergunningen te houden en ingrijpen waar regels worden overtreden: dat is wat in het VTH-stelsel gebeurt. In Nederland werken meerdere partijen samen om die klus te klaren. De rijksoverheid stelt de wetten en regels vast, provincies en gemeenten zijn verantwoordelijk voor de uitvoering en omgevingsdiensten adviseren en voeren uit, met hun specialistische kennis en kunde. Daarom werken in het VTH-stelsel veel verschillende professionals: wethouders die beleid maken, provincie medewerkers die bedrijven helpen om schoner te werken en groeien en Boa's die zo nodig een proces-verbaal opstellen bij overtredingen: al deze professionals zijn een cruciale schakel in het stelsel.

Het is natuurlijk geen simpele taak om de samenwerking tussen al die organisaties en professionals in goede banen leiden. De afgelopen jaren hebben de organisaties in het VTH-stelsel zich daarom ingezet voor duidelijkere afspraken en een efficiëntere en effectievere samenwerking. Zo wisselen partijen nu beter informatie uit, zijn er concrete afspraken over samenwerking tussen bestuursrecht en strafrecht en is de onafhankelijkheid van toezichthouders en handhavers versterkt.

Er is veel bereikt, maar er is nog werk te doen. We moeten blijven investeren in een sterk VTH-stelsel. Schone lucht, water en bodem zijn fundamenteel voor ons allemaal, nu en in de toekomst. Dankzij alle betrokken mensen die zich inzetten voor onze omgeving kunnen we een schone, veilige en gezonde leefomgeving in Nederland werkelijkheid maken.

Vervolgbijeenkomsten bespreking waterkwaliteit 2025

Sander Mager/Sandra Reynaers/Martine Tieleman

Bespreekstuk: besluitvormend

Gevraagd besluit

Kennis te nemen van het aanbod van de Unie voor vervolgsessies waterkwaliteit in 2025 en hiermee in te stemmen.

De kern van het advies

De Unie doet het volgende voorstel aan de CWE-leden, met het oog op vervolgbesprekingen over waterkwaliteit in 2025:

- Er worden in 2025 vier inhoudelijke sessies georganiseerd waarin gesproken wordt over extra acties m.b.t. verbeteren waterkwaliteit;
- De bijeenkomsten vinden aansluitend op de reguliere CWE-vergaderingen plaats.
- Een sessie duurt twee uur;
- De inhoudelijke onderwerpen worden aangedragen door de leden van de CWE (via secretaris CWE);
- De CWE-leden geven per onderwerp/sessie aan of zij bij de sessie zijn;
- De Unie zorgt voor de praktische zaken als vergaderzaal en gespreksbegeleider. De Unie heeft hierin een faciliterende rol;
- Begin 2026 worden de bijeenkomsten geëvalueerd en bekeken of hiermee wordt doorgegaan.

Tijdens de bijeenkomsten worden gesprekken gevoerd over de handelingsperspectieven van waterschappen m.b.t. het verbeteren waterkwaliteit. Het gaat om kennis delen. Halen en brengen. Elkaar verder helpen met ideeën/suggesties en intervisie.

Argumenten

De doelen voor de KRW in 2027 nadere met rasse schreden. Om in 2027 de waterkwaliteitsdoelen uit de Nitraatrichtlijn en de KRW binnen bereik te krijgen, zet de Unie zich in om zoveel mogelijk generieke maatregelen op gebied van waterkwaliteit (bijv. mestbeleid, nitraatactieprogramma, derogatie, stikstof, etc.) in de landelijke wetgeving te laten opnemen.

Ondanks deze inzet, blijft er een waterkwaliteitsopgave over die een regionale aanpak vraagt. Deze resterende opgave zal door partijen in de regio opgepakt moet worden. In het regeerprogramma heeft het nieuwe kabinet aangegeven een grote rol te zien voor gebiedsgerichte aanpak.

In 2023 en 2024 heeft een aantal sessies met de leden van de CWE plaatsgevonden onder begeleiding van de Argumentenfabriek. In dat traject zijn gesprekken gevoerd en dit heeft een tweetal producten opgeleverd (een feitenkaart en een inspiratiekaart). De leden van de CWE hebben aangegeven het op prijs te stellen inhoudelijk uitgebreider met elkaar te kunnen spreken over inhoudelijke cases en van elkaar te kunnen leren. Op verzoek van de leden van de CWE worden in 2025 een aantal inhoudelijke sessies ingepland na de CWE-vergadering.

Na een positief besluit van de CWE kunnen de inhoudelijke sessies voor 2025 worden gepland.

Bestuurlijke aandachtspunten

De CWE-leden kiezen zelf de inhoudelijke onderwerpen ter bespreking. Tijdens een dergelijke bijeenkomst moeten afspraken worden gemaakt over de openbaarheid van de informatie.

Risico's

Waterschappen kunnen worden aangesproken op het uitvoeren van hun taken en verantwoordelijkheden ten aanzien van de waterkwaliteit. Het is te verwachten dat in de (nabije) toekomst er (regionale) belangenorganisaties zijn die actie ondernemen richting het waterschap. Denk aan WOO- en handhavingsverzoeken. Inzet landelijk en in de regio kan helpen om te laten zien dat de waterschappen er alles aan doen om, vanuit hun rol en verantwoordelijkheden, te waterkwaliteit te verbeteren.

Besproken in

N.v.t.: is op verzoek van de CWE-leden.

Overig

Mogelijke onderwerpen voor sessies in 2025:

- Waterschapsverordening: hoever kan en wil je gaan?
- Waterschapssubsidies/-stimulering
- Toezicht en handhaving (prioritering)
- Etc.

Krachtenbundeling Circulaire Economie Overheden

Sander Mager/Ruud van Esch

Bespreekstuk (oordeelvormend)

Gevraagd besluit

1. Reflecteren op de presentatie van Ruud van Esch over het Plan van Aanpak Krachtenbundeling overheden voor Circulaire economie in de Regio.
2. De opmerkingen mee te geven aan de Unie-vertegenwoordiging in het (bestuurlijke) overhedenoverleg.

De kern van het advies

- a. In december 2023 is het Plan van Aanpak krachtenbundeling overheden bestuurlijk goedgekeurd.
- b. Het is in het kader van de oordeelvorming van belang om de stand van zaken te behandelen.
- c. Er zijn 6 inhoudelijke thema's in voorbereiding om bestuurlijke afspraken te maken:
  - Inkoop (getrokken door Unie-medewerker Henkjan van Meer; in de CWE aanwezig)
  - VTH-stelsel (deelgenomen door Unie-medewerker Ruud van Esch)
  - Ruimte en CE (de Unie is agendalid)
  - MKB (de Unie niet bij betrokken; wel afstemming over inkoop)
  - Kennis (de Unie in het verleden bij betrokken maar dit jaar niet)
  - Ketens (op verzoek van de VNG; nader in te vullen)Daarnaast worden bestuurlijke afspraken voorbereid over de governance. Inmiddels heeft Berenschot een arrangement opgesteld dat verder uitgewerkt gaat worden.
- d. De planning is om de bestuurlijke afspraken in maart 2025 vast te leggen. De thema's en de governance komen daarvoor in de WWE-CWE aan de orde in de cyclus februari-maart 2025.

Argumenten

- 1.1 De concept bestuurlijke afspraken zijn in oktober 2024 besproken in het Directeurenoverleg CE overheden. Het DO heeft afgesproken om in het volgende DO van eind november voor alle bestuurlijke afspraken een 80% versie gereed te hebben.
- 1.2 Het Bestuurlijk CE overhedenoverleg met Staatssecretaris Jansen vindt plaats in januari 2025.

Bestuurlijke aandachtspunten

- 2.1 De Unie zet zich in voor de Circulaire economie om de klimaatverandering tegen te gaan.
- 2.2 De Unie gaat zelf door met de strategie van de waterschappen voor de Circulaire Economie.
- 2.3 Aan de hand van de presentatie een beeld vormen van de inzet van de Unie en de waterschappen op de genoemde thema's.

Besproken in

Het DO CE overheden van 22 oktober 2024.

Het BO CE breed van 16 oktober 2024 (agendapunt Actualisatie NPCE 2025 en stakeholderbetrokkenheid).

Mededeling

Vernieuwen afspraken bevoegde gezagen met betrekking tot de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Wgb)

Aanleiding

De Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Wgb) regelt de toelating, het op de markt brengen en het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en biociden. De Wgb heeft in 2007 de Bestrijdingsmiddelenwet opgevolgd. Voor de Wgb zijn de waterschappen aangewezen als toezichthoudende instantie. Andere bevoegde gezagen zijn: de NVWA, de ILT, de Arbeidsinspectie, IGJ en SODM¹. In het verleden (2008) zijn er afspraken gemaakt hoe de taken zijn verdeeld en hoe samen wordt gewerkt.

Stand van zaken

Inmiddels is de wet gewijzigd, kloppen verwijzingen in de afspraken niet meer en ontstaat er soms in het veld of tijdens een juridische procedure discussie over wie waarvoor bevoegd is. Gewerkt wordt aan het vernieuwen van de afspraken met de NVWA. De NVWA heeft zowel toezichthoudende als handhavende taken als het gaat om de Wgb, terwijl de waterschappen alleen een toezichthoudende rol hebben.

Concretisering afspraken met de NVWA

In 2008 zijn afspraken gemaakt tussen de waterschappen en de NVWA. Hierbij is afgesproken dat de waterschappen toezichthouden op zogenaamde watergerelateerde bepalingen in de Wgb. Verder is afgesproken hoe de waterschappen en de NVWA samenwerken. Vanuit de Unie en de NVWA wordt gekeken hoe we deze afspraken kunnen actualiseren. De insteek is dat er medio 2025 nieuwe afspraken zijn, zodat de verdeling van taken voor iedereen weer duidelijk is. Voor het maken van deze afspraken zal een besluit van de CWE worden gevraagd, waarna er per waterschap een besluit moet worden genomen.

Stand van zaken

Een aantal waterschappen (vanuit toezicht; inbreng van praktische kennis) is bij het traject betrokken. Dit zijn: Vechtstromen, Zuiderzeeland, Aa en Maas, Rijnland, Stichtse Rijnlanden en Hollandse Delta.

Op 3 oktober jl. heeft een eerste inhoudelijke sessie plaatsgevonden. Deelnemers waren toezichthouders/inspecteurs van de NVWA en een aantal waterschappen. Bij hen is opgehaald wat er op dit moment goed gaat, wat er beter kan en wat de wensen zijn voor het maken van afspraken (welke onderwerpen van belang zijn).

Gesproken is onder andere over hoe je meldingen over en weer het beste kunt doen (via personen of via een meldpunt?), of er zaken geüniformeerd kunnen worden (bijv. een rapport van bevindingen), de behoefte aan een gezamenlijke basisopleiding, de verschillende vormen van overleg, etc.

Aan de hand van deze inventarisatie wordt in een kleiner verband gewerkt aan conceptafspraken. Deze conceptafspraken zullen worden voorgelegd aan de toezichthouders die aan de sessie van 3 oktober jl. hebben meegedaan, aan een aantal beleidsmedewerkers (ook van de waterschappen) en natuurlijk aan de WWE en CWE. De planning is dat dat in Q1/Q2 gebeurt.

Afbakening

---

¹ NVWA = Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit, ILT = Inspectie Leefomgeving en Transport, IGJ = Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd, SODM = Staatstoezicht op de Mijnen

Deze afspraken gaan specifiek over de Wgb, dus over gewasbeschermingsmiddelen en biociden. Op het gebied van nutriënten lopen ook gesprekken, maar die zijn gebaseerd op de meststoffenwetgeving en het Besluit Activiteiten Leefomgeving. Het gaat dan om harmonisatie van bufferstroken en teeltvrije zones.

Mededeling

Korte weergave bestuurlijk overleg Ctgb en Unie d.d. 12 september 2024

Deelnemers:

Ctgb

- Rob van Lint (voorzitter college)
- Marcel van Raaij (secretaris/directeur)
- Lindy Messchendorp (beleidsmedewerker)

Unie van Waterschappen

- Sander Mager (hoogheemraad Amstel, Gooi en Vecht, bestuurslid Unie van Waterschappen)
- Martine Tieleman (beleidsadviseur waterkwaliteit)

Besproken zijn de volgende zaken:

Actualiteiten

Nieuwe kabinet

Vanuit de flank BBB is behoefte om afspraken uit het verleden in dossiers waar het moeilijk gaat, kritisch tegen het licht te willen houden, waarbij wordt bekeken of het de juiste doelen zijn waar aan gewerkt wordt. Dit geldt voor waterkwaliteit, maar ook voor waterbeschikbaarheid.

In het regeerakkoord worden gewasbeschermingsmiddelen en biociden niet genoemd. In het akkoord staat: Maatregelen die wij denken dat nodig zijn, tegen het licht houden of ze niet nadelig uitpakken voor agrariërs. En: geen nationale kop. Er staat ook: bestaande doelen staan niet ter discussie. Dit lijkt een potentiële tegenstrijdigheid.

Minister Wiersma heeft aangegeven na te willen denken over de toezegging van minister Adema om toelatingsbeleid aan te passen i.r.t. de KRW doelen.

Minister Madlener heeft aangegeven water een belangrijk dossier te vinden.

Stavaza Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbeschermingsmiddelen 2030

Er heeft een evaluatie plaatsgevonden. Deze evaluatie ging met name over de governance van het Uitvoeringsprogramma. Als Unie blijven we betrokken, meedenken en meewerken.

Pfas

In de watersector is er toenemende zorg rondom Pfas. De discussie in Brussel wordt actief gevolgd. Gewasbeschermingsmiddelen zijn buiten de restrictie gehouden.

De vraag kwam op tafel of het Ctgb ook kijkt naar hulpstoffen in een gewasbeschermingsmiddel.

Het Ctgb bekijkt in principe het hele middel, waaronder ook naar de metabolieten. Inherent wordt het meegenomen in de risicobeoordeling.

Gewasbeschermingsmiddelen vallen niet onder restrictie. Dat is omdat in de beoordelingssystematiek al wordt meegenomen.

Waterschappen maken zich zorgen over het persistente en de moeilijkheid op welk niveau je het beste een verbod kunt regelen. Effecten op de lange termijn kunnen vanwege persistentie niet worden voorspeld.

Terugblik CWE 31 mei 2024

Vanuit de Unie wordt het Ctgb nogmaals bedankt voor haar bijdrage aan de vergadering van 31 mei 2024. Op 17 oktober 2024 vindt een ambtelijke vervolgsessie plaats bij de Themagroep Landbouwemissies.

Gesproken is over de discrepantie tussen toelatingsnorm en KRW-norm. Het Ctgb maakt zich hard om dit door te zetten.

Wetterskip Fryslan had schriftelijke vragen gesteld. De antwoorden van het Ctgb gaan binnenkort de deur uit.

Monitoring

Het Ctgb heeft wat vragen over monitoring door de waterschappen. Waterschappen hebben eigen verantwoordelijkheid. Het Ctgb vraagt zich af of de Unie een rol kan vervullen als het gaat om meer harmonisatie. Ten tweede een vraag over de beschikbare analysemethoden voor 'niet toetsbare stoffen', ook hier wordt gevraagd of de Unie hierin een rol kan spelen. Uitgelegd wordt dat de behoefte aan meer uniformering op het gebied van monitoring wordt herkend. De Unie van Waterschappen is een vereniging, daarin kunnen we voorstellen doen en afspraken maken. Waterschappen zijn autonoom. Er kan niks worden afgedwongen. Als het gaat om monitoring, worden nieuwe ontwikkelingen e.d. besproken in het Monitoringsatelier.

Beleidsregel (lag ter inzage tot 18/8/24)

<https://www.ctgb.nl/documenten/beleidsnotas/2024/06/24/beleidsregel-structurele-overschrijdingen-gbm-in-oppervlaktewater>

Er is ruim gereageerd op de beleidsregel. Het grootste aantal reacties in vergelijking tot andere beleidsregels. 18 partijen hebben gereageerd. Het Ctgb werkt aan het verwerken van de reactie. In de collegevergadering van oktober wordt een besluit genomen hoe met de reacties wordt omgegaan en hoe de beleidsregel er definitief uit komt te zien.

Als in oktober een besluit wordt genomen, dan gaat het Ctgb aan de hand van de resultaten in de nieuwe bestrijdingsmiddelenatlas (oktober 2024) een analyse doen. Begin 2025 kijkt het Ctgb naar de middelen en maakt een planning. Het proces van art. 44 uit de verordening wordt gevolgd.

Toezicht

Het Ctgb vraagt of er nieuwe zaken spelen rondom toezicht. Vanuit de Unie wordt aangegeven dat wordt gewerkt aan het vernieuwen van de afspraken met de NWWA. De huidige afspraken zijn uit 2008 en die zijn aan vernieuwing toe. De planning is dat er medio 2025 geactualiseerde afspraken zijn die door de waterschappen kunnen worden vastgesteld.

Het onderwerp toezicht krijgt steeds meer aandacht. Marleen van Rijswyck heeft een essay geschreven om te kijken of de waterschappen alle instrumenten inzetten die ze hebben.

Ook met de VNG lopen gesprekken over VTH, indirecte lozingen.

Definitie nullozing glastuinbouw

Ctgb maakt zich zorgen rondom de borging van de zogenaamde nullozing in de glastuinbouw. Door strenger toelatingskader kan wellicht tzt alleen middelen worden toegestaan als ze zeker weten dat er niks wordt geloosd.

Rondvraag/w.v.t.t.k.

De Ctgb-relatiedag vindt plaats op 27 maart 2025, waarbij het thema mogelijk 'water' wordt.

Als dat inderdaad het thema van de dag wordt, dan wordt de Unie/worden de waterschappen zeker uitgenodigd om hier een bijdrage aan te leveren.

KLIMAATMONITOR WATERSCHAPPEN VERSLAGJAAR 2023

MEDEDELING

KLIMAATMONITOR WATERSCHAPPEN

Op 19 september 2024 is de [Klimaatmonitor Waterschappen verslagjaar 2023](#) op de internetpagina van de UvW gepubliceerd en ook op de site van de NWBbank is de Klimaatmonitor Waterschappen verschenen. Het rapport geeft inzicht in de voortgang van de ambities van de waterschappen op het gebied van energie, klimaat en duurzaamheid. De UvW is samen met de NWBbank opdrachtgever voor de Klimaatmonitor. Vertegenwoordigers vanuit de waterschappen hebben het onderzoek begeleid en de Klimaatmonitor vastgesteld.

De Klimaatmonitor is ontstaan om in eerste instantie de ambities in het Klimaatakkoord Unie – Rijk 2010-2020 te monitoren. Opvolgende ambities worden nu gemonitord met de Klimaatmonitor en ieder jaar worden de voortgang van de geboekte resultaten voor klimaat en duurzaamheid in beeld gebracht. Dat gebeurt voor de hele sector en voor elk waterschap afzonderlijk. De monitor is daarmee een goed sturingsinstrument voor de waterschappen voor projecten en beleid op het gebied van CO₂-reductie, energiebesparing, duurzame energie en duurzaam opdrachtgeverschap. De waterschapsector streeft naar energieneutraliteit in 2025 en klimaatneutraliteit in 2035.

De NWBbank maakt gebruik van de Klimaatmonitor Waterschappen om de klimaatimpact van hun kredietportefeuille in beeld te brengen en als informatiebron voor de Green Bond Newsletter.

De cijfers van de Klimaatmonitor Waterschappen zijn in het WAVES dashboard en de bijbehorende databank opgenomen worden en zijn ook bereikbaar via het dashboardpagina over het thema '[Klimaat](#)'. In WAVES staan ook alle gegevens uit de overige bedrijfsvergelijkingen van de waterschappen.

Nieuw dit jaar in de Klimaatmonitor zijn de kaartjes in de bijlagen, die laten zien waar aquathermie-projecten en zon-op-waterprojecten zijn gerealiseerd. Ook laten ze zien waar elektriciteit wordt opgewekt en teruggeleverd.

RESULTATEN 2023

De waterschappen hebben in 2023 vooruitgang geboekt in de energieproductie, op het gebied van CO₂-reductie en in verduurzaming. De ambitie om energieneutraal te worden, wordt wel later bereikt dan verwacht, onder meer door netcongestie. Ook steeg in 2023 het energieverbruik, met name door de noodzaak om te malen bij hevige regenval.

Enkele cijfers uit de Klimaatmonitor over 2023:

Emissies en energieverbruik

- De waterschappen hebben CO₂-emissies weten te verlagen, zowel voor scope 1 (eigen activiteiten) als scope 2 (indirecte emissies voor energie die is ingekocht).
- Scope 2-emissies daalden met 56 procent, met name doordat waterschappen meer Nederlandse groen stroom zijn gaan inkopen in plaats van Europese groene stroom.
- De totale CO₂-uitstoot van scope 1 en 2 verminderde met ruim 14 procent tot 684 kton. Hiermee zijn de waterschappen op weg naar klimaatneutraliteit.
- Stijging totale energieverbruik met bijna 8 procent, grotendeels door het intensievere gebruik van gemalen vanwege de vele neerslag.

Opwekking duurzame energie

- Stijging eigen opwekking van duurzame energie met 343 Terajoule (TJ) (8,2 procent) tot 4.505 TJ (met name door nieuwe windturbines).
- Biogas blijft de grootste bron van duurzame energie, met 66 procent van de eigen opwekking. In totaal is 33 miljoen m³ biogas opgewaardeerd tot 22,5 miljoen m³ groen gas.

Uitstoot lachgas en methaan

- Waterschappen zetten steeds meer in op het verminderen van broeikasgassen zoals lachgas en methaan. Er zijn programma's gestart voor verder inzicht en uiteindelijk emissiereductie.
- Lachgasemissies rapportages zijn 31 procent lager (na wijziging toepassing IPCC model door CBS in 2023).

Duurzaam opdrachtgeverschap

- Duurzaam opdrachtgeverschap is in 2023 door bijna 60 procent van de waterschappen vertaald naar een implementatieplan.
- De CO₂-Prestatieladder is een belangrijke tool geworden om duurzaamheid te structureren, met twaalf gecertificeerde waterschappen en nog vijf in de planning.
- Er is steeds meer aandacht voor biodiversiteit: zes waterschappen nemen biodiversiteit en natuur inclusief bouwen structureel mee.
- Er zijn verdere stappen gezet in CO₂-beprijzing, met elf waterschappen die dit intern toepassen en twee die het gebruiken in aanbestedingen.

Vervoer en mobiliteit

- Na de tijdelijke verlaging in de coronapandemie is in 2023 het zakelijk verkeer met personenauto's weer op het niveau van 2019.
- Woon-werkverkeer met een privéauto is in 2023 terug naar 65 procent van het pre-coronaniveau.
- Het brandstofverbruik van het eigen wagenpark van waterschappen daalde in 2023 met 11% en de daaraan verbonden CO₂-uitstoot verminderde met 16 procent, dankzij vergroening van het wagenpark.
- Het aantal elektrische auto's steeg met 56 procent, met als resultaat een jaarlijkse besparing van 500 tot 1000 ton CO₂.
- Het brandstofverbruik voor vrachttransport en onderhoud nam toe met 9 procent, maar door het gebruik van HVO in plaats van diesel steeg de CO₂-uitstoot slechts met 3 procent.

Naast kwantitatieve gegevens zijn ook kwalitatieve gegevens op de gebieden duurzame energie en mobiliteit, circulaire economie en maatschappelijk verantwoord inkopen opgenomen.

Op diverse plekken in de rapportage zijn vijf projectbladen opgenomen, waarbij voorbeelden van de waterschappen worden uitgelicht die hebben geleid tot energiebesparing, energieopwekking of reductie van broeikasgassen.

AANBEVELINGEN

Uit het proces en de resultaten van de Klimaatmonitor Waterschappen komen diverse aanbevelingen naar voren. De aanbevelingen zijn opgenomen in bijlage 1 en zijn geclusterd naar uitvoerder. Via een ledenbrief zullen de waterschappen gewezen worden op deze aanbevelingen. De uitvoering daarvan ligt op het bord van de UvW of waterschappen. De aanbevelingen hebben betrekking op de inhoud van de Klimaatmonitor Waterschappen en de activiteiten die hiermee samenhangen. De aanbevelingen zorgen bij uitvoering voor verbeteringen in het proces, alsook in het behalen van de doelstellingen. De proces-gerelateerde aanbevelingen leveren bij uitvoering een verbetering op voor de volgende edities van de Klimaatmonitor Waterschappen en zullen opgepakt worden. In de volgende editie van de Klimaatmonitor van het najaar van 2025 zal de verantwoording over de uitvoering van de aanbevelingen plaatsvinden in de Klimaatmonitor Waterschappen verslagjaar 2024.

In bijlage 2 is de verantwoording over de aanbevelingen van de Klimaatmonitor Waterschappen verslagjaar 2022 terug te vinden. Deze zijn tevens opgenomen in de Klimaatmonitor Waterschappen verslagjaar 2023.

TOEKOMSTIGE ONTWIKKELINGEN

De Klimaatmonitor anticipeert continue op ontwikkelingen. De besluiten vanuit de strategie Waterschappen richting Klimaatneutraliteit die consequenties hebben voor de Klimaatmonitor zullen doorgevoerd worden in de volgende edities.

BERICHTEN OVER DE KLIMAATMONITOR

Naast een [bericht op de website van de Unie van Waterschappen](#) hebben zijn de volgende berichten verschenen over de klimaatmonitor:

- <https://www.h2owaternetwerk.nl/h2o-actueel/waterschappen-halen-doel-2025-niet-pas-in-2027-energieneutraal>
- <https://www.duurzaam-ondernemen.nl/waterschappen-wekken-meer-energie-op-maar-bereiken-energieneutraliteit-later/>
- <https://www.bnnvara.nl/vroegevogels/artikelen/waterschappen-slagen-er-niet-in-om-in-2025-energieneutraal-te-zijn>
- <https://www.waterforum.net/46886-klimaatmonitor-legt-uitdagingen-waterschappen-op-duurzaamheid-bloot/>

Bijlage 1**Aanbevelingen Klimaatmonitor Waterschappen verslagjaar 2023****Aanbevelingen gericht aan waterschappen, waterschappen besluiten zelf**

Maatregel	Uitvoering door
Blijvend aandacht houden voor energiebesparing	Waterschappen
Inzicht in impact van netcongestie op primaire taken	Waterschappen
Informatie over aquathermieprojecten volledig maken	Waterschappen
Het programma Klimaatneutraal & Circulair Assetmanagement en Opdrachtverlening (KCAO)-traject van de Unie van Waterschappen te blijven ondersteunen.	Waterschappen
Verplicht opdrachtnemers tot rapportage van hoeveelheden en kwaliteit van de ingezette brandstoffen en elektriciteit	Waterschappen
Inzicht vergroten in de omvang, reductiemogelijkheden en behaalde reducties van lachgasemissies uit de rwzi	Waterschappen

Aanbevelingen voor het proces van de Klimaatmonitor die opgevolgd zullen worden:

<u>Maatregel</u>	<u>Uitvoering door</u>
De route naar klimaatneutraliteit, zoals die wordt gepresenteerd in een 'watervalgrafiek', opnemen	In opdracht van UvW
Bij de volgende monitoringsronde in 2025 vragen naar de implementatiegraad en de geplande uitvoering van methaanreductiemaatregelen.	In opdracht van UvW
De effecten van de aanpak uit de strategie Duurzaam Opdrachtgeverschap inzichtelijk maken.	In opdracht van UvW
Bronnen van kortcyclische-emissies in meer detail rapporteren (zoals de CO2 die vrijkomt bij het zuiveringsproces zelf).	In opdracht van UvW

Bijlage 2

Status van aanbevelingen Klimaatmonitor verslagjaar 2022

Aanbevelingen gericht aan waterschappen

Aanbeveling: Monitoring

Beschikbaar stellen van voldoende capaciteit voor monitoringsactiviteiten.

Bepaalde personele capaciteit zorgt nog steeds voor een vertraging in de aanlevering van de gevraagde informatie. In een enkel geval is wederom alleen het hoogstnoodzakelijke aangeleverd. Daarnaast zien we ook een sterkere vertraging door de impact van een personele wisseling.

Aanbeveling: Lachgas

Inzicht vergroten in de omvang, reductiemogelijkheden en behaalde reducties van lachgasemissies uit de rwzi.

Op 22 maart 2024 heeft de Commissie Waterketens en Emissies (CWE) van de Unie van Waterschappen unaniem ingestemd met de sectorbrede aanpak voor reductie van lachgasemissies. De commissie heeft opdracht gegeven om het vier jaar durende landelijke sectorbrede Versnellingsprogramma Lachgasreductie uit te voeren.

Aanbeveling: Circulaire Waterschappen

Implementeer de strategie Circulaire Waterschappen.

Uit de bevindingen van verslagjaar 2023 blijkt dat de waterschappen veelal beleid en doelstellingen op circulariteit hebben geformuleerd, maar dat de voortgang en effecten van beleid nog weinig meetbaar zijn. De doorvertaling naar monitoring en organisatieprocessen blijven nog wat achterlopen.

Aanbeveling: Duurzaam opdrachtgeverschap Waterschap

Het is wenselijk om CO₂-beprijzing verder te ontwikkelen in de bedrijfsvoering en de implementatie van de CO₂-Prestatieladder bij waterschappen te vergroten.

De voortgang op de totale strategie Duurzaam Opdrachtgeverschap laat een kleine vooruitgang zien. Een thema als Schoon & Emissieloos bouwen (SEB) landt snel bij de waterschappen. Daarnaast groeit het aantal waterschappen dat gecertificeerd is op de CO₂-Prestatieladder en vragen ook steeds meer waterschappen dit uit in aanbestedingen. Ook is er een stijging te zien in het aantal waterschappen dat CO₂-beprijzing opneemt in haar beleid voor interne besluitvormingsprocessen en aanbestedingen. Daarnaast geven veel waterschappen aan veel aandacht te besteden aan het opzetten van monitoring om de voortgang op de gestelde doelstellingen meetbaar te maken. De verwachting is dat dit de komende jaren wordt uitgerold.

Aanbevelingen voor het proces van de Klimaatmonitor

Aanbeveling: Energiebesparing en energieneutraliteit

Blijvend aandacht houden voor energiebesparing.

In deze monitoringronde is aan de hand van de spreadsheet 'Maatregelen waterschappen verslagjaar 2023' een uitvraag gedaan naar de procesefficiëntie maatregelen. Het gaat onder meer om de maatregelen zoals geïdentificeerd tijdens de in 2023 uitgevoerde analyses in het kader van de Informatieplicht.

Aanbeveling: Aquathermie

Vergunningverlening voor aquathermie projecten opnemen in de klimaatmonitor.

Een inventarisatie van aquathermie projecten maakt deel uit van de monitoringsronde over verslagjaar 2023.

Aanbeveling: Methaan.

Bij de volgende monitoringronde in 2024 vragen naar de implementatiegraad en de geplande uitvoering van methaanreductiemaatregelen.

In de toekomst zal bij de uitvraag van de klimaatmonitor naast uitgevoerde energiemaatregelen ook specifiek naar uitgevoerde methaanmaatregelen gevraagd worden.

Aanbeveling: Kort-cyclische CO₂-emissies

Bronnen van kortcyclische-emissies in meer detail rapporteren (zoals de CO₂ die vrijkomt bij het zuiveringsproces zelf).

Deze aanbeveling blijft van kracht.

Mededeling: Kernboodschap en Beleidsinzet Circulaire waterschappen

Sinds de ondertekening van het grondstoffenakkoord in 2017 en de ontwikkeling van de strategie “Het verhaal van de circulaire waterschappen” in 2021 is het naar circulaire economie onverminderd belangrijk gebleven. De context waarin we als waterschappen opereren is echter voortdurend in ontwikkeling. Op verzoek van de WWE stelt de Unie van Waterschappen jaarlijks een “Kernboodschap en beleidsinzet Circulaire Waterschappen” op, waarin wordt aangesloten bij de laatste stand van zaken en ontwikkelingen binnen de waterschappen en in Den Haag en Europa. De Unie gebruikt de beleidsinzet om er in Brussel en Den Haag voor te pleiten om de genoemde thema's een plek te geven in landelijke en Europese beleid- en wetgeving.

Kernboodschap Circulaire waterschappen

Waterschappen streven naar een volledig circulaire economie in 2050, met als tussendoel 50% minder gebruik van primaire abiotische grondstoffen in 2030. Dit is conform het [Grondstoffenakkoord](#) dat de Unie van Waterschappen in 2017 mee heeft ondertekend. Sinds de ondertekening is de Unie van Waterschappen als vertegenwoordiger van de waterschappen actief betrokken bij de uitwerking van het landelijke beleid dat is vastgesteld in het [Nationale Programma Circulaire Economie \(NPCE\)](#).

De ontwikkeling naar een circulaire economie is voor de waterschappen noodzakelijk om waterbeheer ook in de toekomst haalbaar en betaalbaar te houden. Voor de uitvoering van watertaken zijn de waterschappen namelijk afhankelijk van veel grondstoffen. Denk aan ijzerzouten en polymeren en die nodig zijn voor het zuiveren van rioolwater. Daarnaast zijn de komende jaren veel bouwmaterialen nodig voor dijkversterkingen en de vervanging of renovatie van rioolwaterzuiveringsinstallaties, gemalen, oeverbeschoeiing en andere assets van de waterschappen. De leveringszekerheid van grondstoffen en materialen staat daarbij steeds meer onder druk. Dit komt door toenemende schaarste, spanningen op het wereldtoneel en een toenemende grondstofvraag in opkomende economieën als India en China. Hierdoor nemen de kosten voor grondstoffen en materialen wereldwijd toe. Door materiaalgebruik te verminderen, meer her te gebruiken en meer gebruik te maken van lokaal beschikbare materialen krijgen waterschappen meer grip op de beschikbaarheid en betaalbaarheid van grondstoffen en materialen maken zij zich minder afhankelijk van de internationale grondstoffenmarkt.

Waterschappen hebben daarbij ook veel te bieden. Naast gezuiverd water en biogas kunnen waterschappen andere grondstoffen leveren, zoals: fosfaat, cellulose en zelfs bioplastics (PHA) geproduceerd uit zuiveringsslib. Het programma [Energie- en GrondstoffenFabriek \(EFGF\)](#) heeft in totaal 18 verschillende herwinbare producten geïdentificeerd die waterschappen kunnen leveren vanuit de primaire bedrijfsprocessen. Daarnaast hebben we een groot areaal middelen (assets) in beheer, die we beter kunnen benutten en hergebruiken.

Door het streven naar een circulaire economie zorgen we ook voor minder afvalproductie en milieuschade. Zo draagt vermindering van grondstoffenverbruik ook bij aan vermindering van de CO₂-uitstoot en het tegengaan van klimaatverandering. Een probleem waar we als waterschappen, als geen andere organisatie mee te maken hebben in ons dagelijkse werk: extremere weersomstandigheden met zowel watertekorten als situaties met wateroverlast tot gevolg.

Beleidsinzet Circulaire Waterschappen

In 2021 hebben de waterschappen een strategie op hoofdlijnen beschreven in "[Het verhaal van de Circulaire Waterschappen](#)", met vijf ontwikkellijnen waarlangs de waterschappen samenwerken aan de transitie naar een circulaire economie. Hieronder is beschreven op welke manier de Unie samenwerkt met waterschappen en medeoverheden op deze vijf ontwikkellijnen. Daarnaast is per hoofdlijn beschreven op welke standpunten de Unie van Waterschappen inzet in de beïnvloeding van landelijke en Europees beleid.

1. Duurzaam Opdrachtgeverschap

In 2023 starten waterschappen met klimaatneutraal en circulair uitvragen met als doel dat in 2030 alle projecten in de Grond- Weg- en Waterbouw (GWW) klimaatneutraal en circulair worden uitgevoerd. Daarbij werken we conform de [Strategie Duurzaam Opdrachtgeverschap Waterschappen](#). Voor de verduurzaming in de GWW gebruiken de waterschappen, net als Rijkswaterstaat, provincies en gemeenten, in toenemende mate het instrument van de Milieukostenindicator (MKI). Met deze indicator wordt een serie milieueffecten gekwantificeerd, waaronder ook vermesting en ecotoxiciteit. In zijn brief van 31 mei 2024 heeft minister Harbers aangegeven dwingender te gaan sturen op het inzetten en toepassen van MKI in de GWW. Een wettelijke basis voor MKI in grote infraprojecten draagt sectorbreed bij aan eenduidiger en voorspelbaardere toepassing van MKI, zodat deze landelijk breed kan worden ingezet als aanbestedings- en monitoringsinstrument. Dit maakt het gebruik van MKI als aanbestedingsinstrument ook voor de waterschappen breder toepasbaar.

Inzet 1: Maak circulair werken financieel aantrekkelijker

Op dit moment zijn circulaire of duurzamere alternatieven vaak duurder dan de gangbare producten gemaakt uit primaire grondstoffen. Daarom roepen we het Rijk op om te zorgen dat circulair werken financieel aantrekkelijker wordt, bijvoorbeeld door wijzigingen in het belastingstelsel.

2. Circulair Assetmanagement

Binnen het [KCAO-traject \(Klimaatneutraal en Circulair Assetmanagement en Opdrachtgeverschap\)](#) worden de duurzaamheidsambities vertaald naar concrete handelingsperspectieven en standaarden die kunnen worden meegenomen in het assetmanagement van de vijf belangrijkste assetgroepen van de waterschappen: RWZI's, gemalen, transportleidingen, oeverconstructies en waterkeringen. In een werkgroep Materiaalpaspoorten werkt de Unie samen met 9 waterschappen, HWBP en IHW aan de ontwikkeling van een standaard materialenpaspoort. Hiermee wordt eenduidige registratie en uitwisseling van materialendata mogelijk gemaakt, zodat beter inzicht ontstaat in de materialenvoorraad, de hergebruiksmogelijkheden en restwaarde van materialen.

Inzet 2: Regie op de monitoring: duidelijke CE doelen en landelijke monitoring

Voor een effectieve doorvertaling van het landelijke streven naar circulaire economie in ons assetmanagement en dagelijkse werkzaamheden is het belangrijk dat snel duidelijk is op welke doelen en indicatoren van rijkswege zal worden gemonitord. De Unie is betrokken bij het landelijke doelenproces om tot meetbare doelen voor circulaire economie te komen en zal inzetten op doelen en indicatoren die zoveel mogelijk aansluiten bij de manier van werken bij de waterschappen.

Inzet 3: Zorg voor een digitale standaard voor materialenpaspoorten

Om goede uitwisseling en hergebruik niet alleen binnen de waterschappen, maar ook breder binnen de sector en de materialenmarkt mogelijk te maken is een eenduidige digitale standaard voor materialenpaspoorten noodzakelijk. Daarom zet de Unie zich samen met landelijke partners in voor de ontwikkeling van een standaard materialenpaspoort. We roepen het rijk op om een standaard

materialenpaspoort landelijk verplicht te stellen om eenduidigheid en uitwisseling van materialendata mogelijk te maken.

3. Terugwinning van energie- en grondstoffen

Waterschappen, Unie van Waterschappen. Stowa en AquaMinerals werken samen binnen het programma [EFGF \(Energie- en grondstoffenfabriek\)](#) om te innoveren en de terugwinning van grondstoffen uit rioolwater en het watersysteem te versnellen. De Unie van Waterschappen draagt hieraan bij door bij landelijke en Europese partners aandacht te blijven vragen voor beleid en wetgeving die deze versnelling in de weg staan. Daarbij sluiten we aan bij de [aanbevelingen van de Taskforce herijking afvalstoffen](#).

Inzet 4: Neem belemmeringen weg voor hergebruik van grondstoffen

Komende tijd zet de Unie in op de volgende punten om belemmeringen weg te nemen en terugwinning van water en grondstoffen zoveel mogelijk te stimuleren in zowel landelijke als Europese beleid- en wetgeving:

- a) Beschouw water en fosfaat als primaire en strategische grondstoffen voor de Nederlandse en Europese economie. Waar zich kansen voordoen zorgen we ervoor dat deze grondstoffen onderdeel worden van de landelijke en Europese grondstofstrategie.
- b) Voor het verkrijgen van de einde-afval-status voor cellulose uit rioolwater zetten we in op een ministeriele regeling. Daarnaast roepen we de rijksoverheid op om voor andere grondstoffen uit rioolwater en het watersysteem een in ontwikkeling zijnde gestandaardiseerde eigen oordeel te ondersteunen en te faciliteren, zodat meer grondstoffen kunnen worden teruggewonnen uit rioolwater en het watersysteem en vermarkt.
- c) De aanwezigheid van Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS), PFAS, geneesmiddelen, pathogenen in het milieu zorgt niet alleen voor een slechte waterkwaliteit, maar vormt ook een belemmering voor de terugwinning en hergebruik van grondstoffen uit rioolwater en het watersysteem. Daarom pleiten we zowel op landelijk als Europees niveau voor een brede ketenaanpak voor (zeer) zorgwekkende stoffen, te beginnen aan de bron. Waar mogelijk met inzet van de Uitgebreide Producenten Verantwoordelijkheid.
- d) Om de terugwinning en inzet van grondstoffen in de markt verder te stimuleren zijn we grote voorstander van minimaal verplichte percentages recycleat of bijmengverplichtingen in productgroepen waarvoor waterschappen de grondstoffen kunnen leveren.
- e) Binnen de Europese belangenorganisatie Eureau werken we samen aan een positiebepaling 'Resource and nutrient recovery from wastewater and sludge'. Dit document bevat een samenvatting van de huidige uitdagingen, lacunes of knelpunten die in dit verband zijn geïdentificeerd, evenals de meest veelbelovende strategische kansen om de circulariteit van het nutriënten- en hulpbronnenbeheer uit afvalwater en slib te verbeteren, en zo bij te dragen aan de circulaire economie en het concurrentievermogen in de interne markt.

4. Samenwerking

De Unie werkt samen met de rijksoverheid, medeoverheden en Europese partners aan de ontwikkeling van een circulaire economie. Daarbij behartigen we de belangen van de waterschappen. We doen dat bijvoorbeeld binnen een overhedenoverleg en een kernteam dat uitvoering geeft aan het Nationale Programma Circulaire Economie en als samenwerkingspartner voor de realisatie van de [Strategie Klimaatneutrale en Circulaire Infrastructuur](#).

We roepen waterschappen op om met regionale partners samen te werken en de rol van het waterschap een plek te geven binnen de regionale circulaire economie. De Unie werkt met het Rijk en de landelijke koepels IPO en VNG samen aan een landelijk plan van aanpak 'Krachtenbundeling' om de regio's hierbij te ondersteunen. Als onderdeel hiervan is in 2024 een speciaal Regeringsvertegenwoordiger Circulaire Economie aangesteld, Steven van Eijck, die de opdracht heeft de circulaire economie aan te jagen.

De Unie organiseert circuleerateliers, trainingen en andere activiteiten om de kennisuitwisseling tussen waterschappen onderling te faciliteren. Daarnaast wordt in samenwerking met Stowa en andere kennispartners onderzoek gedaan om nieuwe, essentiële kennis te ontwikkelen voor de waterschappen.

Inzet 5: Samenwerking waterschappen met het Rijk en de medeoverheden

Om samenwerking en kennisdeling te stimuleren deelt de Unie actief kennis en ervaring en betreft medeoverheden bij nieuwe beleidsontwikkelingen. Daarnaast roepen we de medeoverheden en landelijke partners op om in een vroeg stadium waterschappen te betrekken bij de ontwikkeling van nieuw beleid en actief kennis en ervaringen te delen over de uitvoering.

We werken actief mee aan het plan van aanpak "Krachtenbundeling" aan 6 thema's voor bestuurlijke afspraken en uitvoeringsplannen: Inkoop (getrokken door de Unie), VTH en regelgeving, Ruimte en CE, MKB, Kennis, Ketens. Daarnaast wordt gekeken naar de "Governance" om de sturing van Rijk en medeoverheden op de circulaire economie nader uit te werken.

5. Verandering van systeem en gedrag

Naast een technische, inhoudelijke verandering is de ontwikkeling naar een circulaire economie ook en vooral een systeem- en gedragsverandering. De Unie ondersteunt daarom waterschappen in de ontwikkeling van kennis en vaardigheden op het gebied van transitie management en gedragsverandering. Binnen het [Leerprogramma Transitie management Circulaire Waterschappen](#) en het daaruit ontstane "Netwerk van Toekomstmakers" wordt kennis gedeeld en ontwikkeld op het gebied van transities, zodat deelnemers deze kennis weer kunnen inzetten voor de eigen circulaire transitieopgaven binnen het waterschap.

Inzet 6: Verandering van systeem en gedrag

We zorgen ook landelijk voor meer bewustzijn en aandacht voor transitie management en gedragsverandering als belangrijke voorwaarde voor de transitie naar een circulaire economie. De Unie van Waterschappen werkt samen met de KNW en VEWIN aan de organisatie van het [KNW najaarscongres met als thema "Duurzaam Doen, hoe verandert het gedrag van jezelf en de ander"](#)

Mededeling Netcongestiedeal

Op 5 november 2024 is de bijgaande netcongestiedeal ondertekend door Rogier v.d. Sande namens de waterschappen, de agenda van de minister was hierin leidend. De netcongestiedeal biedt extra mogelijkheden t.o.v. de wettelijke voorrangpositie voor de waterschappen op het gebied van elektriciteitsaansluitingen en transportcapaciteit. Waterschappen kunnen zelf met de lokale netbeheerder(s) in 2025 afspraken maken als opvolging van de deal op basis van lokale behoeftes.

Achtergrond

Om als waterschappen de kerntaken uit te kunnen blijven voeren (Art 1 Waterschapswet) in de waterketen en het watersysteem hebben waterschappen elektriciteit nodig.

In het kader van de netcongestieproblematiek (hoogwatersituaties op het stroomnet) is het belangrijk dat waterschappen in de toekomst nog steeds van voldoende transportcapaciteit worden voorzien door de netbeheerders. Door klimaatverandering, hogere waterkwaliteitseisen vanuit Brussel en bevolkingsgroei zal de behoefte aan elektriciteit alleen nog maar groeien. In april 2024 is de maatschappelijke prioritering door de ACM afgekondigd in de Netcode elektriciteit. Dankzij actieve lobby zijn de waterschappen hierin met al hun assets op plek 2 komen te staan als het gaat om toedeling van schaarse transportcapaciteit van elektriciteit.

Daarnaast is er gewerkt aan de bijgevoegde netcongestiedeal die de belangen van de waterschappen en netbeheerders bundelt. Hier zitten win/win situaties in die voor beide partijen voordelen hebben en niet zijn omgeschreven in de maatschappelijke prioritering Netcode elektriciteit zoals:

- Ruimte voor het gebruik van gemalen tijdens noodsituaties, waarbij over de gecontracteerde ruimte heen kan worden gaan (of: flexibele contracteerruimte).
- Het faciliteren van uitbreidingen van rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI's) en gemalen
- Water en bodem sturen inbrengen bij netbeheerders.

Daarnaast kunnen waterschappen met hun assets ook de netbeheerder helpen door vraag en aanbod van energie af te stemmen op netcongestiegevoelige tijden en locaties. Hiermee kunnen waterschappen ook hun steentje bijdragen aan een groot en actueel maatschappelijk probleem als netcongestie.

Vervolg/Communicatie

KGG stelt €120.000 beschikbaar om een projectcoördinator aan te trekken die met de lokale waterschappen en netbeheerders in 2025 tot lokale congestiemanagementletters komt. Standplaats van de projectcoördinator is de Unie.

Zowel Netbeheer Nederland, als KGG en de Unie van Waterschappen hebben in positieve zin aandacht besteed aan de ondertekening.

Aanleiding

Tijdens het Tweede Kamerdebat van 28 februari 2024 diende Kamerlid Grinwis (ChristenUnie) samen met Erkens (VVD) en Vermeer (BBB) een [motie in om de leveringszekerheid van energie voor waterschappen veilig te stellen](#). In de motie verzoeken de indieners de regering om in gesprek te gaan met netbeheerders, waterschappen en eventuele andere uitvoerders van cruciale wettelijke taken om zeker te stellen dat zij bij calamiteiten, zoals hoogwater, uitgesloten worden van de verplichting de aansluit- en transportovereenkomst na te komen. Bij de stemming op 5 maart werd deze motie met algemene stemmen aangenomen. Naar aanleiding van deze motie is Gerard Schouw bij de Unie langs geweest voor het verkennen van een netcongestiedeal.

Gerard Schouw werd vorig jaar benoemd tot bestuurlijk aanjager 'Slim met Stroom' bij het ministerie van KGG (voorheen EZK). Zijn taak: knelpunten in het elektriciteitsnet inventariseren en samen met de markt

zoeken naar slimme oplossingen. Op zijn initiatief zijn gesprekken gestart om tot een netcongestiedeal te komen met de waterschappen. Annemiek Hautvast, programmadirecteur Netcongestie bij KGG, staat achter deze deal. Ook andere sectoren (OV, Rijksvastgoedbedrijf, datacenters) zijn bezig met een netcongestiedeal, maar nog niet zo ver dat ze die al af kunnen sluiten.

Bijlage: Netcongestiedeal (CWE 24-55b)

Intentieovereenkomst Congestiedeel waterschappen

22.11.2024 CWE 123625/kh

Ondergetekenden

- Unie van Waterschappen, vertegenwoordigd door Rogier van der Sande,
  - o Hierna te noemen "Waterschappen"
- Netbeheer Nederland, vertegenwoordigd door Hans-Peter Oskam,
  - o Hierna te noemen "Netbeheerders"
- Ministerie van Klimaat en Groene Groei, vertegenwoordigd door Sophie Hermans,
  - o Hierna te noemen "KGG"
- De Onafhankelijk Bestuurlijk Aanjager Slim met Stroom Gerard Schouw;
  - o Hierna te noemen "Bestuurlijk Aanjager"

Overwegende

- dat netcongestie in Nederland een groot probleem is dat de groeicapaciteit van vele sectoren raakt;
- dat de Waterschappen wettelijke taken hebben waarvoor een netaansluiting met transportcapaciteit randvoorwaardelijk is, en dat de opgaven hiervoor alleen maar groter worden door intensere neerslag door klimaatverandering, verbeterde normen voor waterzuivering, en bevolkingsgroei;
- dat de energievraag van Waterschappen daarmee groter wordt, dus ook de vraag naar een grotere netaansluiting en transportcapaciteit;
- dat Waterschappen ook bredere maatschappelijke opgaven nastreven, en daardoor ook zelf een verantwoordelijkheid hebben in het mitigeren van het netcongestieprobleem, en bereid zijn deze te nemen;
- dat Netbeheerders de taak hebben om transportcapaciteit en netaansluiting te faciliteren, ook ten tijde van netcongestie, en daardoor bereid zijn mee te denken over creatieve oplossingen;
- dat Waterschappen waar mogelijk bij kunnen dragen aan het vrijmaken van extra capaciteit op het net door middel van flexibel regelbaar vermogen, ten behoeve van o.a. woningbouw, bedrijven en andere elektriciteitsvragers;
- dat KGG de verantwoordelijkheid heeft om samenwerking te onderzoeken op het thema netcongestie;
- dat tekenende partijen elkaar willen helpen met het uitvoeren van de wettelijke taken en maatschappelijke verantwoordelijkheden.

Verklaren overeen te stemmen dat

Doel van de overeenkomst

Het doel van de overeenkomst is er ten eerste voor zorgen dat de partijen hun wettelijke taak naar behoren kunnen uitvoeren. Daarnaast is het doel om de groei in elektriciteitsvraag zo veel mogelijk te accommoderen binnen de bestaande mogelijkheden.

Beide partijen worden met de uitvoering van deze overeenkomst geholpen in hun wettelijke taak: de Waterschappen met het drooghouden van Nederland en het beter zuiveren van rioolwater (waaronder medicijnresten), de Netbeheerders met het transporteren van elektriciteit en het aansluiten van klanten.

Uitgangspunten

- De afspraken die voortkomen uit deze deal dienen de groei in elektriciteitsvraag van de Waterschappen zoveel mogelijk te faciliteren.
- De congestie deal is een afspraak tussen de Unie van Waterschappen, Netbeheer Nederland en met het ministerie van KGG. Het ministerie van IenW en de ACM zijn betrokken/faciliterend.
- De deal heeft het karakter van een raamwerk, dit raamwerk wordt centraal bestuurlijk afgesproken. De uitwerking van deze afspraken is contextafhankelijk en vindt daarom decentraal plaats in congestiemanagementletters tussen de 21 Waterschappen en hun Netbeheerders.
- De input voor dit kader is onder andere gebaseerd op de nu al lopende pilots bij de Waterschappen Zuiderzeeland, en Vallei en Veluwe.
- Zowel Waterschappen (veiligheid, watersysteem (inclusief baggeren) en rioolwaterzuiveringen) als congestieverzachtters staan hoog op de lijst van de prioriteringsruimte bij transportverzoeken.
- Waterschappen blijven hun kerntaken uitvoeren, bij nood wordt altijd zoveel gemalen als noodzakelijk is.

Opbrengst deal

Voor Netbeheerders biedt deze deal:

- Vermindering van congestie door congestiebewust stroomverbruik bij gemalen en RWZI's.
- Vermindering van congestie door grotere voorspelbaarheid van het verbruik van Waterschappen en de operationele inpassing van deze inzichten door de netbeheerders.
- Vermindering van het piekgebruik Waterschappen, waarmee ze soms buiten hun gecontracteerde vermogen gaan.

Voor Waterschappen biedt deze deal, in aanvulling op de huidige regels:

- Netbeheerders en waterschappen maken afspraken over contractwaarde die Waterschappen afsluiten en hoe om te gaan met noodsituaties.
- Waar mogelijk het faciliteren van uitbreidingen van rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI's) en gemalen door middel van flexibiliteit. Waar dit niet kan met flexibiliteit zal de uitbreiding vallen binnen het maatschappelijk prioriteringskader.

Het Ministerie van KGG faciliteert vanuit haar verantwoordelijkheid bij zowel de totstandkoming als de uitvoering van deze afspraken.

Organisatie, uitvoering en besluitvorming

- Waterschappen en Netbeheerders spannen zich in voor de uitvoering en monitoring van deze intentieovereenkomst. Het Landelijk Actieprogramma Netcongestie biedt daarbij ondersteuning voor het verhelpen van eventuele knelpunten.
- Besluitvorming over specifieke transportcapaciteit en netaansluitingen ligt niet bij Netbeheer Nederland, maar bij de Netbeheerder(s) waarbij het desbetreffende Waterschap een contract heeft lopen.
- De Waterschappen stellen een projectcoördinator aan die voor 21 Waterschappen afspraken maakt met de lokale Netbeheerder. Financiële dekking voor de projectcoördinator komt vanuit KGG.

Praktische uitvoering

Het congestievoordeel van deze aanpak heeft veel potentie. Inzet is om groei in energievraag te faciliteren. We zetten in op:

RWZI's

- Afspraken over het gebruik van energieassets achter de meter om de piekvraag van Waterschappen te dempen.
- Netbeheerders en Waterschappen verkennen onder welke voorwaarden opslagassets (batterijen, zonne-energie, WKK's, etc.) netcongestieneutraal of -mitigerend kunnen opereren.

Gemalen

- Waterschappen spannen zich in voor congestiebewust malen door:
  - het spreiden van verbruik en daarmee verlagen van piekbelasting.
  - malen op momenten dat er ruimte is op het net.
- Netbeheerders en Waterschappen verkennen samen hoe gemalen ingezet kunnen worden voor congestiemanagement d.m.v. aansluiting bij het GOPACS-platform
- Op dit moment loopt er een aantal pilots met slim malen. Daarmee sturen Waterschappen actief op wanneer hun gemalen aangaan m.b.t. tot energieprijzen en gerelateerde CO2 uitstoot. Bij lagere energieprijzen is de aanname dat dit veroorzaakt wordt door veel elektriciteit uit wind en zon. Lokaal kan dit echter anders zijn.

Contracten

- Netbeheerders en Waterschappen verkennen samen waar assets met gescheiden aansluitingsovereenkomsten onder een gezamenlijke overeenkomst (Groeps-TO, Groeps-CBC) kunnen vallen, en daarmee potentieel bestaande transportcapaciteit effectiever kunnen verdelen. Indien nog niet gereguleerd, bieden Waterschappen aan om pilots uit te voeren.
- Netbeheerders en Waterschappen maken afspraken over het selecteren van het te contracteren vermogen per waterschap, er worden afspraken gemaakt met welke piek de Waterschappen hierin rekening moeten houden.

Interne operatie netbeheerders en Waterschappen

- Netbeheerders onderzoeken op welke manier de toegenomen voorspelbaarheid van het verbruik van Waterschappen operationeel het best kan worden ingepast.
- Netbeheerders en Waterschappen spreken een procedure af tussen de netbeheerders en de Waterschappen voor noodsituaties waarin de contractwaarde wordt overschreden.

Bouwen

- Netbeheerders houden rekening dat Water en Bodem sturend zijn voor de ruimtelijke planvorming. Waterschappen houden er rekening mee dat energie óók sturend is.

- Actieve verkenning om samen te zoeken naar ruimte voor bovengrondse (stations) en ondergrondse (kabeltracés) assets waarbij een duurzaam ligrecht kan worden verkregen.
- Verkennen of werk met werk gemaakt kan worden; mogelijk kunnen netbeheerders meeliften bij bv. Dijkversterkingsprojecten.
- Het emissieloos/geëlektrificeerd werken van waterschappen, zoals dijkversterkingen en baggeren nabij natura 2000 gebieden, continueren. Voor 40 procent van de projecten van waterschappen om de waterkwaliteit te verbeteren is er voor een stikstofvergunning emissieloos materieel nodig. Daarbij is er ook voor waterveiligheidsprojecten veel emissieloos materieel nodig.

Een projectgroep met vertegenwoordiging (accounthouder) van Netbeheerders, Waterschappen en Klimaat en Groene Groei geeft met een aan te trekken of vrij te maken projectcoördinator uitvoering aan dit kader. Financiële dekking voor de projectcoördinator komt vanuit het ministerie van KGG. Standplaats van de projectcoördinator ligt bij de Waterschappen. De bij deze deal betrokken partijen committeren zich aan het doel om uiterlijk eind 2025 met alle Waterschappen en Netbeheerders specifieke afspraken te maken ter uitvoering van dit kader.

Annotatie vergadering van werkgroep Waterketens en Emissies gehouden op:

vrijdag 25 oktober 2024, 10:00-12:30 uur (aansluitend lunch)
Het Waterschapshuis, Amersfoort

1. Opening

Het onderwerp van de strategische sessie op 6 december is gewijzigd. Deze zal nu gaan over de opvolging van het NPLG. Daarover is voor die datum gesproken in het BO landelijk gebied en op 4 december verschijnt hierover een kamerbrief. Els van Bon organiseert hierover een interactieve sessie, waarvoor ook de WWS wordt uitgenodigd.

2. Actualiteiten

- Stand van zaken WOO-verzoeken
Er zijn verzoeken binnengekomen bij HHNK over maatwerkregels en bij Zuiderzeeland over PFAS en Defensie. Allen vanuit MOB.
- PFAS-motie, zie ook agendapunt 4

BESPREEKPUNTEN

3. STOWA-pitches KRW (Tessa van der Wijngaart en Bas van der Wal)

De WWE heeft kennisgenomen van de presentaties over de twee onderzoeken.

Advies WWE:

- Wat is de reis, waar willen we naartoe? Wat zijn de knoppen waar je aan kunt draaien. Breng de keten inzichtelijk in beeld. Kan ik er iets mee en wat is het effect?
- Probeer het te vertalen naar het handelingsperspectief voor bestuurders.
- Benadruk dat het over de periode gaat, ná 2027.
- Betrek ook het historisch perspectief.
- Er worden al analyses uitgevoerd door bijvoorbeeld de Universiteit van Utrecht. Wat zijn keiharde data en waar is nog ruimte voor discussie?
- Neem de KRW-coördinatoren mee. Dat valt nog niet mee, vanwege drukke agenda's.
- Neem ook de CWE/CWS leden mee. Hoe, dat moet nog goed bekeken worden. In eerste instantie informeren middels deze presentatie.
- Later wellicht nog een gezamenlijke themabijeenkomst CWE/CWS over dit onderwerp organiseren.

4. PFAS-motie: oproep tot opstellen brandbrief (Sandra Reynaers UvW)

In de WWE is besproken dat er overal in het land in de AB's PFAS moties zijn ingediend. Deze lijken weliswaar op elkaar, maar zijn niet identiek. De moties zijn ook niet overal aangenomen. De moties roepen allemaal op tot hetzelfde: geef een sterk signaal over PFAS af aan het Rijk.

In een eerdere stadium werd in de moties ook opgeroepen tot een juridische procedure namens de sector. Geconcludeerd is dat, dat spoor te ver gaat. Wel is er brede steun voor een gezamenlijk signaal aan het Rijk waarin men oproept tot meer actie op dit dossier. Hierbij is opgemerkt dat het in zo'n signaal belangrijk is om te focussen op de hoofdlijnen en meest urgente punten.

Advies WWE:

Procesvoorstel:

1. Bespreking WWE (vergadering 25-10)
2. 31 oktober schrijfsessie met (bestaande) kerngroep PFAS en aantal waterschappen dat wil aansluiten.
3. Sandra Reynaers (dossierhouder) maakt conceptbrief.
4. Schriftelijke ronde conceptbrief langs de WWE
5. Anna Veldhoen (Sc.) en Cor Roos (Vz.) halen de highlights uit de reacties van de WWE op de conceptbrief om mee te geven aan de CWE.
6. Schriftelijke ronde conceptbrief langs de CWE.
7. Brief naar het Rijk (liefst vóór 7 november, mocht dit niet lukken dan zenden we deze na).

De WWE heeft enkele inhoudelijke punten meegegeven voor de brief. Deze zullen worden meegenomen in het vervolgproces. Er zal sprake zijn van korte reactietermijnen gezien de tijdsdruk op het proces.

Urgentie: 18 november is er een Wetgevingsoverleg (WGO) Water. Het heeft de voorkeur als de gezamenlijke brief voor die tijd al is verstuurd.

5. Kernboodschap en beleidsinzet Circulaire Economie 2024 (Bas Nanninga UvW)

Centrale vraag: Wat is de reden voor een nieuwe kernboodschap? Wat is er in essentie anders?

Reactie Unie: Er is destijds gezegd dat het goed is om dit regelmatig te actualiseren. Dat is ook een handige manier om iedereen op de hoogte te houden. Verder zijn er verkiezingen geweest wat geleid heeft tot een aantal aanpassingen. Het tegengaan van grondstoffen schaarste sluit meer aan bij de actualiteit in het Haagse. Je ziet wel een verandering in toon en prioritering.

Advies WWE:

- Qua proces: ieder jaar dit onderwerp even terug laten komen om een update te geven.
- We kunnen hier als WWE niet over besluiten. Wel hiervan kennis nemen en advies geven.
- Teveel beleidsinhoud maakt dat het bestuurlijk wordt. Dan moet het langs de commissie.

6. Unie-advies toepassing gerecycled kunststof in het watersysteem (Bas Nanninga)

MKI wordt al veel gebruikt binnen de waterschappen. We kregen hier heel veel vragen over, maar hadden nog geen standpunt als Unie. Over de toxiciteit en waterkwaliteit is nog weinig bekend. We pleiten voor terughoudend zijn met het toepassen van dit soort kunststof beschoeiingen. Vanuit de waterschappen is via de expertgroep input geleverd voor deze notitie.

Opmerkingen vanuit de WWE:

- Het moet duidelijk zijn dat dit een werkversie is.
- Het is bedoeld voor eigen werken, maar kun je het breder toepassen? Verduidelijk dit.
- Wat kun je doen met al bestaande beschoeiingen?
- De MKI methode heeft zijn beperkingen. Misschien moet je ergens een voorbehoud maken.
- Discussie over 4/5 gezien de onzekerheden en tekortkomingen. Weghalen of laten staan?

Reactie Unie:

- Het betreft een vrijblijvend advies. We willen het gebruik niet op voorhand uitsluiten? Doel van de notitie is vooral om hier kritisch op te zijn.

Advies WWE:

Het gaat als levend document naar de waterschappen met 2 vragen:

- Is de notitie alleen toepasbaar voor eigen werken of breder?
- Hoe gaan we om met het dilemma dat we nog niet alles zeker weten?

7. Netcongestiedeal (Aart Los, Ina Elema)

Centrale vraag: Wat kunnen we halen en wat kunnen we leveren?

Reactie Unie: Onderlinge afstemming met de netbeheerder is op onderdelen mogelijk. We hebben echt wat te brengen of te halen.

Kunnen we dit met een positief advies voorleggen?

Advies WWE:

- Sterker benadrukken dat we onze kerntaken willen kunnen blijven uitoefenen. Dat is echt cruciaal. Kijken of dit steviger benadrukt kan worden.
- In de media gebruikt de minister al de gesprekken met de waterschappen als goed voorbeeld.

Onder dit voorbehoud kan het voorstel met een positief advies richting de CWE.

8. Interne Position Paper 8^e actieprogramma (Jantine Haverkamp en Karin Sant UvW)

Er ligt een aangescherpt voorstel voor ten opzichte van de vorige versie:

- Harder aanspreken op de KRW. Dat kan er scherper in.
- Doelsturing akkoord, maar eerst de KRW doelen halen.
- De algemene lijn dat het Rijk hier aan zet is scherper aanzetten. De aap zelf niet op je schouder nemen.

Voor het externe paper komt nog een aparte route. Wat zou je daar wel of niet in zetten?

Advies WWE:

- Blij dat T&H er ook goed in zit.
- Wanneer is het een succes? Als het bijdraagt aan de KRW doelen. Beginnen met de kernboodschap.
- Interne en externe versie. Label dat het een intern stuk is, is belangrijk omdat de stukken ook openbaar zijn.
- De punten waar extra accent opgelegd wordt, zijn ook de punten die de WWE belangrijk vindt.
- Puik werk, kan zo door richting de CWE.

9. Toekomstgerichte rioolwatermonitoring (André Struker, Marlies Kampschreur en Imke Leenen)

Tussentmoment om de WWE-leden mee te nemen in waar we nu staan.

Advies WWE:

- Als je bestuurders in wilt schakelen dan moet je lobby richting bronaanpak blijven benadrukken richting Rijk.

10. Samenwerkingovereenkomst versterken VTH-stelsel (Jacqueline Jonkhout, Andy Krijgsman, Izakjan Dekker)

Het primaat ligt in het milieudomein. Steviger samenwerken op het gebied van VTH. Meepraten, meebewegen en je ook niet binden aan onzekere uitkomsten. Daar zijn de afspraken op getoetst.

Implementatie gaat via de CBDF. We kunnen later in het proces nog uitvoeringsafspraken maken van principiële aard.

Advies WWE:

- ICT-landschap zit nog in de jaren '80. Er is veel meer mogelijk met data als je die onder de goede architectuur brengt, zodat een goede data-uitwisseling mogelijk is.
- Zien we voldoende ruimte in de samenwerkingsovereenkomst om nog voldoende te kunnen bijsturen?
- Hoe hard zijn de elementen uit de overeenkomst en waar zit je aan vast?
- Bij een risico hoort een beheersmaatregel. Hoe ziet die beheersmaatregel eruit? Geef de bestuurders materiaal om een goede risico-afweging te kunnen maken.
- Maak ook duidelijk wat het alternatief is. Is er een terugvaloptie?
- Besteedt meer aandacht aan de juridische aspecten.
- Op inhoud zijn we positief, maar is er wel voldoende aandacht voor de risico's?
- Maak duidelijk waar je nu precies mee instemt. Dat blijkt nu onvoldoende uit het stuk. Dit moet beter uitgewerkt worden in de oplegnotitie voor de CWE.

11. Mededelingen

- 11.1 Vernieuwen afspraken bevoegde gezagen met betrekking tot de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Wgb)
- 11.2 Korte weergave bestuurlijk overleg Ctgb en Unie d.d. 12 september 2024
- 11.3 Voorstel CWE voor vervolggesprekken waterkwaliteit 2025, met bijlage
- 11.4 Klimaatmonitor Waterschappen

12. Verslag vergadering WWE gehouden op 6 september 2024

13. Rondvraag.

Op de agenda van de CWE komt een stuk over de Krachtenbundeling CE. Een gezamenlijke WWE/CWE bijeenkomst lukt niet meer dit jaar. In de CWE komt het alleen informerend langs. De stukken waren te laat om ook nog aan de WWE voor te leggen. Ook hierin komt VTH weer aan de orde.

14. Sluiting.

Mededeling Stand van zaken PFAS moties

BIJLAGEN:

- Oplegnotitie bespreking in de WWE (CWE 24-57b)
- Voorbeelden van ingediende moties (CWE 24-57c)
- Gezamenlijke brief richting het Rijk namens de waterschappen (CWE 24-57d)

Aanleiding

In de vorige CWE vergadering van 4 oktober 2024 is mondeling besproken dat er bij verschillende waterschappen een motie over PFAS in de AB's is ingediend, waarin onder meer wordt opgeroepen tot het sturen van een brandbrief naar het Rijk over dit onderwerp. Een motie van deze strekking is op meerdere plekken in het land besproken en/of aangenomen.

Binnen de CWE is de wens uitgesproken om een gezamenlijk signaal af te geven, mogelijk in de vorm van een brandbrief, en om dit door de Unie te laten coördineren. Er heerst een breed gevoel dat zo'n signaal belangrijk kan zijn en dat we dit signaal beter gezamenlijk af kunnen geven.

De CWE heeft uitgesproken dat de denkkraft van de WWE ingezet moet worden om na te denken over een vervolproces en de inhoud van zo'n gezamenlijk signaal richting het Rijk.

Verloop bespreking in de WWE

In de WWE is besproken dat er overal in het land in de AB's PFAS moties zijn ingediend. Deze lijken weliswaar op elkaar, maar zijn niet identiek. De moties zijn ook niet overal aangenomen. De moties roepen allemaal op tot hetzelfde: geef een sterk signaal over PFAS af aan het Rijk.

In een eerdere stadium werd in de moties ook opgeroepen tot een juridische procedure namens de sector. Geconcludeerd is dat, dat spoor te ver gaat. Wel is er brede steun voor een gezamenlijk signaal aan het Rijk waarin men oproept tot meer actie op dit dossier. Hierbij is opgemerkt dat het in zo'n signaal belangrijk is om te focussen op de hoofdlijnen en meest urgente punten.

Procesvoorstel:

1. Bespreking WWE (vergadering 25-10)
2. 31 oktober schrijfsessie met (bestaande) kerngroep PFAS en aantal waterschappen dat wil aansluiten.
3. Sandra Reynaers maakt conceptbrief.
4. Schriftelijke ronde conceptbrief langs de WWE
5. Anna Veldhoen en Cor Roos halen de highlights uit de reacties van de WWE op de conceptbrief om mee te geven aan de CWE.
6. Schriftelijke ronde conceptbrief langs de CWE.
7. Brief naar het Rijk (liefst vóór 7 november, mocht dit niet lukken dan zenden we deze na).

Urgentie: 18 november is er een Wetgevingsoverleg (WGO) Water. Het heeft de voorkeur als de gezamenlijke brief voor die tijd al is verstuurd.

Inhoudelijke reacties vanuit de WWE:

- Gebruik PFAS als voertuig om noodzaak van bronbeleid te benadrukken. Vandaag is het PFAS, morgen weer een andere stof.
- Is er voldoende urgentie om er een brandbrief van te maken? Het is een sluimerend probleem, wat maakt het nu acuut?
Reactie Unie: Er liggen al moties, we hebben als WWE de opdracht gekregen onze denkkraacht in te zetten voor deze brandbrief. Het is steviger om -als we een signaal willen geven- dat als sector te doen.
- Waarom is het voor het waterschap belangrijk? Dat moeten we uitleggen.
Reactie Unie: Dat komt uitgebreid in de brief terug.
- Ons handelingsperspectief is beperkt.
- Wij zijn geen bron (maar worden soms wel zo gezien door drinkwaterbedrijven).
- Maak de brandbrief zo compact en concreet mogelijk. Maar het niet te complex. Haal er niet te veel nieuwe dingen bij.
- Is overwogen het samen met een andere sector te doen, bijvoorbeeld Vewin?
Reactie Unie: We lobbyen al samen in Europa, maar nationaal zijn de prioriteiten verschillend. Bovendien is het ambitieus om het vóór 18 november af te krijgen. We kunnen wel onze collega's bij Vewin informeren.
- Wat doe je aan publiciteit rond de brief?
Reactie Unie: Onze lobbyist in DH denkt hier nu over na.
- Als we het voorleggen aan de CWE, ook vragen de politieke lijnen te benutten.
- Wordt in de brief ook duidelijk gemaakt hoe het juridisch in elkaar zit?
Reactie Unie: De brief moet vooral de knelpunten belichten en waar actie nodig is. We nemen dit mee in de bespreking.
- Berenschot-stuk over vluchtheuvels: Suggestie om dit stuk in de brief aan te halen.
- Denk na over rol AB's. Het is een motie van de AB's. Moet je de brief namens hen sturen?
Reactie Unie: We kunnen refereren naar de AB's, maar de brief wordt namens de sector gestuurd. We zullen dit punt meenemen in de bespreking.
- Wat wordt de follow up? Wat gaat er gebeuren en zijn we daarop voorbereid? Hoe bereiden we ons voor op de pers?
Reactie Unie: Onze afdeling communicatie en lobbyist zijn nauw aangehaakt en zullen hierover meedenken.

Planning:

- Afronding van de brief op 1 november as.
- Schriftelijke ronde langs WWE, korte reactietermijn t/m 5 november
- Schriftelijke ronde langs CWE, korte reactietermijn t/m 7 november
- Streven naar afronding proces op 7 november, anders uiterlijk op 11 november in verband met Wetgevingsoverleg (WGO) op 18 november as.

PFAS-motie (Bijlage)

Sander Mager/Sandra Weide-Reynaers

Bespreekstuk (oordeelvormend en besluitvormend)

Gevraagd besluit

1. Kennis te nemen van de strekking van enkele moties in relatie tot PFAS die in verschillende waterschapsbesturen zijn ingediend (bijlage WWE 24-47b)
2. Te reflecteren op het mogelijke vervolgproces waaronder het gezamenlijk opstellen van een brandbrief
3. Aan te geven welke elementen in een dergelijke brandbrief zouden moeten terugkomen
4. De Unie te vragen om een en ander te coördineren

De kern van het advies

De Unie heeft vernomen dat bij verschillende waterschappen een motie over PFAS in de AB's is ingediend, waarin onder meer wordt opgeroepen tot het sturen van een brandbrief naar het Rijk over dit onderwerp. Een motie van deze strekking is op meerdere plekken in het land besproken en/of aangenomen.

Binnen de CWE is de wens uitgesproken om een gezamenlijk signaal af te geven, mogelijk in een vorm van een brandbrief, en om dit door de Unie te laten coördineren. Er heerst een breed gevoel dat zo'n signaal belangrijk kan zijn en dat we dit signaal beter gezamenlijk af kunnen geven.

De CWE heeft uitgesproken dat de denkkraft van de WWE ingezet moet worden om na te denken over een vervolgproces en de inhoud van zo'n gezamenlijk signaal richting het Rijk.

Argumenten

De Unie van Waterschappen begrijpt de zorgen van de waterschappen die de motie tot het zenden van de brandbrief hebben aangenomen en deelt de frustratie over de aanhoudende aanwezigheid van PFAS in ons milieu. We zien de schadelijke risico's van PFAS voor de waterkwaliteit en volksgezondheid en erkennen dat er nog steeds te weinig voortgang wordt geboekt op internationaal niveau. Het is duidelijk dat er meer actie nodig is om dit probleem effectief aan te pakken. Samen met de betrokken waterschappen kijken we wat een goed vervolgproces zou zijn en welke aandachtspunten zo'n brandbrief zou moeten omvatten.

De samenwerking met het Rijk blijft essentieel, zeker omdat veel maatregelen uiteindelijk door provincies en via Europese wetgeving moeten worden opgepakt. Dit vraagt, helaas, om een lange adem. Het blijft belangrijk dat we blijven samenwerken en druk blijven uitoefenen, zowel nationaal als op Europees niveau, waar we al werken aan een breed PFAS-restrictievoorstel. Onze prioriteit blijft een veilige en gezonde leefomgeving.

Bestuurlijke aandachtspunten

Ten aanzien van de motie zijn er de volgende bestuurlijke aandachtspunten:

- Een brandbrief bij voorkeur namens de hele sector c.q. Unie van waterschappen uitdoen om éénheid uit te stralen. Allerlei aparte mails richting bijvoorbeeld Eerste en Tweede Kamer leidt tot versnippering en een minder sterk signaal.

- Er is aandacht nodig voor introspectie. Als wij anderen aanspreken, moeten wij ook kijken wat we zelf beter kunnen doen.
- Vanuit de Unie zijn wij geen voorstander van het opstarten van een juridische procedure zoals in enkele van de moties wordt betoogd. Dat zet de verhoudingen met het Rijk op scherp en kan ook terugslaan op ons zelf.

Besproken in

Het onderwerp is informeel aan bod geweest tijdens de CWE vergadering van 4 oktober 2024 onder het kopje Mondelinge actualiteiten. Daarbij is ook aangegeven dat we dit onderwerp in de eerstvolgende WWE verder inhoudelijk zouden behandelen.

Vervolg/Communicatie

Indien de WWE besluit tot het gezamenlijk opstellen van een brandbrief, al dan niet gecoördineerd door de Unie, zal de CWE hierover worden geïnformeerd.

Bijlage met voorbeeldmoties

Motie Vreemd: Noodkreet voor PFAS-verbod

Conform artikel 4.3 lid 5 van het reglement van orde voor het algemeen bestuur 2024.

Het Algemeen Bestuur van Waterschap Rivierenland, in vergadering bijeen op maandag 30 september 2024,

Constaterende dat:

- Waterschap Rivierenland begin juni extreem hoge PFAS-waarden heeft gemeten in afvalwater op de zuivering in Weurt;
- PFAS schadelijk zijn voor de volksgezondheid en het milieu;
- Burgers, agrariërs en andere ondernemers moeten kunnen rekenen op schoon oppervlaktewater voor activiteiten zoals recreatie en fruitteelt;
- Het waterschap de wettelijke taak heeft om te zorgen voor een goede waterkwaliteit en voor de zuivering van stedelijk afvalwater;
- PFAS zowel via directe als indirecte lozingen in het oppervlaktewater komt, terwijl onze rioolwaterzuiveringsinstallaties PFAS niet uit het water kunnen verwijderen;
- Nederlanders nu al dagelijks meer PFAS binnen krijgen dan de gezondheidkundige grenswaarde van de European Food Safety Authority (EFSA) acceptabel acht;
- Op verschillende plekken in Nederland in PFAS in verhoogde en ongezonde concentraties worden aangetroffen in oppervlaktewater, ook binnen Waterschap Rivierenland;
- De PFAS-vervuiling zich steeds verder uitbreidt, mede doordat PFAS-lozingen nog steeds worden toegestaan;
- Waterschappen zelf niet de bevoegdheid hebben om PFAS bij de bron aan te pakken, terwijl bronaanpak en sanering noodzakelijk zijn;
- Sanering als gevolg van uitblijven van Rijksbeleid op de capaciteit en kosten van het waterschap zullen drukken;
- Het RIVM herhaaldelijk de Staat heeft geadviseerd om maatregelen te nemen om de volksgezondheid en het milieu te beschermen tegen PFAS en ook de Unie van Waterschappen en de Europese watersector al jaren pleiten voor een verbod;
- Het Rijk vooralsnog niet voornemens is adequate maatregelen te nemen, zoals een nationaal verbod;
- Uiteenlopende belangenorganisaties daarom op 7 augustus het Rijk hebben gedagvaard vanwege nalatigheid op gebied van adequate sanering, handhaving en regelgeving.

Overwegende dat:

- Het Rijk inmiddels wel al enige tijd met een aantal landen samenwerkt aan een Europese PFAS-wet (ook wel restrictievoorstel), maar dat goedkeuring daarvan nog onzeker is, en zelfs bij eventuele goedkeuring de implementatie sowieso nog vele jaren zal duren, met verslechtering van de situatie als gevolg;
- Het Rijk de mogelijkheid heeft om net als Frankrijk en België naast het Europese restrictievoorstel te werken aan landelijke maatregelen, zoals een handelsverbod, maar dit nalaat;
- Ook als rioolwaterzuiveringen in de toekomst PFAS zouden kunnen zuiveren, deze kosten niet op de waterschappen en dus onze ingezetenen mogen worden afgewenteld, zolang het Rijk toestaat dat PFAS in de Nederlandse wateren belandt;
- Ondanks dat PFAS niet KRW-genormeerd is, het wel invloed heeft op de gezondheid van macrofauna en dus het behalen van KRW-doelstellingen hindert;
- Het Algemeen Bestuur van Waterschap Rivierenland op 9 oktober 2023 ook al een motie unaniem heeft aangenomen om een groot chemisch bedrijf dat verantwoordelijk is voor PFAS-vervuiling aansprakelijk te stellen;
- Er in meerdere waterschappen een vergelijkbare motie voorligt die oproept om een brandbrief naar het Rijk te sturen;

Verzoekt het college van dijkgraaf en heemraden om:

- Met andere waterschappen een brandbrief aan het Rijk te sturen met daarin de dringende oproep vóór 1 januari 2025 met een concreet actieplan te komen om de PFAS-vervuiling een halt toe te roepen;
- In deze brandbrief te verwijzen naar de procedure die Knoops' advocaten namens 11 belangenorganisaties is gestart, en onze sympathie voor deze zaak uit te spreken;
- In de brandbrief het Rijk tenminste op te roepen om zo snel mogelijk, maar op zijn laatst vóór 1 januari 2026, te zorgen voor:
  - Een landelijk verbod op de productie van PFAS en schadelijke PFAS-vervangende producten voor alle niet-essentiële producten;
  - Een import- en exportverbod van niet-essentiële PFAS-houdende producten;
  - Een verbod op het lozen van PFAS op oppervlaktewater en riool door bedrijven die PFAS-houdende producten verwerken tot een commercieel product.
- Indien het Rijk nalaat voor 1 januari 2025 een dergelijk actieplan op te stellen, te onderzoeken of Waterschap Rivierenland, al dan niet in gezamenlijkheid met andere waterschappen, een juridische procedure kan opstarten.

En gaat over tot de orde van de dag.

MOTIE VREEMD

Laatste noodkreet van waterschappen voor PFAS-verbod
Motie vreemd
Het algemeen bestuur van Waterschap Brabantse Delta in vergadering bijeen d.d. 25-09-2024
Onderwerp: Laatste noodkreet om concreet actieplan van het Rijk tegen PFAS
<p>Het algemeen bestuur, gehoord de beraadslaging, Constaterende dat:</p> <ul style="list-style-type: none">
• PFAS schadelijk zijn voor de volksgezondheid en milieu¹.
• Waterschappen de wettelijke taak hebben om te zorgen voor een goede waterkwaliteit en de zuivering van stedelijk afvalwater in het waterschapsgebied².
• Verhoogde concentraties PFAS op verschillende plekken in ongezonde concentraties worden aangetroffen in oppervlaktewater, ook binnen waterschap Brabantse Delta, denk hier alleen al aan de DB-mededeling van afgelopen augustus over de verontreiniging rond Woensdrecht en Gilze-Rijen.
• PFAS zowel via directe als indirecte lozingen in het oppervlaktewater komen, terwijl onze rioolwaterzuiveringsinstallaties PFAS niet uit het water kunnen verwijderen.
• Nederlanders nu al dagelijks meer PFAS binnen krijgen dan de gezondheidkundige grenswaarde van de European Food Safety Authority (EFSA) acceptabel acht.
• Ingezetenen inclusief agrariërs en andere ondernemers op schoon water moeten kunnen rekenen voor hun activiteiten zoals recreatie en akkerbouw.
• Waterschappen zelf niet de bevoegdheid hebben om PFAS bij de bron aan te pakken, terwijl bronaanpak en sanering hoogst noodzakelijk zijn.
• Sanering als gevolg van uitblijven van Rijksbeleid stevig op de capaciteit en kosten van het waterschap zullen drukken.

¹ Bij mensen weten we dat PFAS het immuunsysteem kan aantasten, het invloed heeft op de voortplanting en ontwikkeling van ongeboren kinderen. PFAS hebben ook hun effect op cholesterol in het bloed, op de lever en veroorzaken nier- en testiskanker.

² Mede op grond van artikel 2:1 lid 1 van het Burgerlijk Wetboek (BW)

- Het RIVM herhaaldelijk de Staat heeft geadviseerd om maatregelen te nemen om de volksgezondheid en milieu te beschermen tegen PFAS en ook de Unie van Waterschappen en de Europese watersector al jaren pleiten voor een verbod.
- Het Rijk vooralsnog niet voornemens is adequate maatregelen te nemen, zoals een nationaal verbod. Belangenorganisaties hebben daarom nu het Rijk gedagvaard, vanwege nalatigheid op gebied van adequate sanering, handhaving en regelgeving. Dit wordt uiteengezet in [de dagvaarding door 11 belangenorganisaties onder aanvoering van Knoops advocaten van 7 augustus](#) jl.

Overwegende dat:

- Het Rijk weliswaar al enige tijd met een aantal landen samenwerkt aan een Europese PFAS-wet (ook wel restrictievoorstel). Goedkeuring van deze wet echter niet alleen nog onzeker is, maar ook bij goedkeuring zal de implementatie van deze wet nog vele jaren in beslag nemen, met verslechtering van de situatie tot gevolg.
- Het Rijk de keuze heeft om net als Frankrijk en België naast het Europese restrictievoorstel te werken aan landelijke maatregelen, zoals een handelsverbod, maar dit nu nalaat.³
- Ook wanneer onze rioolwaterzuiveringen in de toekomst PFAS zouden kunnen zuiveren, deze kosten niet op de waterschappen, en dus op onze ingezetenen, mogen worden afgewenteld, zolang het Rijk toestaat dat PFAS in de Nederlandse wateren belandt.
- Ondanks dat PFAS niet KRW-genormeerd is, PFAS wel invloed heeft op de gezondheid van macrofauna en dus het behalen van KRW-doelstellingen hindert.
- Deze motie in meerdere waterschappen ter tafel zal komen.

Verzoekt het dagelijks bestuur:

- Om (eventueel in samenwerking met andere waterschappen) een **brandbrief** aan het Rijk op te stellen met daarin de dringende oproep om **vóór 1 januari 2025** met een concreet **actieplan** te komen om PFAS-vervuiling een halt toe te roepen. In deze brandbrief te verwijzen naar de procedure die Knoops namens 11 belangenorganisaties is gestart, en daarbij **steun en sympathie voor deze zaak** uit te spreken.
- In de brandbrief **het Rijk tenminste oproepen** om zo snel mogelijk maar op zijn laatst vóór 1 januari 2026 te zorgen voor:
  - Een landelijk verbod op de productie van PFAS en schadelijke PFAS-vervangende producten voor alle niet-essentiële producten.
  - Een im- en exportverbod van niet-essentiële PFAS-houdende producten.
  - Een verbod op het lozen van PFAS op oppervlaktewater en riool door bedrijven die PFAS-houdende producten verwerken tot een commercieel product.

Mocht het Rijk voor 1 januari 2025 na deze **laatste noodkreet** nog altijd niet met een concreet actieplan komen, dan zal het waterschap (al dan niet optrekend met andere waterschappen) **zelf een juridische procedure opstarten** om schot in de PFAS-problematiek te krijgen.⁴

en gaat over tot de orde van de dag.

³ [French Upper House Votes for National Ban on PFAS in Various Consumer Products | HKTDC Research](#)

⁴ Vergelijkbaar met de zaak die ILT recentelijk tegen de provincie Noord-Holland aanspande én won, om af te dwingen dat er voor Tata Steel strengere regels gaan gelden. [Provincie Noord-Holland te laks met uitstootregels \(binnenlandsbestuur.nl\)](#)

Motie voor een verbod op PFAS

Het Algemeen Bestuur van het Waterschap Limburg in vergadering bijeen op 2 oktober 2024, te Roermond.

Constaterende dat

- PFAS schadelijk zijn voor de volksgezondheid en milieu
- Waterschappen de wettelijke taak hebben om te zorgen voor een goede waterkwaliteit en de zuivering van stedelijk afvalwater in het waterschapsgebied
- Voor de volksgezondheid schadelijke verhoogde concentraties PFAS op verschillende plekken worden aangetroffen in het oppervlaktewater
- PFAS zowel via directe als indirecte lozingen in het oppervlaktewater komen, terwijl onze rioolwaterzuiveringsinstallaties PFAS niet uit het water kunnen verwijderen;
- Nederlanders nu al dagelijks meer PFAS binnen krijgen dan de gezondheidkundige grenswaarde van de European Food Safety Authority (EFSA) toelaatbaar acht;
- Ingezetenen inclusief agrariërs en andere ondernemers op schoon water moeten kunnen rekenen voor hun activiteiten zoals recreatie en voedselproductie;
- De PFAS-vervuilingen zich steeds verder uitbreidt, mede doordat PFAS lozingen nog steeds worden toegestaan.
- Waterschappen zelf niet de bevoegdheid hebben om PFAS bij de bron aan te pakken, terwijl bronaanpak en sanering noodzakelijk zijn.
- Sanering als gevolg van uitblijven van Rijksbeleid op de capaciteit en kosten van het waterschap zullen drukken;
- Het RIVM herhaaldelijk de Staat heeft geadviseerd om maatregelen te nemen om de volksgezondheid en milieu te beschermen tegen PFAS en ook de Unie van Waterschappen en de Europese watersector al jaren pleiten voor een verbod;
- Het Rijk vooralsnog niet voornemens is adequate maatregelen te nemen, zoals een nationaal verbod. Belangenorganisaties hebben daarom nu het Rijk gedagvaard, vanwege nalatigheid op gebied van adequate sanering, handhaving en regelgeving. Dit wordt uiteengezet in de dagvaarding door 11 belangenorganisaties onder aanvoering van Knoops advocaten van 7 augustus jl.

Overwegende dat:

- Het Rijk inmiddels wel al enige tijd met een aantal landen samenwerkt aan een Europese PFAS-wet (ook wel restrictievoorstel). Goedkeuring daarvan is niet alleen nog onzeker, maar ook bij eventuele goedkeuring zal de implementatie sowieso nog vele jaren duren met verdere verslechtering van de situatie als gevolg;
- Het Rijk de keuze heeft om net als Frankrijk en België naast het Europese restrictievoorstel te werken aan landelijke maatregelen, zoals een handelsverbod, maar dit nalaat.
- Ook als rioolwaterzuiveringen in de toekomst PFAS zouden kunnen zuiveren, deze kosten niet op de waterschappen en dus onze ingezetenen mogen worden afgewenteld zolang het Rijk toestaat dat PFAS in de Nederlandse wateren belandt.

Roept de Staten-Generaal en het Kabinet op om vóór 1 januari 2025 met een concreet actieplan te komen om de PFAS-vervuilingen een halt toe te roepen inhoudende:

- Een landelijk verbod op de productie van PFAS en schadelijke PFAS vervangende producten voor alle niet-essentiële producten;
- Een im- en exportverbod van niet-essentiële PFAS- houdende producten;
- Een verbod op het lozen van PFAS op oppervlaktewater en riool door bedrijven die PFAS-houdende producten verwerken tot een commercieel product.

Besluit deze motie te zenden naar de Eerste en Tweede Kamer der Staten-Generaal, de minister-president, de minister van I en W en de minister van Volksgezondheid.

En gaat over tot de orde van de dag.

Motie Vreemd aan de orde van de dag: Noodkreet voor PFAS-verbod

Het Algemeen Bestuur van Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden in vergadering bijeen op
Woensdag 9 oktober 2024,

Constaterende dat:

- PFAS ernstig schadelijke stoffen zijn voor de volksgezondheid en het milieu;
- Nederlanders meer PFAS binnenkrijgen dan volgens de European Food Safety Authority vanuit gezondheidsoverwegingen acceptabel is (RIVM, 2021, <https://www.rivm.nl/pfas/te-veel-blootstelling-aan-pfas-in-nederland>);
- In Nederland PFAS in verhoogde en ongezonde concentraties worden aangetroffen in oppervlaktewater;
- De PFAS-vervuiling zich steeds verder uitbreidt, mede doordat PFAS-lozingen nog steeds worden toegestaan;
- PFAS zowel via directe als indirecte lozingen in het oppervlaktewater komt, terwijl onze rioolwaterzuiveringsinstallaties PFAS niet uit het water kunnen verwijderen;
- Burgers, agrariërs en andere ondernemers moeten kunnen rekenen op schoon oppervlaktewater voor activiteiten zoals recreatie en fruitteelt;
- Waterschappen zelf niet de bevoegdheid hebben om PFAS bij de bron aan te pakken, terwijl bronaanpak en sanering noodzakelijk zijn;
- Er - als gevolg van uitblijven van Rijksbeleid - een saneringsopgave ontstaat die ten laste van de waterschappen komt;
- Het RIVM herhaaldelijk de Staat heeft geadviseerd om maatregelen te nemen om de volksgezondheid en het milieu te beschermen tegen PFAS
- Ook de Unie van Waterschappen en de Europese watersector al jaren pleiten voor een verbod;
- Het Rijk vooralsnog niet voornemens is adequate maatregelen te nemen, zoals een nationaal verbod;

- Uiteenlopende belangenorganisaties daarom op 7 augustus het Rijk hebben gedagvaard vanwege nalatigheid op gebied van adequate sanering, handhaving en regelgeving (De dagvaarding van Knoops' Advocaten biedt uitgebreidere toelichting op de situatie:
<https://knoopsadvocaten.nl/laqavig/uploads/2024/04/20240423-DEFINITIEVE-DAGVAARDING%20PFAS.pdf>
- Nederlands drinkwaterbedrijven op 3 september 2024 de Duitse minister Lemke van Milieu in [een brief](#) hebben gevraagd om "grenzen te stellen aan de lozing" van PFAS in de Rijn (<https://nos.nl/artikel/2535618-waterbedrijven-roepen-duitsland-op-om-pfas-lozingen-in-rijn-aan-te-pakken>)

Overwegende dat:

- Het Rijk inmiddels wel al enige tijd met een aantal landen samenwerkt aan een Europese PFAS-wet (ook wel restrictievoorstel), maar dat goedkeuring daarvan nog onzeker is, en zelfs bij eventuele goedkeuring de implementatie sowieso nog vele jaren zal duren, met verslechtering van de situatie als gevolg;
- Het Rijk de mogelijkheid heeft om net als Frankrijk en België naast het Europese restrictievoorstel te werken aan landelijke maatregelen, zoals een handelsverbod, maar dit nalaat;
- Ook als rioolwaterzuiveringen in de toekomst PFAS zouden kunnen zuiveren, deze kosten niet op de waterschappen en dus onze ingezetenen mogen worden afgewenteld, zolang het Rijk toestaat dat PFAS in de Nederlandse wateren belandt;
- Ondanks dat PFAS niet KRW-genormeerd is, het wel invloed heeft op de gezondheid van macrofauna en dus het behalen van KRW-doelstellingen hindert;
- Er in meerdere waterschappen een vergelijkbare motie voorligt die oproept om een brandbrief naar het Rijk te sturen;

Verzoekt het College van Dijkgraaf en Hoogheemraden om:

- Met andere waterschappen een brandbrief aan het Rijk te sturen met daarin de dringende oproep vóór 1 januari 2025 met een concreet actieplan te komen om de PFAS-vervuiling een halt toe te roepen;
- In deze brandbrief te verwijzen naar de procedure die Knoops' advocaten namens 11 belangenorganisaties is gestart, en onze sympathie voor deze zaak uit te spreken;
- In de brandbrief het Rijk tenminste op te roepen om zo snel mogelijk, maar op zijn laatst vóór 1 januari 2026, te zorgen voor:
  - Een landelijk verbod op de productie van PFAS en schadelijke PFAS-vervangende producten voor alle niet-essentiële producten;
  - Een import- en exportverbod van niet-essentiële PFAS-houdende producten;
  - Een verbod op het lozen van PFAS op oppervlaktewater en riool door bedrijven die PFAS-houdende producten verwerken tot een commercieel product;
  - Indien het Rijk nalaat voor 1 januari 2025 een dergelijk actieplan op te stellen, te onderzoeken of het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden al dan niet in gezamenlijkheid met andere waterschappen, een juridische procedure kan opstarten.

En gaat over tot de orde van de dag.

BEZOEKADRES

Koningskade 40
2596 AA Den Haag
070 351 97 51
Nederland

POSTADRES

Postbus 93218
2509 AE Den Haag
Nederland

De heer B. Madlener
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (I&W)
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

Datum	ons kenmerk	Contactpersoon
12 november 2024	123659/CB	mw. S. Reynaers
Betreft	uw kenmerk	e-mail
oproep tot meer actie op het PFAS dossier	-	sreynaers@uvw.nl

Geachte heer Madlener,

U ontvangt deze brief namens de waterschappen in Nederland. Zij hebben grote zorgen om de aanwezigheid en verspreiding van PFAS in het milieu. Veel van deze stoffen zijn ronduit schadelijk en blijven zich nog dagelijks ophopen in mens, dier en milieu. Daarom pleiten de waterschappen nadrukkelijk voor een totaalverbod op PFAS. De enige manier om PFAS aan te pakken is zoals bij alle vervuilingen: aan de bron. De PFAS-kraan moet dicht, regelgeving en toezicht moeten aangescherpt en bestaande vervuiling voortvanderender aangepakt.

Waterschappen doen wat ze kunnen, maar kunnen dit niet alleen: actie vanuit het Rijk is nodig. We moeten bovendien lessen trekken uit het PFAS-dossier om problemen met vergelijkbare stoffen in de toekomst te voorkomen.

De waterschappen doen hiervoor concrete voorstellen en roepen het Rijk op om:

- De PFAS kraan dicht te draaien.
- Te zorgen voor duidelijke wet- en regelgeving rondom PFAS.
- Handelingsperspectief te bieden voor de aanpak van bestaande PFAS-verontreiniging.
- Te investeren in de versterking van de VTH-keten voor het terugdringen van PFAS-emissies.
- Kennis en innovatie op het gebied van PFAS te stimuleren
- Een concreet actieplan vanuit het Rijk op te stellen om PFAS-vervuiling een halt toe te roepen.
- De ervaringen op het PFAS dossier te benutten ter voorkoming van dezelfde problematiek met andere Persistente, Mobiele en Toxische stoffen.

Aanleiding

In meerdere waterschappen zijn onlangs moties ingediend, besproken en aangenomen waarin wordt opgeroepen tot actie vanuit het Rijk. Daarnaast hebben we kennisgenomen van het feit dat verschillende belangenorganisaties het Rijk hebben gedagvaard, vanwege nalatigheid op gebied van adequate sanering, handhaving en regelgeving rondom PFAS.

Omdat de waterschappen zelf nauwelijks instrumenten hebben om PFAS aan te pakken, en wij afhankelijk zijn van stringente maatregelen en wetgeving van anderen, roepen wij met klem op tot een bronaanpak van PFAS en een stevige regierol van het Rijk. Dat vraagt om een integraal en gezamenlijk actieplan dat recht doet aan de belangen van de waterschappen – en daarmee aan mens en natuur.

Waterschappen in de knel

Waterschappen komen dagelijks met PFAS in aanraking; op de rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI), bij het werken aan schoon water in sloten en plassen, bij het behalen van de doelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW), het baggeronderhoud en bij inspanningen voor een circulaire waterketen. Daarnaast worden waterschappen net als drinkwaterbedrijven benaderd door inwoners met zorgen over de effecten van PFAS in het water.

In Nederland worden tot onze grote zorg overal verhoogde en ongezonde concentraties PFAS aangetroffen in het oppervlaktewatersysteem, maar ook in het rioolwater dat bij onze zuiveringen terechtkomt. De huidige waterzuivering is niet gemaakt om PFAS in voldoende mate uit het afvalwater te verwijderen. Ongewild vormen de zuiveringen hiermee een doorgeefluik van PFAS richting het milieu. Waterschappen hebben daarnaast te maken met door PFAS verontreinigde waterbodems en zuiveringsslib. Dit heeft steeds ernstigere gevolgen voor beheer, onderhoud, verspreiding en toepassing van baggerslib. Ook leidt het tot vertraging en kostenverhoging voor herinrichtingsprojecten die nodig zijn om de KRW-doelen te realiseren. Voor sommige PFAS is een integrale aanpak extra urgent. In 2039 moeten bijvoorbeeld alle KRW-wateren aan de norm voor PFOS voldoen.

Dweilen met de kraan open

Waterschappen willen volop bijdragen aan de emissiereductie van PFAS en doen zelf binnen hun mogelijkheden al veel. Zo voeren waterschappen zelf onderzoek uit naar de aanwezigheid en herkomst van PFAS in oppervlaktewater, werken ze aan goede vergunningverlening en gedegen toezicht en handhaving. Ook adviseren waterschappen bij het nemen van beheersmaatregelen, delen zij hun kennis en werken mee aan onderzoeken van andere organisaties en koepels. Maar het is niet genoeg om het regionale oppervlaktewater voldoende te beschermen. Waterschappen kunnen problemen signaleren, maar hebben vervolgens weinig handelingsperspectief. Zij hebben zelf niet de bevoegdheid om PFAS bij de bron aan te pakken. Terwijl de kwalijke effecten van PFAS voor het leefmilieu en de volksgezondheid juist een bronaanpak noodzakelijk en onontkoombaar maken. Eenmaal in het milieu, zijn deze schadelijke stoffen er immers niet meer uit te halen.

Aanpak van de PFAS-problematiek is complex en slaagt alleen wanneer alle betrokken partijen hier maximaal de schouders onder zetten. Snel handelen is dus geboden en wel op meerdere gebieden. Daarom vragen de waterschappen het Rijk om de volgende concrete acties:

1. De PFAS-kraan moet dicht: doe al het mogelijke om de uitstoot naar 0 te krijgen.

De meest effectieve manier om PFAS aan te pakken is om de bron van de vervuiling aan te pakken. Wat er niet inkomt, hoeft er ook niet uit. Bovendien wordt lang niet al het water gezuiverd: eenmaal in de lucht, bodem, sloot of rivier zijn de stoffen niet of nauwelijks te verwijderen. Waterschappen zijn dan ook groot voorstander van het zogenaamde Europese restrictievoorstel voor PFAS. Het restrictievoorstel is echter een langlopend proces, terwijl haast geboden is.

In afwachting van het restrictievoorstel moet het Rijk wat de waterschappen betreft alles aangrijpen om hier alvast op voor te sorteren. Bijvoorbeeld door in Nederland, vooruitlopend op een Europese oplossing, alvast meer te vragen van bedrijven en hen hier nationaal op aanspreken.

De waterschappen zijn in dit verband ook bezorgd over het standpunt van Duitsland inzake PFAS-lozingen in de Rijn. We verwachten hierin maximale inzet van de minister ten opzichte van de houding van onze buurman en roepen op om hierover met buurlanden - zoals België en Duitsland - en met Brussel in gesprek te gaan.

2. Maak werk van duidelijke wet- en regelgeving en rondom PFAS en voorkom zo de noodzaak tot scherpe normeringen

Het RIVM heeft de Staat herhaaldelijk geadviseerd om maatregelen te nemen om de volksgezondheid en het milieu te beschermen tegen PFAS. Een PFAS-productie en toepassingsverbod is cruciaal om nieuwe emissies te voorkomen, maar PFAS is tegelijkertijd al zo aanwezig in onze samenleving dat aanpak van PFAS-vervuiling om meer beschermende maatregelen vraagt. Waterschappen constateren dat de huidige wet- en regelgeving op het gebied van PFAS onvoldoende handvatten biedt om dit ook effectief te kunnen doen.

De meeste PFAS zijn niet genormeerd en waar wel normen zijn, komen deze niet altijd overeen met de risicogrenswaarden die het RIVM stelt. Normen moeten aansturen op verbetering van de situatie en niet leiden tot maatschappelijke ontwrichting. Waterschappen moeten nu bovendien vaak ad hoc adviezen opvragen bij het RIVM of adviesbureaus over de schadelijkheid van bepaalde gebruiksfuncties van het water, zodra zij verhoogde PFAS-concentraties aantreffen. Dit is noodzakelijk om te kunnen bepalen in welke situaties men maatregelen moet treffen. Of wanneer men omwonenden of andere bevoegde gezagen moet informeren. Waterschappen nemen hierin een proactieve rol. Het is echter noodzakelijk dat het Rijk hierin de regie voert.

Voor de waterschappen is van belang dat een norm aansluit bij de uitvoeringspraktijk en dus dat een lozing als gevolg van de productie van PFAS of het gebruik tijdens productieprocessen anders genormeerd moet worden, dan lozingen die voortkomen uit processen die in het geheel geen PFAS toevoegen zoals het afvalwaterzuiveringsproces.

Hopelijk kan deze cirkel doorbroken worden door een verbod op PFAS. Als er geen PFAS meer bijkomt in onze huishoudens, water, bodem en lucht worden mensen minder belast met PFAS en kunnen al te draconische maatregelen achterwege blijven.

De waterschappen verwachten dat het Rijk de systeemverantwoordelijkheid volledig pakt en generieke wet- en regelgeving formuleert, omdat het onwenselijk en praktisch onuitvoerbaar is om overal steeds maatwerk toe te passen. Er is uniformiteit gewenst, zodat waterschappen overal hetzelfde kunnen handelen. Zo creëren we duidelijkheid en voorkomen we allerlei ad hoc acties.

3. Zorg voor handelingsperspectief voor aanpak van bestaande PFAS-verontreiniging.

Het Rijk dient in wet- en regelgeving onderscheid te maken tussen actuele en historische PFAS-vervuiling. Zo voorkomen we dat het aanpakken van PFAS in bodem- en watersysteem onmogelijk wordt. PFAS-hotspots en diffuse verontreiniging vanuit het verleden zijn namelijk vaak verspreid geraakt in het bodem- en watersysteem en vragen daarom om een andere aanpak dan actuele PFAS-emissies. Voor nieuwe emissies past een verbod, voor historische belasting dienen op korte termijn handelingsperspectieven te komen voor het integrale bodem- en watersysteem.

Waterschappen verwachten op dit vlak een proactieve houding van andere decentrale overheden en het Rijk bij (historisch) onderzoek naar bodem- en watersystemen, beheers- of saneringsmaatregelen en handelingsperspectieven. We vragen hierbij specifiek aandacht voor oefenlocaties bluswerkzaamheden, vliegvelden, defensie terreinen en vuilstorten. Waterschappen kunnen en willen hierbij ondersteunen met hun kennis.

4. Investeer in versterking VTH-keten voor terugdringen PFAS-emissies.

Waterschappen worden voortdurend geconfronteerd met PFAS-verbindingen via indirecte lozingen. De meeste lozingen van afvalwater vinden immers plaats op de riolering, waarna het vervuilde water op de rioolwaterzuiveringen van de waterschappen terecht komt. Eenmaal aanwezig in het rioolwater is PFAS op de RWZI niet of nauwelijks te verwijderen. Onbedoeld en tegen wil en dank fungeren onze rioolwaterzuiveringen hierdoor als doorgeefluik voor PFAS.

Voor deze indirecte lozingen zijn Omgevingsdiensten verantwoordelijk voor de vergunningverlening, het toezicht en de handhaving. Dit doen zij als uitvoeringsorganisatie voor de gemeenten en/of Provincies. Omdat waterschappen PFAS op de zuiveringen niet of nauwelijks kunnen verwijderen, is meer grip op deze indirecte lozingen gewenst. Daarnaast moet er op dit gebied voldoende kennis en kunde aanwezig zijn bij de Omgevingsdiensten. Dat is op dit moment niet het geval.

Het VTH-stelsel is nu niet goed ingericht op het vraagstuk van PFAS en andere zeer zorgwekkende stoffen. We roepen het Rijk op om te investeren in ondersteuning van decentrale overheden, in kennis en capaciteit, om de vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) adequaat te kunnen uitvoeren.

Op lokaal niveau vraagt de vondst van PFAS om veel onderlinge afstemming, informatie-uitwisseling en samenwerking tussen verschillende ketenpartners. Deze samenwerking wordt nu noodgedwongen van onderop georganiseerd. Logischer is om dit centraal te coördineren. Het Rijk kan hierin als regisseur een belangrijke rol spelen: een landelijke PFAS-coördinator is nodig om efficiënter te kunnen samenwerken. Deze kan centraal regie voeren en als vraagbaak fungeren voor decentrale overheden, wanneer een actieve bronlocatie of een verontreiniging uit het verleden wordt aangetroffen.

5. Stimuleer kennis en innovatie voor verwijdering van PFAS.

We merken dat er steeds vaker naar de RWZI wordt gekeken als oplossing voor de verwijdering van PFAS, maar met de huidige technieken kunnen we dit niet of nauwelijks. En waar het enigszins lukt, hebben we te maken met hoge kosten en een hoog energieverbruik.

Er is volgens de waterschappen meer kennis nodig over het gedrag en de risico's van PFAS-verbindingen in het milieu om afwegingen te kunnen maken over de effectieve aanpak van bestaande PFAS-verontreinigingen. Wij roepen het Rijk op tot investeringen in innovatie en nationale PFAS-kennisprogramma's, en om daarbij het oppervlaktewater en afvalwater niet te vergeten. Meerdere waterschappen werken in de praktijk al mee aan try-outs in samenwerking met kennisinstututen of bedrijven. Vanuit het Rijk kan dit met financiële ondersteuning nog meer gestimuleerd worden.

Handelingsperspectief is ook relevant met het oog op circulaire ambities. Deze kunnen we in het waterbeheer niet waarmaken als dit probleem niet wordt opgepakt. Afvalwater dat onvoldoende gereinigd kan worden is ongeschikt voor hergebruik en die vervuiling neemt alleen maar toe als PFAS geloosd blijft worden.

6. Stel een concreet actieplan vanuit het Rijk op om PFAS-vervuiling een halt toe te roepen.

Om effectief regie te kunnen voeren op het PFAS-dossier, moet er wat de waterschappen betreft vanuit het Rijk een integraal actieplan opgesteld worden, met daarin concrete maatregelen die genomen moeten worden om meer grip te krijgen op het PFAS-probleem. We roepen de minister op, om op korte termijn

zo'n actieplan op te stellen en daarin minimaal de volgende maatregelen uit te werken, dan wel serieus te onderzoeken:

- Een landelijk verbod, vooruitlopend op Europese regelgeving, op de productie van PFAS en schadelijke PFAS vervangende chemicaliën voor alle niet-essentiële producten en toepassingen; Essentieel zijn alleen die producten waarvan het zeker is dat het gebruik onvervangbaar is, en onmisbaar voor de samenleving zoals bepaalde medische producten.
- Een import- en exportverbod van niet-essentiële PFAS-houdende producten;
- Een verbod op het lozen van PFAS op oppervlaktewater en riool door bedrijven die PFAS-houdende producten verwerken tot een commercieel product.

Naast de maatregelen die eerder in deze brief al werden genoemd onder de gevraagde actiepunten, kunnen ook deze maatregelen helpen om het PFAS-probleem onder controle te krijgen.

Indien deze maatregelen niet mogelijk zijn, vragen wij de minister om transparant te zijn over de redenen waarom deze niet uitvoerbaar worden geacht en om aan te geven welke alternatieven er zijn.

7. Benut de ervaringen met PFAS voor het voorkomen van dezelfde problematiek met andere Persistente, Mobiele en Toxische Stoffen.

PFAS kunnen geplaatst worden in een grote rij van stoffen waarover de waterschappen bezorgd zijn. We roepen de minister op om lessen te trekken uit het PFAS-dossier met het oog op andere stoffen met dezelfde gevaarlijke eigenschappen als PFAS. Het is niet effectief als we steeds opnieuw onze zorgen moeten uitspreken, en om maatregelen moeten vragen, voor weer een andere stof.

Tot slot. De waterschappen waarderen de acties die het Rijk op het gebied van PFAS tot dusver heeft genomen, maar constateren tegelijkertijd dat er onvoldoende sprake is van een samenhangend beleid. Dit actieplan moet het Rijk helpen om echt regie te pakken, en het PFAS-probleem integraal op te pakken. Om die reden is ook afstemming nodig met collega bewindspersonen waaronder minister Wiersma (PFAS in gewasbeschermingsmiddelen), minister Agema (zorgen over de volksgezondheid) en staatssecretaris Jansen (milieu). We roepen de minister op om zo snel mogelijk tot extra actie over te gaan. Er is geen tijd meer te verliezen. De waterschappen, onder regie van het Rijk, ondersteunen deze acties vanzelfsprekend met de kennis en ervaring die door waterschappen op dit dossier reeds is opgedaan. We treden hierover graag met u in overleg.

Hoogachtend,

Rogier van der Sande
Voorzitter Unie van Waterschappen

Mededeling Visie op de Waterketen

Bij de bespreking van de visie op de waterketen zijn door een aantal waterschappen tekstvoorstellen aangedragen. Deze zijn verwerkt en ook door de partners (I&W, Vewin, VNG, IPO) akkoord bevonden. De aangepaste visie wordt op 11 december in het Bestuurlijk Overleg Water dan vastgesteld. Sander Mager zal in de eerstvolgende CWE terug melden hoe dit is verlopen.

Parallel hieraan zal door de betrokken werkgroep een voorstel worden uitgewerkt voor een vervolg, voor de implementatie. Daarbij is goed nota genomen van de opmerkingen van WWE en CWE om een dergelijke agenda beknopt te houden. Deze agenda komt dan ter goedkeuring terug via de WWE en CWE.

De belangrijkste inhoudelijke aanpassingen zijn:

- Er wordt expliciet in de visie gemeld dat de visie richtinggevend is en niet tot nieuwe juridische verplichtingen leidt
- Op een aantal punten wordt beter benadrukt dat bronaanpak en hergebruik van grondstoffen leidend is.
- Aangegeven wordt dat voor industriële afvalwaterlozingen er door waterschappen ook gestuurd kan worden op zuiveren door het bedrijf zelf, zeker als de capaciteit van de rwzi beperkend is.

Een aantal waterschappen misten de urgentie en de lange termijn blik. Ter informatie kan worden aangegeven dat er vanuit de Unie op basis van de deze visie actief wordt meegewerkt met een aantal (STOWA)initiatieven, zoals decentraal zuiveren, hergebruik effluent, ontwikkeling van zuiveringstechnologie, etc. Deze initiatieven worden in de uitvoeringsagenda opgenomen, zodat ook onze partners als I&W, VNG/Rioned en Vewin beter betrokken worden bij deze initiatieven.